

Rafał Obetkon

**Dzieje rodu
Pawłowskich z Pawłowic
w pszczyńskim wolnym państwie stanowym**

Pawłowice 2023

Wydawca:

Gminna Biblioteka Publiczna w Pawłowicach

ul. Zjednoczenia 65

43-250 Pawłowice

Autor:

Rafał Obetkon

© Copyright by Rafał Obetkon, Gminna Biblioteka Publiczna w Pawłowicach.

www.obetkon.eu

Na okładce:

Stanisław I Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Dukat z 1746 roku. Jakub Ernest Liechtenstein-Kastelkorn.

Druk: Wydawnictwo ARKA, www.arkadruk.pl

Publikacja została wydana ze środków Fundacji Jastrzębskiej Spółki Węglowej oraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Pawłowicach

Pawłowice 2023

ISBN: 978-83-932294-8-2

Spis treści

Przedmowa – od wydawcy	4
Wstęp	6
Pawłowscy na ziemi pszczyńskiej.....	9
Stanisław I Pawłowski.....	14
Wawrzyniec II Pawłowski.....	24
Anna Kloch z Kornic <i>de domo</i> Pawłowska.....	25
Walenty I Pawłowski.....	27
Jan II Pawłowski	32
Piotr I Pawłowski	36
Spadkobiercy Piotra I Pawłowskiego	37
Jan V Szczęsny Pawłowski	47
Stanisław II Pawłowski	49
Wacław I Pawłowski	64
Erdmann Ferdinand Pawłowski.....	71
Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn	76
Podsumowanie	84
Bibliografia	86
Indeks osobowy i miejscowy	91

Przedmowa – od wydawcy

W zgłębianiu historii małej ojczyzny do ogromnych skarbów zaliczyć należy jej pisane świadectwa. Zapiski pozostawione nam przez przodków stanowią dziedzictwo pamięci o ludziach, miejscach i minionych wydarzeniach.

Gminna Biblioteka Publiczna w Pawłowicach oddaje do rąk Czytelników książkę Rafała Obetkona „Dzieje rodu Pawłowskich z Pawłowic w pszczyńskim wolnym państwie stanowym”.

Publikacja daje możliwość odkrywania nowych, a czasem zapomnianych kart z odległych dziejów Pawłowic i ziemi pszczyńskiej. Praca nad książką wymagała gruntownej kwerendy archiwalnej oraz znajomości źródeł. Szczególnie cenna jest wiedza oparta na samodzielnie odczytanych przez Autora dokumentach, które były sporządzane odręcznie w języku niemieckim i czeskim.

Wartościowy materiał naukowy zebrany, precyzyjnie opracowany i zamieszczony w niniejszej publikacji może stanowić istotne źródło dla zawodowych badaczy dziejów Śląska, ale także dla tych wszystkich, którzy czują emocjonalną więź z małą ojczyzną i chcą kreować własną tożsamość regionalną.

Halina Mańka

Dyrektor Gminnej Biblioteki Publicznej w Pawłowicach

O Autorze

Rafał Obetkon, urodzony w Pszczynie, obecnie mieszkaniec Pawłowic, zawodowo zajmuje się ubezpieczeniami społecznymi i majątkowymi. W 2016 r. uzyskał stopień doktora nauk historycznych w zakresie historii na Wydziale Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Swoje zainteresowania naukowe skupia wokół historii Śląska, ziemi pszczyńskiej oraz genealogii śląskich rodów. Jest badaczem materiałów archiwalnych, specjalizuje się w sprawach majątkowych górnolaskiego rycerstwa, mieszczaństwa i chłopów od XVI do połowy XX wieku. Dr Rafał Obetkon w swoim dorobku naukowym ma wiele artykułów, jest autorem książek: „Stosunki majątkowe na wsi pszczyńskiej od połowy XVII do połowy XX wieku. Studium na przykładzie wsi Miedźna”, „Mieszkańcy pszczyńskiego wolnego państwa stanowego i ich dochody w świetle katastru karolińskiego z lat 1722-1727”. Od 2016 r. należy do Klubu Miłośników Historii przy Gminnej Bibliotece Publicznej w Pawłowicach.

Wstęp

Pamięć o rodzie Pawłowskich na ziemi pszczyńskiej jest nadal żywa pomimo, że od czasu wygaśnięcia tutejszej męskiej linii upłynęło prawie trzy i pół wieku. Trwałym pomnikiem pozostawionym przez nich jest fundowany przez biskupa Stanisława II Pawłowskiego murowany kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach. Duchowny należy również do najbardziej znanych i znaczących przedstawicieli rodziny, a jego udział w wyborze Habsburga na tron Polski znajduje się w ciągłym zainteresowaniu historyków. Biskup ołomuniecki należy przy tym do tych członków XVI-wiecznej szlachty pszczyńskiej, których życie i działalność została do tej pory najlepiej zbadana i opisana. W wydanej w 2009 roku przez Muzeum Sztuki w Ołomuńcu pod redakcją Ondřeja Jakubca publikacji znalazły się wyniki badań kilku naukowców¹. Z kolei ołomuniecki archiwista Eduard Edlen von Mayer opracował szczegółowo rękopiśmienne źródła z archiwów w Wiedniu i Kromieryżu dotyczące zaangażowania Stanisława II Pawłowskiego w sprawy polskie i wydał je w 1861 roku². Publikacje dotyczące wybitnych przedstawicieli pszczyńskiej szlachty z XVI i XVII wieku, a tym bardziej całych rodów nie są niestety regułą. Spośród kilkudziesięciu rodzin swoich publikacji doczekali się, oprócz właścicieli samych dóbr pszczyńskich w tamtym czasie tj. Turzo, Promnitz i Anhalt-Köthen, których historia jest opisana³, jedynie rody: Bieberstein, Mieroszewski, Tschammer, Wypler i Zborowski⁴. Niniejsza publikacja ma na celu uzupełnienie tej luki w odniesieniu do linii Pawłowskich osiadłej w granicach byłego pszczyńskiego wolnego państwa stanowego.

Szczątkowe informacje o rodzie Pawłowskich na ziemi pszczyńskiej pojawiały się do tej pory przede wszystkim w herbarzach, monografiach niektórych miejscowości i innych publikacjach⁵. Często ich autorzy nie zamieszczali precyzyjnych danych dotyczących źródeł,

---

¹ Stanislav Pavlovský z Pavlovic (1579-1598) biskup a mecenáš umírajícího věku, pod red. O. Jakubca, Olomouc 2009.

² E. E. Mayer. *Des Olmützer Bischofes Stanislaus Pawlowski Gesandtschaftsreisen nach Polen aus Anlass der Königswahl nach dem Ableben Stefan I (1587-1598)*, Kremsier 1861.

³ Dzieje rodów Turzo, Promnitz, Anhalt-Köthen zostały przedstawiono między innymi w następujących publikacjach: A. Kuzio-Podrucki, *Hoberg, Hohberg, Hochberg. Trzy nazwiska - jeden ród / Drei Nachname - eine Familie*, Wałbrzych - Książ 2018; A. Kuzio-Podrucki, *Wybrane rody szlacheckie na ziemi pszczyńskiej*, „Szkice z dziejów ziemi pszczyńskiej”, Katowice-Tychy 2020, s. 61- 80; J. Polak, *Poczet panów i książąt pszczyńskich*, t. I i II, Pszczyna 2007; B. Spyra, *Archiwum książąt pszczyńskich. Przewodnik po zespołach 1287–1945*, Warszawa 1973; J. Polak, *Ziemia pszczyńska. Rozwój gospodarczy od Piastów do Hochbergów*, Pszczyna 2000.

⁴ S. Gawlik, *Starowieyscy herbu Biberstein (monografia rodziny)*, Krosno 2012; W. Gojniczek, *Tschammerowie z Iskrzyczyna w drugiej połowie XV wieku i w XVI wieku*, „Familia Silesiae”, t. 2, Cieszyn 1997; A. Kuzio-Podrucki, *Mieroszewscy. Między Śląskiem a Małopolską*, Tarnowskie Góry 2010; R. Obetkon, *Sprawy majątkowe Zborowskich ze Zborowa herbu Jastrzębiec w pszczyńskim wolnym państwie stanowym od pierwszej połowy XVII do drugiej połowy XVIII wieku*, „Prace Historyczne”, nr 149, z. 1, Kraków 2022, s. 73-95; J. Wypler, *Beiträge zur Geschichte des altobereschlesischen Rittergeschlechts der Wypler in der ehemaligen Herrschaft Pless – Przyczynki do historii starogórnośląskiego rodu rycerskiego Wyplerów w byłym państwie Pszczyńskim*, Katowice 1936.

⁵ *Słownik biograficzny ziemi pszczyńskiej*, red. A. Lysko, Pszczyna 1995; H. Schaeffer, *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*, cz. I–II, Pszczyna 1997; R. Sękowski, *Herbarz szlachty śląskiej*, t. VI, Katowice 2008; C.T. Witowski, *Herbarz pszczyński. Księga ziemian, rycerzy, władków i panoszy wolnego pszczyńskiego państwa stanowego od XVI do XVIII wieku (próba prezentacji problemu)*, Pszczyna 1998; L. Musioł, *Golasowice. Monografia historyczna*, Katowice 1968, mps, Biblioteka Śląska w Katowicach; idem, *Krzyżowice, gmina i parafia*, 1969, mps, Biblioteka Śląska w Katowicach; Z. Orlik, *Gmina Pawłowice – szkice z dziejów*, Kraków 2001; Z. Orlik, *Opowieści ziemi pszczyńskiej*, Tychy 2009; W. Bazgier, A. Kieloch, J. Zdziebło, *Miejscowości gminy Pawłowice w starym obiektywie*, Pawłowice 2020; S. Pisarek, *700-lecie parafii (1293-1993) i 400-lecie kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela (1596-1996) w Pawłowicach*, Pawłowice 1996; L. Kohutek, *Pawłowice*, Katowice, Orłowa 1939, mps, Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie, sygn. MC/H/5613; J., *Zdziebło, Górnośląscy Reitzensteinowie i ich dobra Pawłowice – Pielgrzymowice – Bzie Górne, Jastrzębie-Zdrój* 2008; A. Nowack, *Geschichte der Landpfarreien des Archipresbyterates Sohrau O.-S.*, Oppeln

z jakich korzystali. Przysparza to obecnym badaczom sporo problemów z ustaleniem stanu faktycznego, zwłaszcza w sytuacjach wzajemnie wykluczających się informacji. Fundament niniejszej pracy stanowią natomiast w głównej mierze materiały znajdujące się w Archiwum Państwowym w Katowicach. Należą do nich między innymi księgi ziemskie, księga miejska, księgi testamentów i kontraktów, dokumentacja spadkowa, akta procesowe, dokumentacja dotycząca podziału nieruchomości, listy dłużne, akta kościelne, urbarze oraz spisy rycerstwa zobowiązanego do składania homagium panom na Pszczynie. Ich uzupełnieniem są informacje i dokumenty pozyskane w archiwach Republiki Czeskiej. Poszukiwania w archiwach w Berlinie i Wiedniu nie przyniosły dodatkowych danych. Autor posiłkował się także publikacjami dotyczącymi śląskiej szlachty opracowanymi przez Konrada Blážka, Bartosza Paprockiego, Josefa Pilnáčka i Johannesa Sinapiusa⁶. Księgi metrykalne pawłowskiej parafii zachowane są z licznymi brakami dopiero od 1883 roku. Po II wojnie światowej zniszczoną księgę odtworzono na podstawie oświadczeń i zebranych danych. Z uwagi na badany okres nie można było uzyskać danych z tego źródła przy pisaniu pracy⁷. Na początku XX wieku w parafii przechowywane były księgi chrztów, ślubów i pogrzebów od 1749 roku⁸. Dotyczyły zatem okresu, w którym męska linia Pawłowskich nie zamieszkiwała już na ziemi pszczyńskiej.

Praca została podzielona na 6 rozdziałów. W pierwszym przedstawione zostały informacje związane z osiedleniem się Pawłowskich na ziemi pszczyńskiej i wygaśnięciem ich linii. Kolejne rozdziały tworzą dane o najważniejszych przedstawicielach rodu i ich potomkach tj. o założycielu linii Stanisławie I, właścicielach Pawłowic Walentym I i Janie II, biskupie Stanisławie II i prokuratorze generalnym Zakonu Grobu Świętego Wacławie I. Ponadto praca została wzbogacona o indeks osobowy i miejscowy oraz drzewo genealogiczne pszczyńskiej linii rodu Pawłowskich.

1912. Ostatnia z wymienionych publikacji doczekała się już dwóch tłumaczeń: A. Nowack, *Historia parafii wiejskich archidekanatu żorskiego na Górnym Śląsku do 1912 roku*, Pawłowice 2010 i A. Nowack, *Historia parafii wiejskich Archiprezbiteratu Żory na Górnym Śląsku*, Opole 2011.

⁶ C. Blážek, *Der abgestorbene Adel der Preussischen Provinz Schlesien und der O. Lausitz. Erster Theil*, Nürnberg 1887; B. Paprocki, *Zrčadlo Slavného Margkrabství Morawského: w kterémž jeden každý Staw/dáwnost/wzácnost/ y powinost swau uhléda: Krátce sebrane a vydané / Roku 1593 Skrze Bartholoměje Paprockého z Glogol a Paprocké Woly*, Olomouc 1593; J. Pilnáček, *Rody starého Slezska*, t. III, Brno 1991; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels anderer Theil oder Fortsetzung schlesischer Curiositäten, darinnen die gräflichen, Freyherrlichen und adelichen Geschlechter, so wohl schlesischer Extraction, als auch die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen... in völligem Abrisse dargestellt werden. Nebst einer nöthigen Vorrede und Register*, Leipzig und Breßlau 1728; J. Sinapius, *Schlesischer Curiositäten Erste Vorstellung Darinnen die ansehnlichen Geschlechter Des Schlesischen Adels Mit Erzählung Des Ursprungs, der Wappen, Genealogien, der qualificirtesten Cavaliere, des Stamm-Häuser und Güter beschrieben*, Leipzig 1720.

⁷ H. Dudała, W. Schäffer, *Księgi metrykalne w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach. Przewodnik po zespole*, Katowice 2015, s. 181.

⁸ *Die Kirchenbücher Schlesiens beider Confessionen*, Breslau 1902, s. 49.

Zdjęcie 1. Księga confirmacji na stanowisku naukowym w czytelni Archiwum Państwowego w Pszczynie⁹.

Foto: autor.

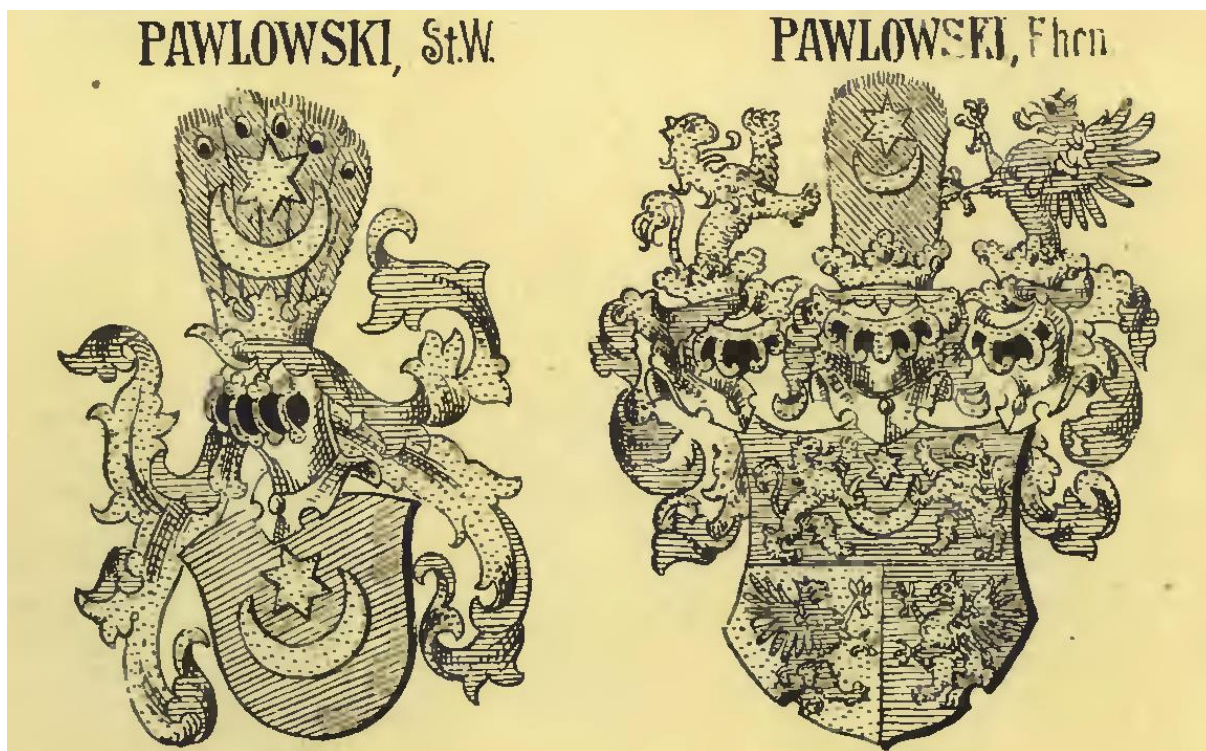
⁹ Archiwum Państwowe w Katowicach (dalej: APK), Archiwum Książąt Pszczyńskich (dalej: AKP), sygn. X 287 Confirmationsbuch der Standesherrschaft Pless. Autor przeszukał 1420 stron książki i nie odnalazł żadnego wpisu dotyczącego rodu Pawłowskich.

Pawłowscy na ziemi pszczyńskiej

Pierwszym przedstawicielem rodu Pawłowskich na ziemi pszczyńskiej był zdaniem Konrada Blážka przybyły na Morawy w XVI wieku i zmarły 2 XI 1582 roku w wieku 92 lat Stanisław I polskiego herbu Leliwa. Herb ten przedstawiał w błękitnym polu złoty księżyc, nad którym znajdowała się złota gwiazda. Prezentuje go zdjęcie nr 2 po lewej stronie. Po podniesieniu Erdmanna Ferdynanda w 1666 roku do stanu „Herrenstand” zmienił swoją postać, co przedstawiono po prawej stronie¹⁰.

Zdjęcie 2. Herb Leliwa Pawłowskich.

Źródło: C. Blážek, *op. cit.*, tablica 57.

Bartosz Paprocki podaje, że Pawłowscy, z których wywodził się biskup Ołomuniecki Stanisław II pochodzili z powiatu oświęcimskiego lub zatorskiego¹¹. Pod dokumentem dotyczącym sprzedaży ziemi pszczyńskiej z 21 II 1517 roku nie widnieje wśród poręczycieli podpis i pieczęć osoby o nazwisku Pawłowski, a same Pawłowice figurują w nim jako wieś komorna, a nie rycerska¹². Władysław Andrzej Pawłowski wymieniony jest w umowie z 1531 roku wpisanej w księdze miejskiej dotyczącej użytkowania jednego ze stawów znajdującego się w Pszczynie¹³. W dokumencie z 1531 roku dotyczącym przywileju wydanego dla dóbr Kochendorfa, a następnie Paszka w Łące figuruje wśród poręczycieli Stanisław I¹⁴. Ten sam (zwany „starszym”) wystąpił z prośbą w 1532 roku do burmistrza i Rady Miasta Pszczyny

¹⁰ C. Blážek, *op. cit.*, s. 78-79.

¹¹ B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego. Na pięciory Xiąg rozdzielone*, Kraków 1584, s. 384.

¹² Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 r. z komentarzem L. Musioła, Pszczyna 1988; L. Musioł, *Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 r.*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauki na Śląsku”, t. II, Katowice 1930, s. 236, 238.

¹³ APK, Akta miasta Pszczyny, sygn. 369 Protokółarz radziecki Pszczyny 1466-1544, s. 231.

¹⁴ APK, AKP, sygn. X 304 Privilegia über verschiedene Grund - Stücke bey den Hoch Gräfflichen Cammer Gütern der Freyen Standes Herrschaft Pless 1423-1773, s. 107.

o dokonanie zapisu w księdze miejskiej odnośnie długu w wysokości 100 złotych polskich zaciągniętego u mieszczanina pszczyńskiego Jerzyka Sleziony¹⁵. W 1536 roku do służby rycerskiej na ziemi pszczyńskiej byli zobowiązani wraz z jednym koniem Stanisław I Pawłowski z Rudołtowic i Stanisław II Pawłowski z Pawłowic¹⁶. Wójt mikołowski Stanisław I Pawłowski figuruje w 1541 roku jako poręczyciel przywileju dotyczącego sołectwa w Tychach¹⁷. W 1553 roku Stanisław I widnieje w umowie zawartej pomiędzy biskupem wrocławskim Baltazarem Promnitzem i księciem cieszyńskim Waławem dotyczącej granic pomiędzy ich posiadłościami, stawów, tam na Wiśle, młynów, pastwisk, miasta Strumień i znajdującego się w nim stawu Kościelny¹⁸.

W 1566 roku zobowiązani do złożenia homagium biskupowi Baltazarowi byli „Stenzel Pawlowsky, vonn, unnd Zur Pawlowicz” oraz „Walenty I Pawlowsky, von, unnd Zur Pawlowicz”¹⁹. W 1613 roku w podobnym spisie wymieniony jest Piotr I Pawłowski²⁰. W 1621, 1623 i 1628 roku hołd składa Piotr I Pawłowski z i na Pawłowicach²¹. W spisie osób, które nie oddały homagium panu na Pszczynie widnieje w 1662 roku Waław III Jerzy²². W 1671 roku nie wypełnili ciążącego na nich obowiązku złożenia hołdu z posiadanych dóbr w Pawłowicach: Kasper Pelchrzim wraz z małżonką Anną *de domo* Pawłowską, z którą miał zawarte ważne pakta małżeńskie, a także spadkobiercy Zygmunta Frölicha i Anna Ratzkin²³. W latach 1692-1715 osoba o nazwisku Pawłowski nie została odnotowana wśród zobowiązanych do składania homagium²⁴. Na zamku pszczyńskim zachowała się polska wersja przysięgi jaką składała szlachta przed właścicielami państwa stanowego, która brzmi w oryginale następująco:

„Ja N. Przysięgą Panu Bogu Wszechmogącemu w Troycy Świętey Jedynemu, A Wysoce Urodzonemu Panu Panu Balthasarowi Erdmannowi Świętey Rzymiskiey Rzysze Graffowi z Promnitze, Swobodnemu Panu na Pszczynie, Sorawie, Trybliu a Naumburku, Panu na Kliczdorfie, Dziedzicznemu Panu na Halbawie, Kunawie, Burawie, Panu memu Milosciwemu, dziedziczny Hold, slubując tą przysięgą swoją: Tak jakosz podle uczynionego Testamentu a istego postanowienia Wysoce Dustoynego a Oswieconego Xiążęcia Pana Pana Balthasara Biskupa Wroclawskiego, Swobodnego Pana Pszczynskiego, Sbrawskiego a Trybelskiego, Zastawnego Pana Xięstwa Żagańskiego a Naywyższego Heyttmanna Gurniego y Dolniego Śląska, sławney Pamięci, To Panstwo Pszczyńskie na Je: Mil; Pana Graffa Balthasara Erdmanna, dziedzicznym Prawem przyszło, Że chcę Je: Mil; Panu Graffowi, wiernym a posłusznym byc, Pożytek wszeliaki podle neywyszey Możliwości Swojej obmyślac,

¹⁵ APK, Akta miasta Pszczyny, sygn. 369 Protokółarz radziecki Pszczyny 1466-1544, s. 147.

¹⁶ APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 2.

¹⁷ APK, AKP, sygn. X 304 Privilegia über verschiedene Grund - Stücke bey den Hoch Gräfflichen Cammer Gütern der Freyen Standes Herrschaft Pless 1423-1773, s. 196.

¹⁸ APK, AKP, sygn. 289 Grantz Documente und Nachrichten der Freyen Standes Herrschaft Pless 1443 – 1739, k. 126.

¹⁹ APK, AKP, sygn. II 468 Spis szlachty, która złożyła homagium biskupowi Baltazarowi 1566.

²⁰ APK, AKP, sygn. II 476 "Actus Homagii Plessnensis". Verzeichnis der Plessischen Landsassen, die an diesem Tage das Homagium geleistet und jener, die es noch nicht geleistet haben (30. Okt. 1613).

²¹ APK, AKP, sygn. II 480 Verzeichnis der Plessischen Landsassen, welche ihrem Herrn die schuldige Pflicht abgelegt haben; APK, AKP, sygn. 482 Verzeichnis der Plessischen Landsassen, welche ihre Erbhuldigungspflicht abgelegt haben; APK, AKP, sygn. II 469 Plessers Huldigungspflicht: 1) Verzeichnis der Landschaft, welche die schuldige Pflicht abgelegt hat. 2) Verzeichnis derjenigen, die nicht zur Stelle waren. 3) a) Böhmisches Fassung des Lehneides b) Deutscher Text 1628.

²² APK, AKP, sygn. 495 Verzeichnis derjenigen Plessischen Landsassen, die ihre Erbhuldigung nicht abgelegt haben.

²³ APK, AKP, sygn. 500 Akten über noch nicht geleistetes Homagium der Landsassen der Herrschaft Pless.

²⁴ APK, AKP, sygn. 505 Verzeichnis derjenigen Landsassen, die ihr Homagium abgelegt haben.

Szkodę Wszeliaką przeciwność wystrzygać a obraniać, sam siebie przeciwko Je: Mil; Panu Graffowi Panu Memu Milosciwemu jako na dobrą Rycerskiego Stanu Osobę, a wiernego(a) Obywatela(kę) należy wiernie, posłusznie, a poddanie sie zachować. Tak mnie tego dopomagay wszechmogący Pan Bog a jego Święte Evangelium”²⁵.

W 1683 roku do udziału w wojnie z Turcją zostali powołani z Pawłowic wraz z parobkami: Kasper Pelchrzim, Zygmunt von Freudenstein, Andrzej Józef Czechowic oraz Jerzy Wilhelm baron von Mraksch²⁶. Pawłowscy nie byli wówczas zobowiązani do służby wojskowej z tytułu posiadania dóbr w tej miejscowości. Nie byli tym również obarczeni jako właściciele jakiegokolwiek innego majątku na ziemi pszczyńskiej. W konsygnacji pszczyńskich stanów ziemiańskich z 1715 roku Pawłowscy również nie byli wymienieni²⁷.

Mając na uwadze powyższe ustalenia należy stwierdzić, że Pawłowscy na pewno zamieszkiwali na terenie byłego pszczyńskiego wolnego państwa stanowego od I połowy XVI do II połowy XVII wieku, a w oparciu o zebrany materiał źródłowy można przedstawić ich dzieje na tym terenie i w tym okresie.

Zdjęcie 3. Herb Leliwa w 1584 roku według Bartosza Paprockiego.

Źródło: B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego. Na pięcioro Xiąg rozdzielone*, Kraków 1584, s. 376.

²⁵ Tekst przysięgi został spisany w 1693 roku: APK, AKP, sygn. 505 Verzeichnis derjenigen Landsassen, die ihr Homagium abgelegt haben.

²⁶ J. Wypler, *Sobieszciana ze Śląska*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauki na Śląsku” 1934, t. IV, s. 206.

²⁷ J. Wypler, *Stosunki prawno-mażeńskie szlachty pszczyńskiej*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” 1938, t. VI, s. 246-250.

Zdjęcie 4. Herb Leliwa według Johanna Siebmachera z 1605 roku.

Źródło: J. Siebmacher, *New Wapenbuch: Darinnen deß H. Röm. Reichs Teutscher Nation hoher Potentaten, Fürsten, Herren und Adelspersonen auch anderer Ständ und Stätte Wapen An der Zahl 3320 über beneben ihren Schild und Helmkleinoten mit besonderm Fleiß erkündiget, und oft Kuppferstück Zum Drück verfertigt*, Nürnberg 1605, tablica 50.

Zdjęcie 5. Strona spisu szlachty, która złożyła homagium biskupowi Baltazarowi w 1566 roku.

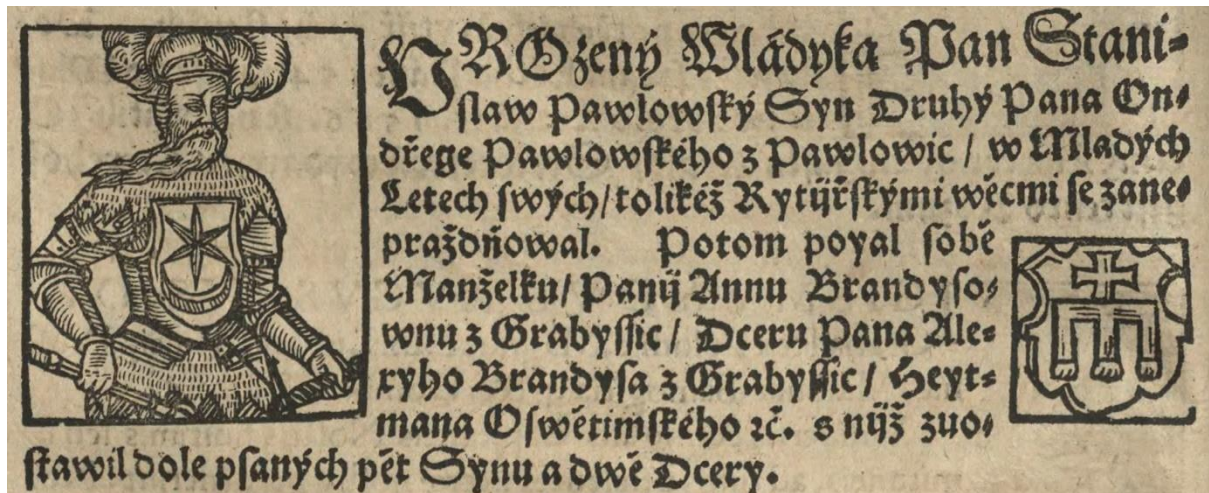
1566
 2
 Berengart Kopel, sonn, sonn zins Boltmünz, Sonn
 Landtruchse der Jarßast, Flot,
 Birge Lipfla sonn der Jarßast, Sonn zins Boltmünz,
 Garsam sonner, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Oigimundt, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Mangel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Markel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Otengel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Lirab, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Birge, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Peter, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Jan, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Sonder, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Otengel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Wolf, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Hinkel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Birge, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Markel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Mangel, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Matzab, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn
 Malen, Sonn, Sonn zins Boltmünz, Sonn

Źródło: APK, AKP, sygn. II 468 Spis szlachty, która złożyła homagium biskupowi Baltazarowi 1566.

Stanisław I Pawłowski

Zdjęcie 6. Stanisław I Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrzcadlo...*, k. 58.

Stanisław I Pawłowski urodził się około roku 1490 i zmarł w wieku 92 lat 2 XI 1582 roku. Był synem Andrzeja i Heleny Rajskej ze Skidzina. Ojciec Stanisława I w młodości zajmował się rycerstwem. Nieznana z imienia babka pochodziła z rodu Szeliga. Stanisław miał starszego brata Michała i zamężną z Janem Ścierńskim (herbu Leliwa) siostrę Helenę²⁸. W rejestrze znajduje się ponadto wpis z 1566 roku dotyczący Barbary, siostry Stanisława I Pawłowskiego z Pawłowic. Występujący w jej imieniu jako poręczyciel Bernard Rostek z Bzia, zeznał, że otrzymała ona już z dóbr ojcowskich i matczynych położonych w Pawłowicach wystarczającą spłatę²⁹. Michał miał 2 synów: generała polskiego Wawrzyńca I oraz Jana I, którzy służyli w wojsku króla Zygmunta Augusta od 1540 pod dowództwem hetmana Mikołaja Sieniawskiego (herbu Leliwa)³⁰.

Król Zygmunt August wydał 13 VIII 1566 roku w Lublinie list skierowany do dowódców przygranicznych, w tym do Zygmunta Myszkowskiego z ziemi oświęcimskiej i zatorskiej w sprawie powrotu Wawrzyńca I Pawłowskiego do swojego kraju z wojny moskiewskiej. Król chwali w liście jego męstwo i służbę w walce z wrogiem i poleca dowódcom umożliwić Pawłowskiemu swobodny przejazd wraz ze sprzętem wojennym i innymi rzeczami. Pełna treść listu w oryginale brzmi:

„SIGISMUNDUS AUGUSTUS DEI Gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituanie, Rusie, Prussiae, Masoviae, Samogitiaeque &c. Dominus & Haeres.

Universis & singulis Capitaneis Nostris fincimis seu limitaneis, ad quos praesentes literae nostre peruenerint: Nominatim vero Generoso Sigismundo Mysskowsky Osvienczimensi, Zatoriensique Nostro Capitaneo, fideli nobis dilecto, Gratiam nostra Regiam. Generosae fidelis nobis dilecte: Redit in Patriam Nobilis hic Laurentius Pawlowsky, qui cum honeste sese in Servitio nostro, contra Moschum gessisst, & propter virtutem omnibus in Regno nostro, & in

²⁸ J. Sinapius, *Des schlesischen Adels ...*, 1728, s. 395; B. Paprocki, *Zrzcadlo...*, k. 58. Alfons Nowack podaje, że Stanisław Pawłowski starszy zmarł w wieku 98 lat: A. Nowack, *Geschichte ...*, s. 174.

²⁹ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 59.

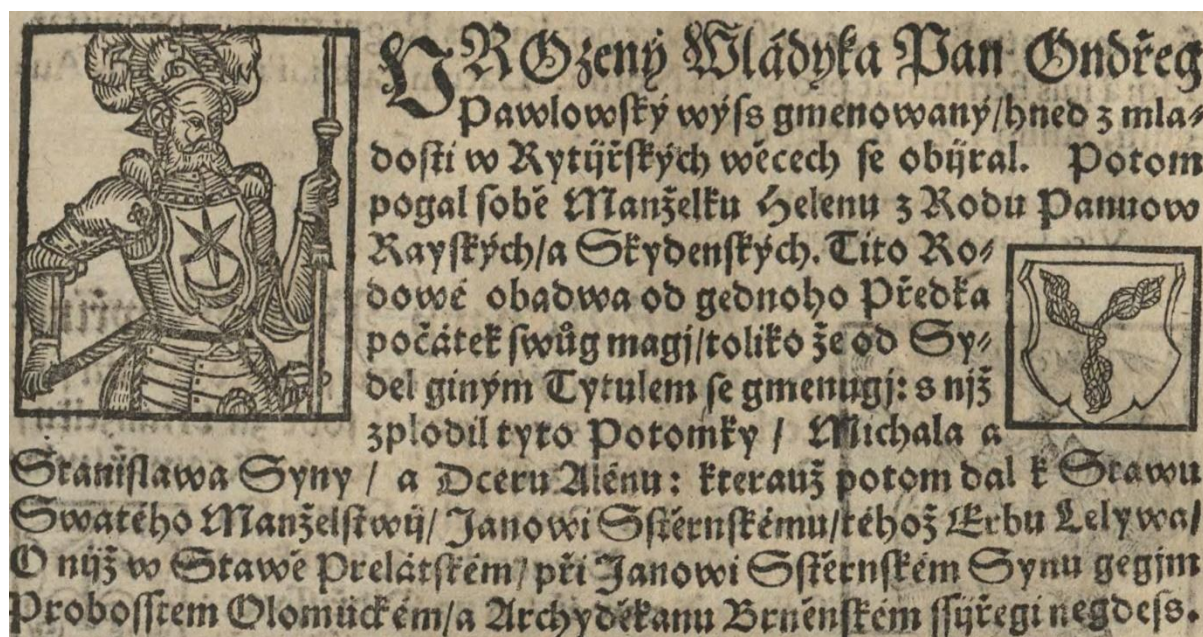
³⁰ J. Sinapius, *Des schlesischen Adels ...*, 1728, s. 395; B. Paprocki, *Zrzcadlo...*, k. 58.

Militia gratus esset: Dignum iudicamus que omnibus commendaremus. Ut quidem commedamus, luculentum eidem virtutis honestissimae conversationis testimonium praebentes. Et quoniam is servitio nostro Bellico defunctus, extra Regnum nostrum proficisci constituit: Fidelitati tuae mandamus, ut cum praesen: erit requista, Eum cum omni Comitatu rebusque siue apparasiue aparatu Bellico equisque libere per limites Regni transire permittat. Idque a suis fieri iubeat pro gratia Nostra. Datum Lublini 13. Mensis Augusti, Anno 1566. Regni Nostri 37.

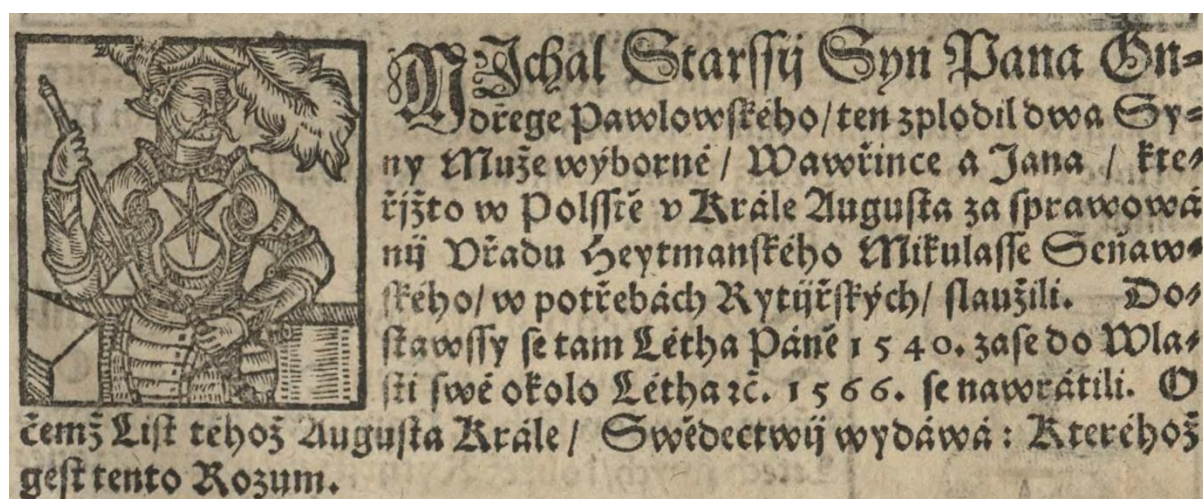
Petrus Mysskowsky R. P. Vice Cancellarius Mapp³¹.

Zdjęcie 7. Andrzej Pawłowski ojciec Stanisława I. Drzeworyt z 1593 roku.

Žródlo: B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.

Zdjęcie 8. Michał Pawłowski brat Stanisława I. Drzeworyt z 1593 roku.

Žródlo: B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.

³¹ B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.

Zdjęcie 9. Wawrzyniec I Pawłowski syn Michała. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.

Po zakończeniu służby wojskowej Wawrzyniec I powrócił do swoich włości i pojął za żonę w 1575 roku Eliskę z Tworkowa z Krawar, która była siostrą Jerzego Bernarda Tworkowskiego z Krawar na Oldrissowie. Ich wspólną córką była Anna Pawłowska z Pawłowic³².

Stanisław I Pawłowski w młodości zajmował się rycerstwem. Jego żoną była Anna Brandys z Graboszyc córka starosty oświęcimskiego Aleksego Brandysa z Graboszyc³³. Ich potomkami byli Wawrzyniec II (Laurentius), Walenty I (Valentinus), Jan II (Johannes), Stanisław II (Stanislaus), Wacław I (Venceslaus) oraz Anna żona Wacława von Kloch und Kornic³⁴. Bartosz Paprocki wskazał, że Stanisław posiadał 2 córki, z imienia wymienił jednak tylko Annę. W rejestrze w informacjach z 1552 roku znajduje się wpis dotyczący „Eleny” – Heleny córki wójta mikołowskiego Stanisława I Pawłowskiego, która wówczas zeznała poprzez swojego poręczyciela władkę Jana Gardawskiego, że otrzymała już należne jej pieniądze zarówno z majątku ojca jak i matki i nie rości sobie więcej pretensji do nich³⁵. W 1558 roku zeznania za pośrednictwem poręczyciela Stanisława Ostachowskiego złożyła kolejna córka wójta mikołowskiego Stanisława I – Magdalena. Przed starostą państwa pszczyńskiego Zygmuntem Świetlikiem, sędzią Janem Palczowskim i Joachimem Grodowskim wyznała, że otrzymała już należną jej część majątku po matce i ojcu i zrzeka się jakichkolwiek praw z tego tytułu³⁶. Pilnáček podaje, że jedna z córek Stanisława i Anny Brandys była żoną Nideckiego z Nidku herbu dwie wieże³⁷.

³² B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.

³³ C. Bláček, op. cit., s. 79; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels* ..., 1728, s. 394-395; J. Sinapius, *Schlesischer* ..., 1720, s. 694-695.

³⁴ B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 58.; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels* ..., 1728, s. 395.

³⁵ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 41.

³⁶ *Ibidem*, k. 69.

³⁷ J. Pilnáček, op. cit., s. 909.

Zdjęcie 10. Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła z XVI wieku w Graboszycach.

Źródło: <https://diecezja.pl/parafie/graboszyce-parafia-sw-andrzeja-apostola/> [dostęp: 10 XII 2022].

Zdjęcie 11. Dwór obronny wybudowany przez Brandysów w XVI wieku w Graboszycach. Litografia z XIX wieku.

Źródło: <https://zamkomania.pl/graboszyce.php> [dostęp: 10 XII 2022].

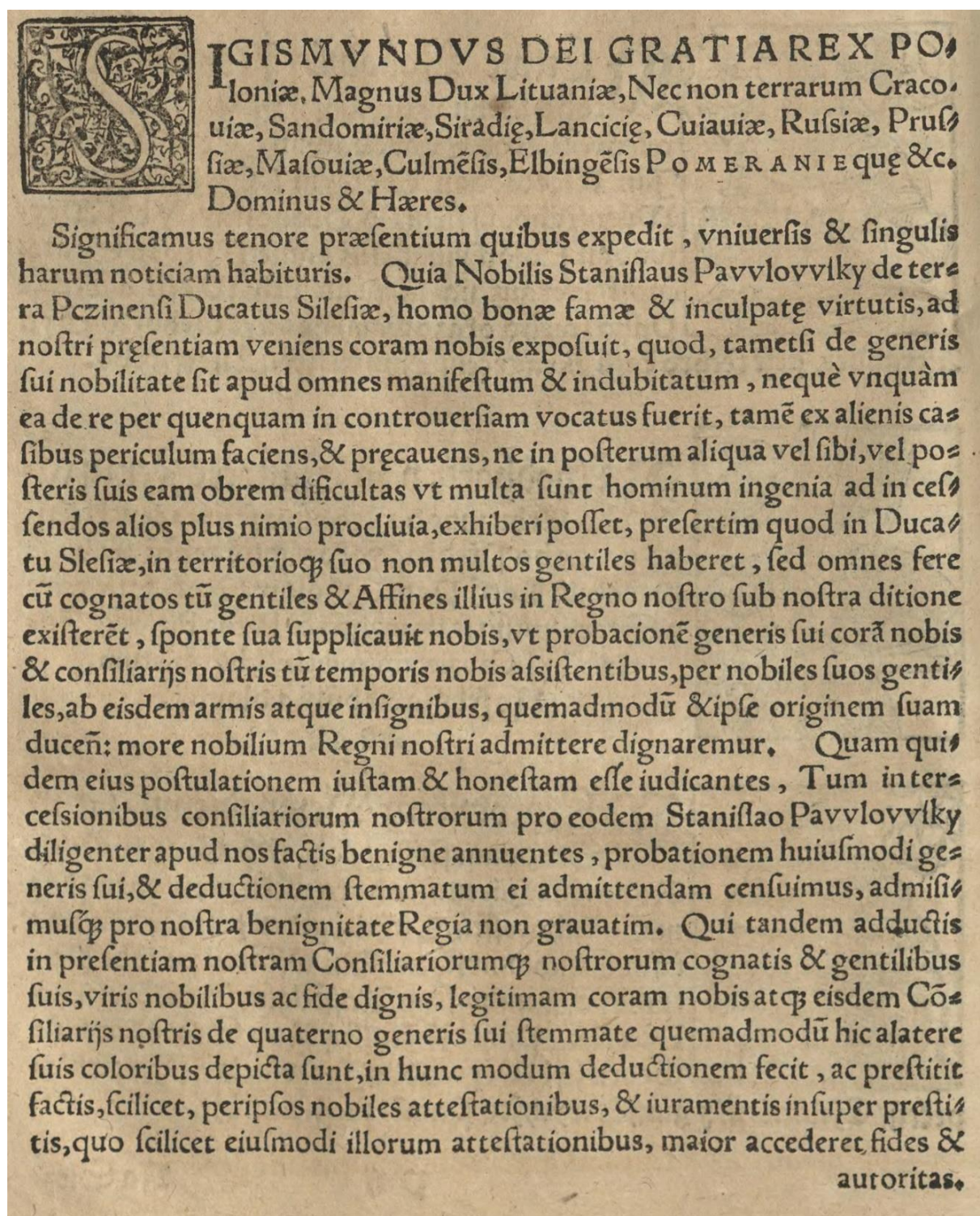
Stanisław uzyskał w Krakowie w 1539 roku od króla polskiego Zygmunta I Starego potwierdzenie swojego herbu i pochodzenia. „Nobilis Stanislaus Pawlowsky de terra Pczinensi Ducatus Silesiae” - szlachcic Stanisław Pawłowski z ziemi pszczyńskiej księstwa śląskiego, człowiek o dobrej reputacji i nienagannej cnocie przybył do króla z prośbą o potwierdzenie swojego pochodzenia i herbu. Wyjaśnił, że chociaż jego szlachecki rodowód jest oczywisty, niewątpliwy dla wszystkich i nigdy nie był wezwany przez nikogo do jego udowodnienia, niemniej w swoim obecnym miejscu zamieszkania tj. na Śląsku nie ma zbyt wielu przodków, a nie chcąc przysporzyć kłopotów swoim potomkom poprosił o wystawienie stosownego dokumentu. Zwrócił się o to z prośbą do polskiego króla, ponieważ prawie wszyscy jego przodkowie i krewni pochodzili z królestwa. Król ocenił, że prośba Pawłowskiego była słuszna oraz honorowa i postanowił wydać mu dowód szlachectwa. Przedstawiciele 4 linii jego przodków stanu szlacheckiego złożyli oświadczenia i przysięgi w tym zakresie. Kuzyni Stanisław Gołuchowski i Benedykt Mierzeński zeznali, że ojcem Stanisława I był szlachcic Andrzej Pawłowski herbu Leliwa. W sprawie herbu matki Kiczki wystąpili Stanisław Rajski i Walenty Skidziński. Herb Szeliga babki od strony ojca potwierdzili Stefan i Jan Kisielowscy z Kisielowa. Odnośnie czwartego herbu prezentującego sokoła stojącego na kamieniu wypowiadał się Mikołaj Krop Damkowski z Damkowic i Mikołaj Bujakowski w Paniowach. Król wskazał, że Stanisław I Pawłowski jest prawdziwie i niewątpliwie szlachcicem i zatwierdził swoim autorytetem powyższe zeznania, aby nikt w tajemnicy lub jawnie nie umniejszał jego dobrej reputacji i godności swojego pochodzenia i jego potomków, a on sam wierny wolności, przywilejom i immunitetom jakimi cieszą się inni szlachcice mógł wraz ze swoim potomstwem z nich nadal korzystać i wiecześnie posiadać. Do wystawionego dokumentu król przyłożył swoją pieczęć. W wydarzeniu brało udział wielu dostojników, duchownych, urzędników i innych godnych zaufania świadków. Wymienić warto: arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Latańskiego, Stanisława Oleśnickiego, Jana Tarnowskiego, Sebastiana Branickiego, Piotra Kmity, Jana Tęczyńskiego, Stanisława Tomickiego czy Piotra Opalińskiego³⁸.

---

³⁸ Źródło: B. Paprocki, *Zrđcadlo...*, k. 56-57. Seweryn Uruski podał w swoim herbarzu, że Stanisław, syn Andrzeja z pow. Pcyńskiego na mocy świadectwa braci stryjecznych Gołuchowskiego i Mierzeńskiego otrzymał potwierdzenie szlachectwa w 1539 roku i miał synów: Jana, Jerzego, Kacpra i Pawła. Informacja o posiadanych synach jest sprzeczna z zachowaną dokumentacją źródłową i innymi herbarzami: S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. XIII, Warszawa 1916, s. 253.

Zdjęcie 12. Treść listu króla Zygmunta I Starego potwierdzającego szlachectwo wydanego Stanisławowi I Pawłowskiemu w 1539 roku.

autoritas. Itaque quod ad primum stemma à parente prefati Stanislai ductum attinet, id coram nobis in tabula depictum exhibuerunt. Scilicet

in signe Semilunæ cum astro inter eius cornua in cāpo celestino, quod vulgari sermone nostro Leliua vocant. De hoc Nobiles Stanislav Goluchovský in Goluchouo Hæres, & Benedictus Mirzensky prefati Stanislai patrueles necessitudine fraternā illum attingentes, testificati sunt eundem Stanislauum hoc gentilicium stemma ex patre suo nobili Andrea Pavlovský habere, eidemq; referre acceptum.

De secundo item Kiczky vulgariter appellato, familiæ illius maternæ quod formā habet trium Restium in campo rubeo similiter fratres ex materna Genelogia sua, Stanislav Railky, & Valentinus Sky-

densky testimonium illi dederunt. De tertio quod nostra lingua Scheliga vocant, Semilunaris formæ cum cruce intra cornua in campo rubeo ex Avia paterna testificati sunt, Nobiles Stephanus & Ioannes Kysielovsky de Kysielovv & in Nierodzim heredes.

De quarto denique hoc est de Falcone supra lapidem in campo rubeo ab Avia materna accepto,

Nobiles Nicolaus Krop Damkovský de Dąbkovicze, & Nicolaus Buiakovský in Paniovv heres, iurati itidem quemadmodum & alij superscripti testes fidem nobis fecerunt.

Quam quidem eorum attestationem ac Stemmatum deductionem modo premissa coram nobis factam, ratam & gratam habentes, eandem autoritate nostra Regia approbandam censuimus, approbamusq; presentes statuentes & declarantes, vt literis hisce nostris tam in Regno Dominijs nostris, quam in alijs provincijs, terris & nationibus quibuscunq; externis plena & in dubia fides habeatur.

Ipsiq; Stanislav Pavlovský, vt uero & indubitato nobili, vt à nemine clam vel aperte sinistra aliqua obrectatione de bona existimatione sua ac generis sui vel posterorum suorum dignitate detrahatur. Verum libertatibus, gratijs, & immunitatibus omnibus quibus alij vbiuis gentium Nobiles ac Militaris ordinis homines gaudent & perfruuntur, ipse quoq; Stanislav vna cum posteritate sua gaudeat, & potiatur temporibus sempiternis, Testimonio atq; autoritate presencium accedente. Quibus in fidem sigillum nostrum est subappensum.

Datum Cracouiæ in conuentione generali, Sabato die San-

10 die Sanctæ Priscæ. Anno Domini 1539. Regni nostri Anno 32.
 Presentibus ibidem Reuerendissimo & Reuerendis in Christo patribus, Do-
 minis, Ioanne Latalky Archiep: Gnesnensi, Legato nato & Regni nostri
 Primate, Petro Cracouiensi, Luca à Gorca Vladislauensi, Stanislao Ole-
 schnicky Poznaniensi, Stanislao Tharlo Premisliensi, Sebastiano Bra-
 niczky Chelmenfi Episcopis. Nec non Magnificis, Generosis & venerabi-
 libus Ioanne à Tharnovv Castellano Cracouiensi Sandomiriensiq; Capita-
 neo. Petro Kmita de Vissnicze Palatino Cracouiensi, Regni nostri Mara-
 schalco, Cracouiensi, Premisliensi, Scipusiensi, Colensiq; Capitano: Ioanne
 à Thanczin Sandomiriensi, Stanislao Thomiczky Calisliensi, Coninensi, &
 Pisdrenfi Capitano. Petro de Dambrouicza Lublinensi Casimiriensiq;
 Capitano. Nicolao Nilszczický Belsensi. Petro Gorinsky Mazouix & Ca-
 pitaneo Czechanouiensi, Stanislao de Kutno Rauensi Palatinis: Nicolao
 de Volia Sandomiriensi, Serenissime Domine Coniugis nostræ Charissime
 Curix Magistro, Lomsensi, Vissnensi, Lanczkorunensi Capitano. Petro
 Opalensky Gnesnensi Serenissimiq; filij nostri Domini Sigismundi Regis
 Curix Magistro Olstinesi & Kostenfi, Capitano. Spitkone à Tharnovv
 Radomiensi, Regni nostri Thesaurario, Seradiensi & Krzepicensi Capita-
 neo, Seuerino Boner de Balicze, Biecensi, Burgrabio Zuppario & magno
 Procuratore Cracouiensi, Biecensi, Ossueczimensi, & Zatorieni Capita-
 neo, Castellanis: Paulo de Volia Regni nostri Vicecancellario, Burgrabio
 Cracouiensi, & Capitano Gostinesi, Samuele Maczieiovvsky, Decano.
 Ioanne Vilamoufky Cātore, Paulo Crassovvsky, Preposito Omniū Sanctorū
 Cracouiensi, Secretarijs nostris, & alijs quam plurimis dignitarijs, officiali-
 bus, & Aulicis nostris testibus fide dignis. Datum per manus prefati Ma-
 gnifici Pauli de Volia Regni nostri Vicecancelarij Burgrabij Cracouiensi
 & Capitanei Gostinesi, sincere nobis dilecti.

Paulus de Volia
 Vicecancell: Mapp.

Relatio eiusdem Magnifici Pauli de
 Volia R. P. Vicecancellarij Burgra-
 bij Cracouiensis, & Capitanei Gosti-
 nensis.

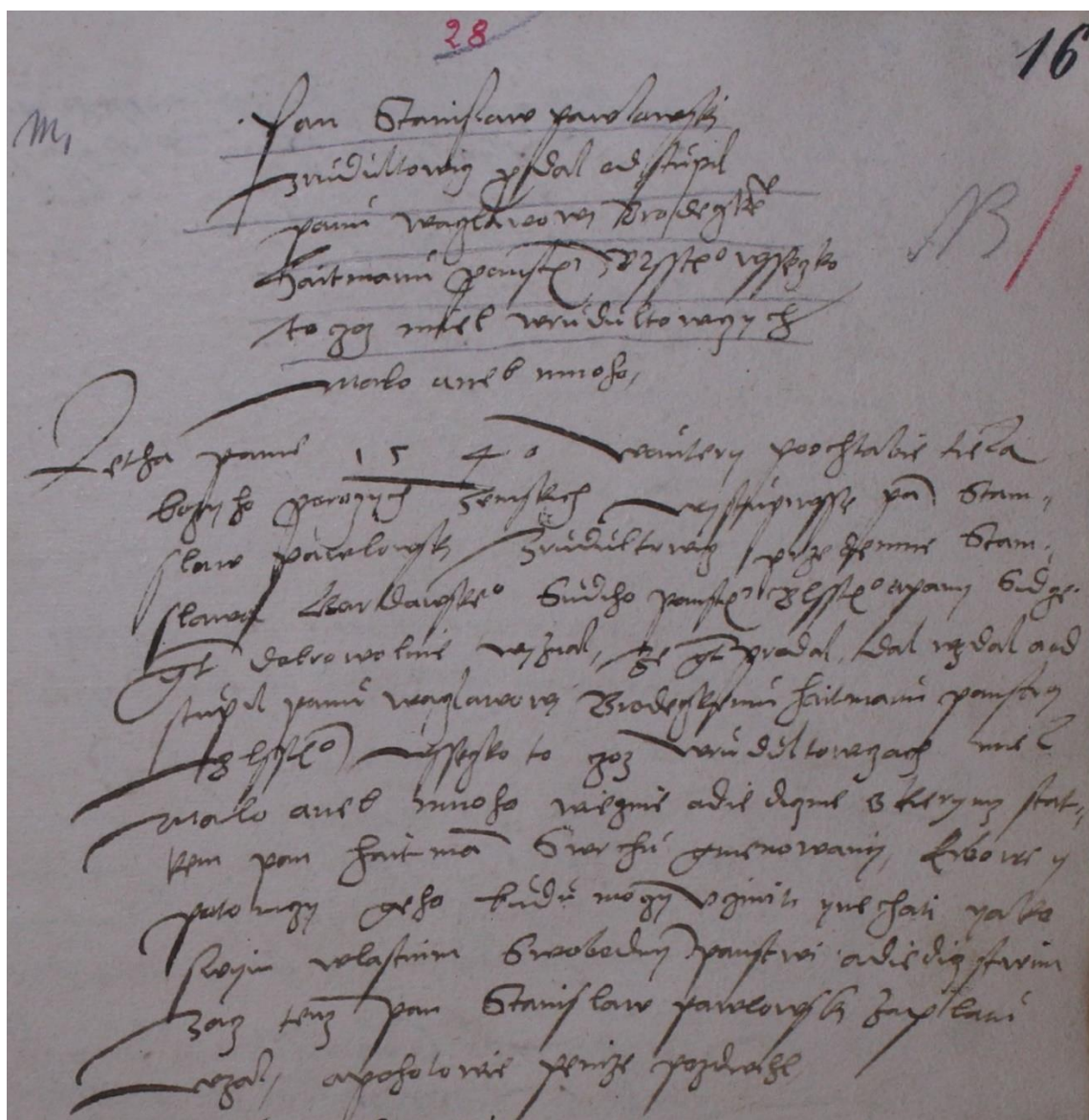
Źródło: B. Paprocki, *Zrčcadlo*..., k. 56-57.

Pierwszą i zarazem jedyną w całości nabytą przez Stanisława I Pawłowskiego wsią na ziemi pszczyńskiej były Rudołtowice. W chwili sprzedaży ziemi pszczyńskiej 21 II 1517 roku przez księcia cieszyńskiego Kazimierza II Aleksandrowi Thurzo z Betlemfalwy wieś ta należała do pszczyńskiej komory, była przedmiotem tej transakcji i została wymieniona

w sporządzonym we Frysztacie dokumencie. Jak podaje Ludwik Musioł akt sprzedaży Rudołtowic przez właścicieli Pszczyny nie zachował się³⁹. Najstarsza informacja o posiadaniu Rudołtowic przez Pawłowskiego pochodzi z urbarza z 1536 roku. Wśród szlachty zobowiązanej do służby wraz z 1 koniem widnieje tam „Stanislaw pawlowski von Rudelsdorf”⁴⁰. Wieś nie pozostawała zbyt długo w rękach Pawłowskiego. W 1540 roku sprzedał ją staroście państwa pszczyńskiego Wacławowi Brodeckiemu wraz ze wszystkim co się w niej znajdowało. W kontrakcie zaznaczono, że majątek podlega dziedziczeniu przez potomków i spadkobierców Brodeckiego oraz, że zostały przelane na niego wszelkie prawa związane z tymi dobrami, także ich sprzedaży⁴¹.

Zdjęcie 13. Wpis dokonany w 1540 roku w rejestrze dotyczący sprzedaży Rudołtowic przez Stanisława I Pawłowskiego.

Źródło: APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 16.

³⁹ L. Musioł, *Dokument...*, s. 236.

⁴⁰ APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 2.

⁴¹ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 16.

W poniedziałek po oktawie Bożego Ciała 1542 roku Stanisław I Pawłowski stawiał się przed starostą państwa pszczyńskiego Wacławem Brodeckim oraz sędzią państwa pszczyńskiego Tobiaszem Brodeckim i zeznał, że pożyczył od Stanisława Rajskiego 100 grzywien monety polskiej, od których będzie wypłacał na każdego św. Marcina po 4 grzywny. Pożyczka została zabezpieczona na posiadanym przez Pawłowskiego majątku w państwie pszczyńskim⁴². W 1555 roku Stanisław I występuje podczas spisywania umowy z Janem Palczowskim jako wójt mikołowski⁴³.

W 1553 roku Stanisław I Pawłowski przekazał Baltazarowi Promnitzowi 8 chłopów, jakich miał w Krzyżowicach: Jurka Ssopa, Macza starego syna sołtysa, Jakuba Młynarza, Benesa Guzy, Macza Homana, Janka Klynara, Marcusa Krczmarza i Folta Lynara. W zamian Stanisław I otrzymał 12 rolników „na górze” w Pawłowicach, których nieruchomości były położone od strony Golasowic do jego folwarku⁴⁴.

W poniedziałek po św. Trójcy 1557 roku Jan Kechrle z Pesteczy sprzedawał należący do jego ojca Andrzeja Kechrle dziedziczny majątek w Pawłowicach. Składał się on z folwarku i stawów rybnych, a nabywcą był Stanisław I. Transakcja opiewała na 950 złotych, a na nowego właściciela i jego potomków dobra przechodziły wraz ze wszelkimi przynależnościami. Kwota miała zostać wypłacona przez Pawłowskiego na św. Marcina. Andrzej Kechrle miał wydać nabywcy listy dziedziczne na gospodarstwo, co ślubował powołując się na wiarę chrześcijańską. Poręczycielami umowy byli Jan Wilczek, Wacław Brodecki, Wacław Pelchrzim i Bernard Rostek⁴⁵.

Stanisław I mając na względzie swój wiek dokonał w środę przed św. Mikołajem 1571 roku podziału posiadanego majątku w Pawłowicach pomiędzy 4 synów: Walentego I, Jana II (Janusza), Stanisława II i Wacława I. Dziedzicem folwarku, w którym znajdował się dwór zamieszkały przez Stanisława I został Jan II. Miał on zapewnić opiekę ojcu, aż do jego śmierci, a wraz z nim w siedzibie rycerskiej mogła przebywać do czasu zamążpójścia jego córka Anna. Wszelki osobisty dobytek miał pozostać przy spadkodawcy, a następnie w folwarku Jana. Do tego działu należeli rolnicy: „Swehla, Ssymek radiej a nosek”, dwaj zagrodnicy; „Musiał a druhy mały”, stawy rybne: Kempiczny i Nowy, które mogły być obsadzone setką kop ryb oraz Olszyny, Boryński i Polny, które mogły pomieścić 60 kop ryb. Do śmierci Stanisław I miał utrzymywać kościół w Pawłowicach, a po niej obowiązek ten miał spocząć na Walentym I, Janie II i Wacławie I. Na drugi dział wsi Wacława I przypadał folwark wraz z dwiema rolami dokupionymi przez Stanisława I tj. „Nyklasowską a Mykolayowską”. Do tych dóbr Pawłowski przekazał także człowieka nazywającego się Jurga Krayz. W majątku znaleźć się miały stawy: Młyński z „Nyklasowskim i Zasenczem”, które można było obsadzić 60 kopami ryb, Okrugły, Chodnik, Odnoczny i dwa w Krzyżowicach łącznie na 100 kop ryb oraz rolnicy: „Zejmen ssimha, Gmrdzina a Augustyna” i dwaj zagrodnicy: „Woythasska a Maczka nyklaßowa Ziethia”. Syn Walenty I zajmował trzeci dział Pawłowic wraz z folwarkiem, do którego ojciec dołożył jeszcze folwark „samlowsky” wraz z rolami i ogrodami. Na ten dział Stanisław I przeznaczył rolników: „Zeymena Rattaje Balucha a Kaspyra, a Pokrzika Zahrodnika y ty dwa

⁴² APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 17.

⁴³ *Ibidem*, k. 22. Marian Sworzeń i Adam Dudek podają natomiast, że Stanisław Pawłowski był wójtem mikołowskim od 1545 do 1551 roku i właścicielem myta w Mikołowie: M. Sworzeń, A. Dudek, *Mikołowski słownik biograficzny*, Mikołów 1998, s. 136.

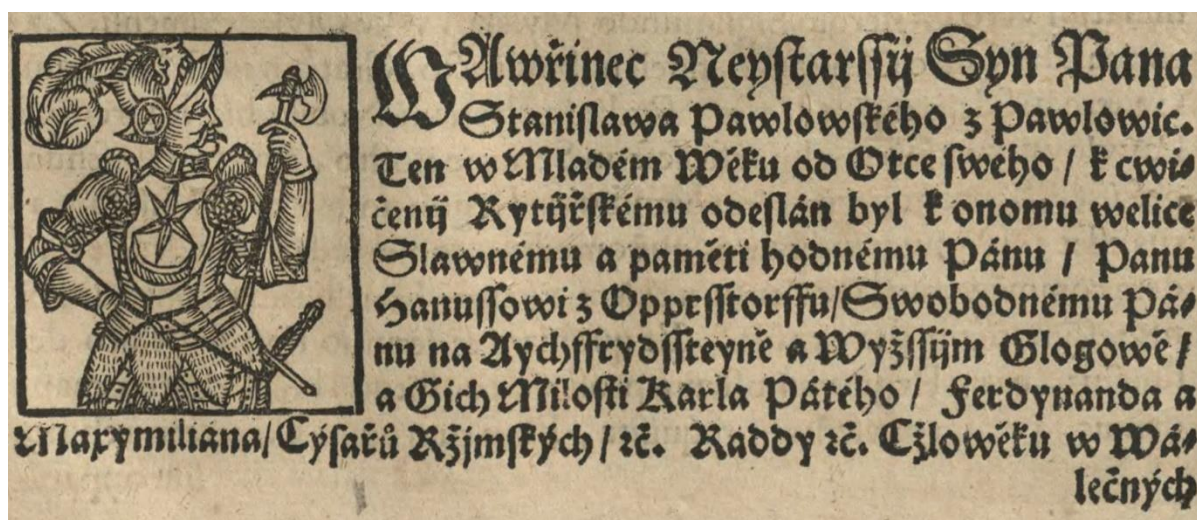
⁴⁴ APK, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s. 1-20.

⁴⁵ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 62.

Zahradniki kterez wnowie wnawsy osadil”. Do tej części wsi należały stawy: Zbytkowski obsadzany 100 kopami ryb oraz Starograniczny, Jakubiński, Kątny i Marszałkowski, które łącznie mieściły 80 kop ryb oraz tarlisko i staw na narybek. Dział Stanisława II Pawłowskiego składał się z 800 talarów jakie mieli mu przekazać pozostali bracia w okresie 3 lat od śmierci ojca. Dyspozycje Stanisława I objęły także niewymienione wcześniej stawy, które miały zostać podzielone na I i II dział; młyny – w każdym majątku miał znaleźć się jeden; lasy, które miały być podzielone na synów; karczmę w Pawłowicach, którą przekazał braciom do wspólnego użytkowania, a także chrust z lasów, ugory, gospodarowanie wodą i długi, które miały być spłacane wspólnie. Nie podano jednak ich wysokości. Córce bracia byli zobowiązani wyprawić wspólnie wesele, dać posag i wyprawę w wysokości 200 złotych. Na końcu dokonanego podziału majątku w Pawłowicach Stanisław I zobowiązał Walentego I, Jana II i Wacława I do corocznej wypłaty po 20 talarów z otrzymanych działów wsi na dzień Nowego Roku, aż do śmierci⁴⁶. W poniedziałek po Oktawie Ciała Bożego 1572 roku Stanisław I zgłosił swoje rozporządzenie na zamku w Pszczynie przed Joachimem Grodowskim, Karolem Promnitzem i Bernardem Rostkiem⁴⁷. W 1572 roku Stanisław I był zobowiązany do służby tytułem posiadanych dóbr w Pawłowicach⁴⁸.

Wawrzyniec II Pawłowski

Zdjęcie 14. Wawrzyniec II Pawłowski syn Stanisława I. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrčadło*..., k. 58.

Najstarszym synem Stanisława I był Wawrzyniec II. Niestety nie zachowało się na jego temat zbyt wiele informacji. Został w młodym wieku wysłany przez ojca na naukę sztuki rycerskiej na dworze Janusza Oppersdorffa⁴⁹. Jak podaje Bogdan Kloch w monografii Rybnika Wawrzyniec II oraz Jan II Pawłowscy byli około 1554 roku właścicielami Ligoty na ziemi rybnickiej. Odsprzedali ją wówczas Janowi Piotrowi Charwatowi. Autor nie wskazuje, że

⁴⁶ APK, AKP, sygn. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 154-155.

⁴⁷ APK, AKP, sygn. X 395 Pawłowice: Listy dłużne i dokumenty w języku czeskim, s. 1-3.

⁴⁸ W. Kuhn, *Vier oberschlesische Urbare des 16. Jahrhunderts*, „Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte”, Bd. XVI, Würzburg 1973, s. 59.

⁴⁹ J. Sinapius, *Schlesischer* ..., 1720, s. 694.

chodzi o „pszczyńskich” członków tego rodu, niemniej imiona oraz okres, w jakim zawarto transakcję wskazują na synów Stanisława I⁵⁰.

Anna Kloch z Kornic *de domo* Pawłowska

Córka Stanisława I Pawłowskiego Anna była żoną Wacława Klocha starszego z Kornic. Mieli syna Stanisława⁵¹. W poniedziałek po św. Katarzynie 1588 roku Anna stawiała się przed starostą państwa pszczyńskiego Kasprem Promnitzem i sędzią Janem Brodeckim. Siostra Jana II oświadczyła, że nie oczekuje już żadnej spłaty od braci z majątku pawłowickiego⁵².

Anna Kloch z Kornic odkupiła w środę po Niedzieli Pasyjnej 1600 roku od swojego brata Jana II Pawłowskiego należące do niego majątki w Golasowicach i Jarząbkowicach. Umowę spisano w Golasowicach w obecności: Jana Wilczka z Dobrej Ziemicy z Hulczyna, Stanisława Ścierńskiego z Ścierń przebywającego w tamtym czasie w Ołomuńcu, rycerza i prokuratora Grobu Bożego Wacława I Pawłowskiego z Pawłowic na Hennesdorfie i Johannisthalu, Macieja „Ujczskiego z Ujcztje na Ujczty”, Mikołaja Biebersteina z Bojszów na Starej Wsi, Piotra Rajskiego z Rajska na Rajsku. W chwili spisywania umowy Anna była już wdową po Wacławie Kloczu starszym z Kornic. Jan sprzedał dobra w Golasowicach i Jarząbkowicach położone w państwie pszczyńskim wraz ze wszystkimi poddanymi osiadłymi i nieosiadłymi, z ich opłatami, daninami, robocznymi, dworem rycerskim w Golasowicach, stawami, rolami ornymi i nieornymi, z łąkami, ze stawami rybnymi, lasami, brzezunami, chruścinami, pastwiskami, młynami, potokami, z piwowarem i prawem warzenia piwa, z karczmą i prawem wyszynku, z mytem, prawem zwierzchnim nad wójtami i karczmami, kolaturą kościoła, przedmiotami oraz wszystkim tym, co od starodawna do tych majątków przynależało i tym co Czigan dokupił od księcia Wacława cieszyńskiego. W dokumencie podkreślono, że Jan II nie pozostawił sobie z tych wsi nic, ani swoim potomkom i spadkobiercom. Walenty I Pawłowski posiadał te majątki przed swym bratem i również je powiększył. Kwota tej transakcji kupna-sprzedaży opiewała na 9 tys. złotych w przeliczeniu na talary. Jeden złoty był przeliczany na 36 groszy, a grosz na 6 pieniędzy „białych”. Przy przekazaniu majątków Anna miała wypłacić w gotówce 4,32 tys. Wacławowi I na miejscu Jana II, następnie 3,406 tys., a na koniec zabezpieczyć listem zastawnym 1,273 tys., które podlegały przekazaniu na dzień św. Jerzego 1601 roku. Jan II zobowiązał się po zawarciu transakcji przekazać siostrze Annie posiadaną dokumentację dotyczącą majątków oraz udać się na zamek w Pszczynie aby zgłosić umowę celem wpisania do ksiąg ziemskich. Walenty I w chwili spisywania umowy już nie żył, a pod umową Wacław I i Anna złożyli stosowne pokwitowania odnośnie rozliczeń pomiędzy rodzeństwem⁵³. Anna zwróciła się listownie w piątek po (...?) św. Krzyża 1601 roku do Abrahama Promnitza w sprawie przejęcia zakupionych od Jana II (Janusza) dóbr w Golasowicach⁵⁴.

Dwaj synowie Jana II - Stanisław III i Walenty II Pawłowscy z Pawłowic na Ziadłowiczach złożyli w 1609 roku oświadczenie w Pszczynie, że Stanisław Kloch rozliczył

⁵⁰ Rybnik. *Dzieje miasta i jego dzielnic*, pod red. Z. Hojki i B. Klocha, Rybnik 2017, s. 272.

⁵¹ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 98.

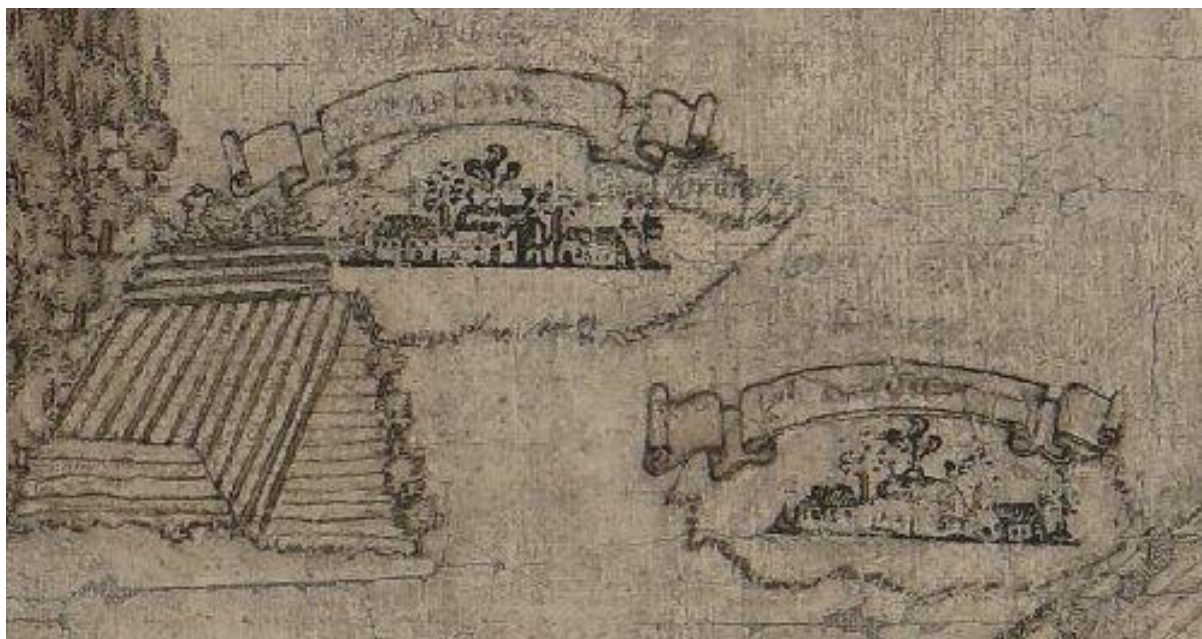
⁵² *Ibidem*, k. 33.

⁵³ *Ibidem*, k. 93-98.

⁵⁴ APK, AKP, sygn. X 2505 Korespondencja dot. sporu o spadek z Pawłowskim z Golasowic, s. 2-3.

się wobec nich z 9 tys. złotych dotyczących umowy kupna-sprzedaży Golasowic i Jarząbkowic zawartej pomiędzy ich ojcem, a jego matką⁵⁵.

Zdjęcie 15. Golasowice i Jarząbkowice na mapie Andreasa Hindenberga z 1636 roku.

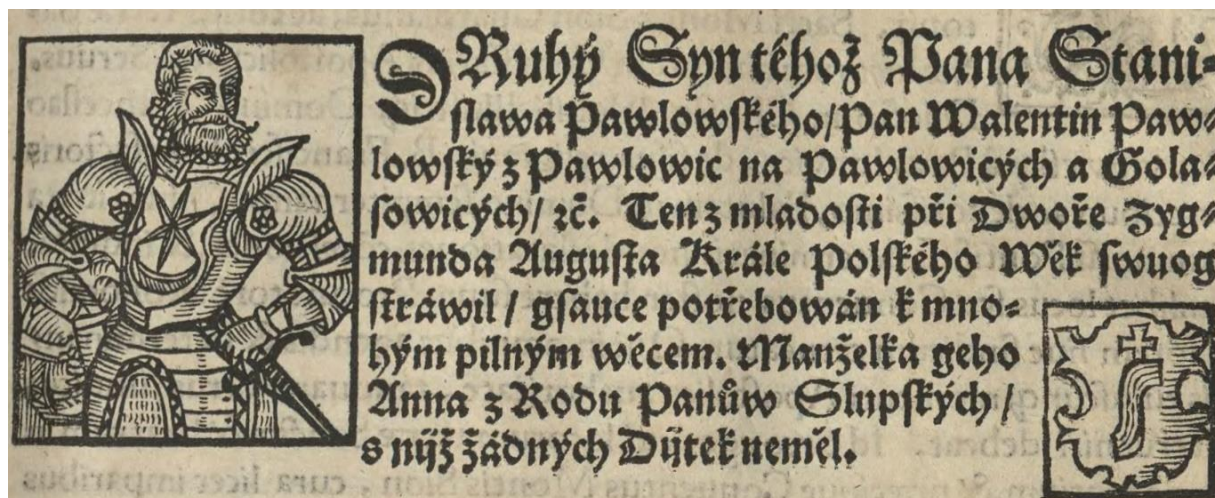
Źródło: APK, AKP, sygn. 18_5 Mapa pszczyńskiego wolnego państwa stanowego ["Ichnoorthografia Plesniaca"] Andreasa Hindenberga z 1636 roku; *Zaczarowany świat kartografii część I dynastia plessensis* pod red. A. Złotego, Pszczyna 2002, s. 7; L. Musioł, „Ichnoorthographia Plesniaca” Zabytkowa mapa ziemi pszczyńskiej Andreasa Hindenberga z 1636 roku, Pszczyna 1994, s. 15.

---

⁵⁵ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 150.

Walenty I Pawłowski

Zdjęcie 16. Walenty I Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrdcadlo...*, k. 58.

Walenty I Pawłowski na Pawłowicach i Golasowicach przebywał w młodości na dworze polskiego króla Zygmunta Augusta. Jak podaje Paprocki i Sinapius żonaty był z Anną z rodu Slupskich, z którą nie miał żadnych dzieci⁵⁶. Z rejestru wynika, że miał za żonę Annę z Trzyszowa, której podarował w 1567 roku posiadane wówczas gospodarstwo w Pawłowicach. Z umowy wynikało, że gdyby żyła dłużej niż on, to mogła darowany majątek używać i czerpać z niego pożytki, aż do swojej śmierci. Własność miała zostać następnie przekazana bliskim przyjaciółom Walentego I. Gdyby to jednak on przeżył małżonkę przypadłby mu jej osobisty majątek, który miała przy sobie tj. 100 talarów, złoty łańcuszek i 2 srebrne pasy⁵⁷. W 1568 roku Walenty I wraz z Stanisławem I figurują jako poręczyciele umowy zawartej pomiędzy Janem Ścierńskim i jego synem Łukaszem⁵⁸.

Walenty I zawarł w 1571 roku umowę z Janem Skrzyszowskim z Trzeczkwic na Osinach, zgodnie z którą sprzedał mu połowę należącej do niego Górnej Boryni wraz z mieszkańcami i ze wszystkim, co leżało w jej granicach. We wcześniej ten dział należał do Widonia. Z wpisu dokonanego w pszczyńskiej księdze wynika, że nie pozostawił sobie we wsi nic, tak jak i swoim dziedzicom. Zaznaczono, że transakcja dotyczyła wszystkich ówczesnych jak i przyszłych użyteczności i pożytków, jakie można było czerpać z majątku. W folwarku znajdowało się wówczas, oprócz jałówek, 7 krów dojnych. Kwota transakcji wynosiła 1500 srebrnych talarów. Przy wydaniu majątku Jan Skrzyszowski miał wypłacić Walentemu I 100 talarów w gotówce, a pozostałe pieniądze miały zostać wypłacone w ratach. Poręczycielami tej umowy byli: Stanisław I Pawłowski, Mateusz Woszczycki na Wideku, Jerzy Osiński na Gogołowej, Jan II Pawłowski w Markłowicach i Wawrzyniec Lupa z Naczesławic na Boryni⁵⁹. Josef Pilnáček podaje w swojej pracy na temat rodów Śląska, że w 1573 roku Walenty I zakupił wieś Zbytków⁶⁰.

⁵⁶ J. Sinapius, *Schlesischer ...*, 1720, s. 694-695; B. Paprocki, *Zrdcadlo...*, k. 59.

⁵⁷ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 118-119.

⁵⁸ *Ibidem*, k. 130.

⁵⁹ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 146-147.

⁶⁰ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 909.

W poniedziałek przed św. Jakubem 1571 roku została zawarta w Golasowicach umowa pomiędzy Wacławem Cziganem ze Slupska na Golasowicach i Janem Kozłowskim z Kozłowa na Kozłowie. Zgodnie z jej postanowieniami Kozłowski (jego dziedzice i potomkowie) stał się właścicielem Golasowic i Jarząbkowic wraz z zamieszkującymi tam ludźmi, ich opłatami i robocizną, z siedzibą rycerską w Golasowicach, z folwarkami, rolami, łąkami, lasami, stawami, brzezinami, chruścinami, pastwiskami, młynem, potokami oraz karczmami z prawem warzenia piwa i piwowarem. Transakcja opiewała na 12320,5 talarów i 1 grosz, a dokument zawierał szczegółowe zasady rozliczenia powyższej kwoty. Jan Kozłowski był zobowiązany w związku z nabyciem majątku do konnej służby rycerskiej. Poręczycielami zawartego kontraktu był po stronie Czigana między innymi Stanisław I⁶¹. Zygmunt Orlik podaje, że po Janie Kozłowskim Golasowice przejął w 1575 jego syn Mikołaj, który sprzedał je 10 lat później Walentemu I, a właścicielami Jarząbkowic został ród Klochów⁶². Zdaniem natomiast Ludwika Musioła w 1577 roku lub krótko po nim Mikołaj Kozłowski sprzedał Golasowice i Jarząbkowice Jerzemu Holly'emu z Ponięczyc, od którego w 1585 roku nabył je za 1500 guldenów węgierskich Walenty I. W rękach Pawłowskich wsie miały pozostawać do 1606 roku, po czym przeszły w ręce Klochów⁶³. W księdze sądowej i kontraktów wolnego pszczyńskiego państwa stanowego znajduje się natomiast wpis, z którego wynika, że Walenty I stawiał się osobiście w imieniu swoim i brata Jana II 12 IX 1586 roku na zamku w Pszczynie w sprawie złożenia hołdu z posiadanych dóbr Golasowice, Jarząbkowice i Pawłowice. Kolejny zapis w powołanym źródle dotyczy rozliczenia się Walentego I z działającym w imieniu małżonki Zuzanny Morskiej z Kotulina Jerzym Holly'm z tytułu zakupionych przez pierwszego dóbr Golasowickich. Miało to miejsce w piątek po Podwyższeniu Krzyża Świętego 1586 roku w obecności starosty Kaspra Promnitza i sędziego Jana Brodeckiego⁶⁴. W 1575 roku Walenty I występował jako poręczyciel umowy zawartej pomiędzy braćmi Stanisławem i Jerzym Skidzińskim dotyczącej Kopciowic, Porąbki, Chmieliska i Zabrzega⁶⁵.

Walenty I był urzędnikiem dworu hukvaldzkiego. Biskup ołomuniecki Stanisław II nakazał mu około 1581 roku, aby ocenił dwadzieścia jeden pustek (nieobsadzonych gruntów) leżących w pobliżu wsi Drnholec, które przejęli i przeznaczyli na swoją ziemię chłopci z Drnholca, Priboru i ze wsi Klokocova. Walenty I potwierdził posiadanie tych pustek przez rolników i ustalił wysokość czynszu za nie⁶⁶. W 1583 roku władzka sprawował funkcję mistrza dworu biskupiego oraz urzędnika hukvaldzkiego i frydeckiego⁶⁷.

W poniedziałek po św. Katarzynie 1588 roku stawiała się przed starostą państwa pszczyńskiego Kasprem Promnitzem i sędzią Janem Brodeckim Anna Rakowska ze Skrzyszowa małżonka Walentego I Pawłowskiego. Przybyła oświadczyła, że zrzeka się dobrowolnie i bez żadnego przymusu wiana, jakie mąż zapisał jej na swoim majątku w Pawłowicach. Z jej zeznania wynikało, że Walenty I sprzedał należące do niego dobra w tej miejscowości swojemu bratu Janowi II⁶⁸. W 1593 roku Walenty I był zobowiązany do służby

⁶¹ APK, AKP, sygn. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 149-151.

⁶² Z. Orlik, *op. cit.* s. 126, 183.

⁶³ L. Musioł, *Golasowice...*, s. 32.

⁶⁴ APK, AKP, sygn. X 297 Kontracten u. Gerichtsbuch der freien Standesherrschaft Pless 1586 – 1612, k. 10.

⁶⁵ APK, AKP, sygn. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 186-187.

⁶⁶ Státní okresní archiv Nový Jičín, Archiv obce Drnholec nad Lubinou (1581) 1789-1944, NAD 180, č. pom. 115, inv. č. 1.

⁶⁷ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 5 listiny p..., NAD 1694, č. pom. 732, inv. č. 2952, sig. EIIc14/5.

⁶⁸ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 32.

konnej wyłącznie z tytułu posiadanych dóbr w Golasowicach „Wialenthin Pawlowsky wegen Golassowicz”⁶⁹. Biskup Stanisław II przekazał urzędnikowi na Hukvaldach Walentynowi I Pawłowskiemu na Golasowicach i Pawłowicach w 1593 roku państwo Hukvaldy i Mistek. Świadcami tego byli: Jan II Pawłowski na Ujeździe, urzędnik Mirowa i Wacław I na Hengersdorfie (Jindrichov), hetman państwa Hotzenplotz (Osoblaha)⁷⁰.

W sobotę po św. Pannie Maryi 1593 roku cesarz Rudolf II wystosował z zamku praskiego list do Zygryda Promnitz w sprawie sprzedaży działu wsi Pawłowice. Cesarz w swym piśmie wskazał, że Walenty I zwracał się do pana na Pszczynie o sprzedaż działu wsi Pawłowice wraz z należącymi do niego przynależnościami, którą obiecał mu stryj Zygryda biskup wrocławski Baltazar. Z protekcją do Rudolfa II w sprawie zawarcia takiej transakcji wystąpił brat wnioskodawcy: „dostojny książę Stanisław II biskup ołuniecki, królewskiej kaplicy i czeski hrabia”. Duchowny podkreślił, że uniżona prośba jego brata jest słuszna i w związku z tym „Consens dati Raczil”. Zaproponował mianowicie, aby Promnitz w miejsce sprzedanego majątku zakupił inny dział rycerski w państwie pszczyńskim, tak samo dobry lub nawet lepszy od pawłowickiego. Na to przystał cesarz słowami: „Ktomu My z Mocznosti Czysarske jakozto Kral Czesky, a Neywyssy Knizie Sleske milostiwie aby jemu walentinowi Pawlowskemu taka na takowey spuשוב yakz wyss datczieno, tyz statek swuoy dul Pawlowicz prodal, a womeyse Inim slussnie narownal”⁷¹.

List cesarza przyniósł skutek i dział Pawłowic trafił w końcu w ręce Walentego I Pawłowskiego. Wymagało jednak sporo czasu, aby obietnica zmarłego w 1562 roku biskupa Baltazara Promnitz została spełniona. Po nim państwem pszczyńskim władali jeszcze Stanisław Promnitz, Karol Promnitz, a umowę podpisali dopiero w 1594 roku Zygfryd Promnitz i będący formalnie panem na Pszczynie od 1591 roku Abraham Promnitz⁷². Co ciekawe po tej transakcji przedstawiciel rodu Promnitzów rzeczywiście zakupił inną wieś rycerską i włączył ją do dóbr kameralnych. W środę po św. Janie Chrzcicielu 1596 roku Walenty Kozłowski z Kozłowa na Ćwiklicach zakupił od Filipa starszego Boryńskiego wieś Biasowice. Kwota transakcji opiewała na 1480 złotych⁷³. Kozłowski odsprzedał ją dosyć szybko, bo już w 1597 roku Abrahamowi Promnitzowi ze wszystkimi przynależnymi jej dochodami, użytkami i pożytkami, zarówno małymi, jak i wielkimi, z poddanymi rolnikami i zagrodnikami, z folwarkiem, z rolami obsianymi i nieobsianymi, z młynem wraz ze stawem, z stawami rybnymi, wodami, potokami, z chruścinami i innymi roślinami. W umowie podano, że „ten Statek od yinich Statkuw a gruntuw wykopczen a wyhraniczeny yest”. Wartość majątku wyceniono na 5600 talarów⁷⁴. Dla Promnitz zakup ten okazał się bardzo trafny. W nowej wsi założył skład soli, drugi po Wieży w państwie pszczyńskim. Przywożono do niego z Wieliczki towar o znaczeniu w tamtych czasach strategicznym, który przynosił dodatkowo znaczne dochody⁷⁵.

---

⁶⁹ APK, AKP, sygn. V 4 Urbarium ab anno 1593; H. Schaeffer, *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*, Część I i II, Pszczyna 1997, s. 58.

⁷⁰ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 909.

⁷¹ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 76; APK, AKP, sygn. X 395 Pawłowice: Listy dłużne i dokumenty w języku czeskim, s. 4-5, 8-9.

⁷² J. Polak, *Poczet panów i książąt pszczyńskich*, t. I, Pszczyna 2007, s. 65-86.

⁷³ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 80-81.

⁷⁴ *Ibidem*, k. 126-127; H. Schaeffer, *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*, Część I i II, Pszczyna 1997, s. 25.

⁷⁵ J. Polak, *Poczet panów i książąt pszczyńskich*, t. I, Pszczyna 2007, s. 88.

Rokowania dotyczące sprzedaży dóbr pawłowickich pomiędzy wolnym panem na Pszczynie i Walentym I Pawłowskim zostały przeprowadzone w 1594 roku. Zgodnie z treścią wystawionego dokumentu Walenty I z i na Pawłowicach i Golasowicach wraz z braćmi urodzonymi w Pawłowicach zaoferowali, aby całe dobra położone w tej wsi stały się szlacheckie i należały do nich. Sygnatariusze umowy po stronie Promnitzów: Zygfryd i Abraham zaznaczali, że do zawarcia umowy przekonywał ich książę i biskup ołomuniecki Stanisław II Pawłowski. Do przedmiotowego działu wsi należeli rolnicy z ich robocznymi, a także stawy, karczma, górne i dolne prawo, prawo polowań. Sprzedaż dziedzicznej własności wykazanego w rejestrze urbarialnym działu Pawłowic nastąpiło za 10 tys. talarów. Na Walentym I i każdorazowym następnym właścicielu dóbr spoczywało między innymi zobowiązanie do służby konnej na rzecz państwa pszczyńskiego. Ostateczną umowę zawarto w środę po Bożym Narodzeniu 1594 roku. Pod dokumentem podpisali się: Jerzy von Dahm na Starej Wsi, Jan i Mikołaj Wilczek z Dobrej Ziemicy, Jerzy von Gunterrode, prokurator Grobu Świętego Wacław I Pawłowski z Pawłowic na Hennersdorfie, Filip starszy Boryński z Rostropic, Absalon Dreyling⁷⁶.

Walenty I na Golasowicach i Pawłowicach urzędnik na Hukvaldach figuruje w spisanej w środę po św. Janie Chrzcicielu 1596 roku umowie sprzedaży części Bijasowic przez Filipa starszego Boryńskiego Walentemu Kozłowskiemu⁷⁷.

W środę po św. Andrzeju 1609 roku przed Abrahamem Promnitzem i sędziami państwa pszczyńskiego stanęli bracia Walenty i Paweł Galeczka z Pribora oraz Stanisław Kloch. Sprawa dotyczyła rozliczenia w wysokości 70 talarów, które ówczesny właściciel majątku w Golasowicach Walenty I Pawłowski był winny ojcu poszkodowanych Jakubowi Galeczce tytułem niezapłaconych pieniędzy za zakup górnej karczmy w Golasowicach. Stanisław Kloch przedstawił świadków, z relacji których wynikało, że Walenty I wypłacił już Jakubowi Galeczce 25 talarów i 18 groszy, a pozostała suma została zapisana na dobrach golasowickich. Stanisław Kloch, jako wówczas aktualny właściciel tego majątku miał wypłacić zaległe 44 talary i 18 groszy w przeciągu „czterech niedziel”, a tym sam stał się poszkodowanym przez nieżyjącego Walentego I⁷⁸.

---

⁷⁶ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 77-78; APK, AKP, sygn. II 90 Przywilej dotyczący sprzedaży Pawłowic; APK, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s. 21-35.

⁷⁷ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 80.

⁷⁸ APK, AKP, sygn. X 297 Kontracten u. Gerichtsbuch der freien Standesherrschaft Pless 1586 – 1612, k.168.

Zdjęcie 17. Dokument dotyczący sprzedaży Pawłowic z 1594 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. II 90 Przywilej dotyczący sprzedaży Pawłowic.

Zdjęcie 18. Pieczęć Walentego I Pawłowskiego z 11 V 1594 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. II 90 Przywilej dotyczący sprzedaży Pawłowic.

Jan II Pawłowski

Zdjęcie 19. Jan II Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Žródlo: B. Paprocki, *Zrčcadlo* ..., k. 59.

W dokumentacji archiwalnej Jan II był często określany jako Hanuss – Janusz. Tak nazywali go też jego synowie. „Hans Pawlowsky von Pawlowicz auf Augezd und Mirow” pojął za żonę przedstawicielkę rodu von Wilczek und Guttenland⁷⁹. Jan Wypler podaje, że wiano dla Anny z Dobrej Ziemicy z Hulczyna zostało zapisane 26 XI 1576 roku przed sędzią ziemskim Wacławem Gardawskim. Jej opiekunami byli bracia: Jan Mikołaj Wilczek z Dobrej Ziemicy z Hulczyna i Kasper Wilczek z Dobrej Ziemicy z Hulczyna na Niemieckiej Lutyni⁸⁰. W rejestrze i księdze ziemskiej znajdują się w tym zakresie dodatkowe wpisy. Pierwszy pochodzi z 1554 roku i dotyczy wiana w wysokości 300 złotych dla Anny Wilczek z Wielkiego Dubieńska, jaki wójt mikołowski Jan II Pawłowski zabezpieczył żonie na swoim majątku i „wójtostwie mikołowskim”⁸¹. Druga adnotacja dotyczy wiana, jakie Jan II (Janusz, Hanuß) zabezpieczył na otrzymanym od ojca majątku w Pawłowicach w poniedziałek po św. Katarzynie 1576 roku swojej żonie Annie z Dobrej Ziemicy z Hulczyna. Na poręczycieli tej drugiej umowy i strażników zawartych w niej zapisów („Za moczne Poruczniky a ochranicze wiana swego”) Anna powołała: stryja Kaspra Wilczka z Dobrej Ziemicy z Hulczyna na Niemieckiej Lutyni, brata Mikołaja Wilczka z Dobrej Ziemicy z Hulczyna, marszałka księstwa cieszyńskiego Mikołaja Karwińskiego, Piotra Starowiejskiego ze Starej Wsi na Pisarzowicach i Piotra Markłowskiego z Żebaczy na Markłowicach⁸². Kolejny raz sprawa wiana żony wraca

⁷⁹ J. Sinapius, *Schlesischer* ..., 1720, s. 695. Ludwik Kohutek uważał, że wieś Augezd nie istniała i był zdania, że Alfons Nowack w swojej pracy dokonał błędnego odczytania nazwy miejscowości Ujazd. W rzeczywistości Augezd to niemiecka nazwa Ujazdu i była powszechnie stosowana. Świadczy o tym chociażby 28-krotne wymienienie jej w katalogu morawskich i śląskich urbarzy: L. Kohutek, *op. cit.*, przypis nr 55 do rozdziału II; J. Řezníček, *Moravské a slezské urbáře po 1372, před 1407-1771 (1849) katalog*, Brno 2002.

⁸⁰ J. Wyplar, *Beitrage* ..., s. 51.

⁸¹ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 52.

⁸² *Ibidem*, k. 192-193.

w 1588 roku. Jan II Pawłowski stawiał się tego roku w poniedziałek po św. Katarzynie przed starostą państwa pszczyńskiego Kasprem Promnitzem i sędzią Janem Brodeckim i wyznał:

„Ja Hanuß Pawlowsky z Pawłowicz a na Pawłowiczich Heitman Panstwi Myrowskeho Czynom wieno Urozeney Pany Annie wlczkowey zdoberay Zemicze a zhulczina Manzelcze mey miley Na statku swem swobodnem zadnemu Nezawadnemy, we wsy Pawłowiczich w Panstwi Blstinskem zalecziczim Osem seth zlattich dobrich strzybrnich kazdy zlaty po Trzidczeti ssesti großich a wgroß po ssesti penizich bilich poczittajim Na ffolwarizich Ribnyczich, Ludech, Plattech ospoch, wßech a wßelijakich Uzitczich malich y welkich Nicz ne wynymajicz Jakymy se koly jmeny jmenujy Anes jmenowane biti mohu. A to Na takowy spusob. Jesllyze by mne Pan Buch wßemohutzy prwe nezly Manzelku mu czasnu smirty stahoto swietta powolati raczil. Jehda aby ona toho wßeho statku swobodnie drzeti Wniem sediti jeho Uzywali mohla. Jak se jy dobrze zdati a libiti bude. Bez przekassky jednego kazdeho człowieka y pocztu czyniemi, Wßakz ne nyszczicz statku z umislnie. A to az do promienieny stanu sweho wdowskeho a nes az do smrti jejj, a jestly ze by stan swuy wdowsky promienyla tehalä Erbowe a pottomczy a Blissy przattele mojj buduj jy moczy wieno jejj tich osem seth zlattich swrchu psanich splatiti w Mocz a rucze jejj poloziti wesswiti letie porzad zbiehlmi. Ze stiemy sty zlatich bude moczy Uczyniti y nechati Jako swim wlaßnym diediczstwim a sstiry sta zlatich wiennym prawem uzywati az do smrti swey, a po smrti jejj majy zase prjiti Na Erby a bliße przatety me ktomu jy wienu jy sstiry konie a wuz przikrittly a czo komu nalezy jako klenothuw spatstwi a dobitku nabitkmu swrsskmu a wßeligakich ffedrn habmu polowiczly. Stim wßim take bude moczy uczyniti y nechati jako swim wlastnym diediczstwim Wßak klenotty swe rzetyeczy Zlatte Strzibro cze koli toho jest Przed rukamy a czoz jejihö jest toho ona przedkem sobie wzit ma. Ku keremuczto wienu sobie zaprzyjemcze porucznyky a ochramcze wienu sweho z mu jistu dobru wuli wolila Urozeney Pany Pany, Pana Jana a Pana Mikolaße wlczky zdoberay zemicze zhulczina Na duolny Suche Pany Brattry swe wlastny Pana Pettra Marklowskeho z Zebracze a na Dulnich Bludowiczich Pana Francze Mleczku z wsy słownycze a w Tießinie Pana Bernharta Rostka ze Bzy a na Bzy Pana Jyrzika Zigothu z Slupska a Na jestrzaby”⁸³.

Żona Jana II, urzędnika na Mirowie Anna Wilczek kupiła 29 V 1589 roku od Jerzego Birsockha dwór przed górną bramą przy Mohelnicy za 623 grzywny⁸⁴.

Małżonkowie mieli 5 synów: Jana III, który w 1590 roku studiował w Ołomuńcu, późniejszego kanonika w Brnie i Ołomuńcu, Stanisława III, Piotra I, Mikołaja i Walentego II oraz 3 córki: Annę, Magdalenę i Zuzannę. Mężem Anny został Bernard von Drahanowski von Stwolow⁸⁵. Piotr I pozostał na Pawłowicach, a jego bracia osiedli na Ziadłowiczach. Zmarły w 1640 roku Stanisław III miał z żoną Anną *de domo* Podstatski z Prusinowic na Ziadłowiczach trzech synów: Jana V Szczęsnego, Wacława III Jerzego i Piotra II Feliksa⁸⁶. Miał również jak wynika z źródeł 3 córki: Katarzynę Fragstein, Zuzannę Czechowic i Magdalenę Pohunczy. Katarzyna Fragstein *de domo* Pawłowska zakupiła wraz z mężem Chrystianem 9 I 1655 roku w Karwinie dobra od Jana Fryderyka Larischa⁸⁷.

⁸³ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 33-34.

⁸⁴ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 9 list..., NAD 1694, č. pom. 752, inv. č. 8415, 8416, sig. Olb6/4.

⁸⁵ J. Sinapius, *Schlesischer ...*, 1720, s. 695; J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 909.

⁸⁶ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 910.

⁸⁷ J. Wyplar, *Beiträge ...*, s. 26.

Pierwsza informacja o Janie II pojawia się w źródłach z 1551 roku. Władyka Jan II Pawłowski pożyczył wówczas od władzy Mikołaja Biebersteina z Bojszów na Starej Wsi 56 złotych i 13 groszy polskich pod zastaw zagrodników i młyna. Umowa została zgłoszona staroście państwa pszczyńskiego Zygmuntowi Świetlikowi i sędziemu Janowi Palczowskiemu⁸⁸. W 1553 roku podczas składania zeznania przed tymi samymi osobami w sprawie zaległości wobec Mikołaja Biebersteina Jan II był zwany wójtem mikołowskim⁸⁹.

W 1572 roku do służby rycerskiej wraz z koniem był zobowiązany w związku z posiadanym sołectwem w Krzyżowicach Jan II Pawłowski⁹⁰. W 1580 roku był on poręczycielem umowy zawartej pomiędzy Walentym Kozłowskim, a Karolem Promnitzem dotyczącej zamiany posiadanych przez nich majątków tj. Suszca na Rudziczkę⁹¹. Jan II posiadał w 1590 roku Ujazd, a także był starostą dóbr mirowskich i switawskich⁹². Ten sam w 1593 roku musiał pełnić służbę rycerską jako właściciel majątku w Pawłowicach „Hanß Pawlowsky wegen Paulßdorf”⁹³. Z tego roku pochodzą również informacje dotyczące podległych pszczyńskiej kamerze chłopów z Pawłowic wraz z ich obciążeniami, co przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Wykaz rolników w Pawłowicach w 1593 roku.

Rolnik*	Czynsz						Kury (sztuki)*	Owies*		
	Płacony na św. Jerzego			Płacony na św. Michała				sz*	ćw.*	ga.*
	tal.*	gr.*	hl.*	tal.	gr.	hl.				
Grieger Kopfel	-	10	6	-	10	6	2	-	2	-
Wirter Genda	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Grieger Siepaneck	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Janeck Halka	-	14	-	-	14	-	2	-	2	2
Cristoff Kreuzy	-	14	-	-	14	-	2	-	2	-
Valten Berger	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Kuba Mieleck	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Matteß Stoploch	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Jakup Kieta	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Wenzel Kalita	-	28	-	-	28	-	2	1	1	-
Stanislaw Pašek	-	10	6	-	10	6	2	-	2	-
Urban Gmirka	-	15	9	-	15	9	2	-	3	-
Petter Shuhry (wójt)	-	22	9	-	22	9	2	1	-	-
Grieger Noga	-	17	6	-	17	6	2	1	-	-

⁸⁸ APK, AKP, sygn.. X 286 Regestrum 1521-1582, k. 40.

⁸⁹ *Ibidem*, k. 47.

⁹⁰ W. Kuhn, *op. cit.*, s. 59. Zdaniem Ludwika Musioła Jan II Pawłowski posiadał wolne sołectwo w Krzyżowicach do 1595 roku, kiedy to odkupił je siodlak Michał Frisch z Krzyżowic: L. Musioł, *Krzyżowice ...*, s. 36.

⁹¹ APK, AKP, sygn. X 297 Contracten u. Gerichtsbuch der freien Standesherrschaft Pless 1586 – 1612, k.117-120.

⁹² Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 9 listiny pa..., NAD 1694, č. pom. 752, inv. č. 8417, sig. Olb6/5.

⁹³ APK, AKP, sygn. V 4 Urbarium ab anno 1593; H. Schaeffer, *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*, Część I i II, Pszczyna 1997, s. 58.

Wialeck Siozala	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Grieger Twardy	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Jokop Molanthon	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Wianzreck Wiarpel	-	24	6	-	24	6	2	1	-	-
Wialeck Sliomna	-	14	-	-	14	-	2	-	3	-
Giawel Godzek	-	17	6	-	17	6	2	1	-	-
Urban Stoploch	-	24	6	-	24	6	2	1	-	-
Gerge Pzribilla	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Giawel Riapnig	-	14	-	-	14	-	2	-	2	-
Gerge Riapnig	-	17	6	-	17	6	2	-	2	-
Stenzel Siatzek	-	10	6	-	10	6	2	-	2	-
Bartel Bonck	-	14	-	-	14	-	2	-	2	-
Hanß Bonczek	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Tomek Niezgoda	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Merten Godzok	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Tomek Kretzmer	2	17	6	2	17	6	2	1	-	-
Wawzrek Pieksta	1	-	-	1	-	-	2	1	-	-
Jakop Sholaso	-	28	-	-	28	-	2	1	-	-
Wenzel Chilka	-	24	6	-	24	6	2	1	-	-
Gerge Shneuder	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Gerge Spiera	-	24	6	-	24	6	2	1	-	-
Wieteck Smolnizeck	-	21	-	-	21	-	2	1	-	-
Waczlaw Banshur	-	17	6	-	17	6	2	-	3	-
Matush Koshzelny	-	14	-	-	14	-	2	-	2	-

*Pisownia imion i nazwisk oryginalna. Tal. – talary, gr. – grosze, hl. – halerze, sz. – szefle, ćw. – ćwiertnie, ga. – garnce. Kury i owies dostarczany był na św. Michała.

Źródło: APK, AKP, sygn. V 4 Urbarium ab anno 1593.

Syn Jana II Walenty II Pawłowski złożył w 1609 roku w Pszczynie oświadczenie, w którym wskazał, że majątek w Pawłowicach odziedziczył po ojcu Janie II (Hanussowi) jego brat Jan III. Walenty II wyjaśnił, że kwestię zaopatrzenia i spłaty od najstarszego brata pozostałego na połowie dóbr pawłowickich rozpatrzy sąd w Pszczynie. W tej sprawie powołał do pomocy szwagrow: Fryderyka Mleczkę z Gilowic na Simoradzu i Mikołaja Gureckiego z Kornic na Dubowssczy⁹⁴.

W 1609 roku w sprawie długu, jaki wobec Andrzeja Sypa miał Walenty Zabrzęski występował Jan III Pawłowski. Jego poddany był winny rozliczenia się za ryby, a sprawa była na tyle istotna, że jej rozstrzygnięciem zajął się Abraham Promnitz wraz z sędzią ziemskim na

⁹⁴ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 151.

zamku w Pszczynie. Ostatecznie należność miał zapłacić poddany Pawłowski, a gdyby nie był w stanie tego uczynić, zadośćuczynienie szkodzie przeszłoby na jego pana⁹⁵.

Jan II Pawłowski zmarł w 1612 roku i został pochowany w kościele w Pawłowicach, gdzie spoczywała również jego zmarła w młodym wieku żona Magdalena *de domo* Gurecka „Horecka z Horky”⁹⁶.

Piotr I Pawłowski

Pawłowice przypadły z czasem żonatemu z Anną Weroniką Bitowską ze Sławkowic Piotrowi I. Małżeństwo było bezdzietne. Występujący wspólnie z jednej strony bracia Stanisław III, Mikołaj i Walenty II Pawłowscy na Ziadłowiczach i Pawłowicach oraz Piotr I na Pawłowicach, Ujeździe i wolnym domu w Mohelnicy zawarli w sobotę przed św. Andrzejem 1610 roku umowę dotyczącą górnego i dolnego działu wsi Pawłowice w państwie pszczyńskim. Pierwsi trzej sprzedali przysługującą im część majątku po ich zmarłym bracie Janie III Pawłowskim. W jego skład wchodził poddani osiadli i nieosiadli, ich opłaty, czynsze, daniny i robocizna, siedziba rycerska, powozy, zagrody, role orne i nieorne, łąki, stawy rybne, lasy, dębiny, brzeziny, chruściny, pastwiska, młyn, potoki, piwowar i prawo warzenia piwa, karczmy z prawem wyszynku, kolatura kościoła w Pawłowicach i wszystkie inne przynależności i sprzęty należące do tych dóbr. Całość została wyceniona na 22 tys. srebrnych talarów śląskich, licząc po 36 groszy za każdego talara. Bracia nie zapomnieli o spadkobiercach zmarłej Magdaleny Gureckiej „Horzeczkei z Horki”, którzy mieli otrzymać 3 tys. talarów jej wiana zgodnie z prawem Margrabstwa Morawskiego oraz kolejne 3,848 talarów wniesione przez jej małżonka. Mikołaj Pawłowski miał otrzymać pomiędzy dniami św. Wacława 1610 i 1611 roku 2 tys. talarów monety morawskiej oraz 2 tys. talarów śląskich w okresie pomiędzy dniem św. Wacława 1610, a św. Jerzego 1612 roku. Na te rozliczenia miały zostać wystawione stosowne listy. Walenty II miał wzbogacić się o 9 tys. talarów śląskich, z czego 5 tys. miało zostać wypłacone na św. Wacława 1613 roku, a pozostałe 4 tys. na św. Jerzego 1614 roku. Piotr I miał również pokryć z tych 22 tys. talarów długi Jana III. Pozostałą kwotę nabywca miał podzielić sprawiedliwie pomiędzy braci i wypłacić im na św. Wacława 1614 roku. Na te ustalenia również miały być sporządzone odpowiednie dokumenty. Po otrzymaniu pieniędzy bracia mieli złożyć stosowne oświadczenia w sądzie ziemskim i zrzec się jakichkolwiek praw do majątku w Pawłowicach. Piotr I przejmował na siebie ciężar na dobrach służbę rycerską. Dokument spisano w obecności sędziego państwa pszczyńskiego Filipa Skrzyszowskiego z Trzeczkowic na Boryni, Fryderyka Woszczyckiego z Woszczyc na Kopciowicach i Woszczycach, Jerzego Biebersteina z Bojszów i na Bojszowach, Adama Sczypki z Krzeczina na Domasłowicach, Piotra Wyplera z Usycz na Gardawicach i Krzysztofa Ruseckiego⁹⁷. W 1613 roku „Petrus Pawlofsky” figuruje wśród szlachty, która złożyła homagium przed Henrykiem Anzelmem Promnitzem⁹⁸.

⁹⁵ APK, AKP, sygn. X 297 Kontracten u. Gerichtsbuch der freien Standesherrschaft Pless 1586 – 1612, k.167.

⁹⁶ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 910.

⁹⁷ APK, AKP, sygn. X 291 Landbuch 1582-1684, k. 158-160; APP, AKP, sygn. X 395 Pawłowice: Listy dłużne i dokumenty w języku czeskim, s. 30-34.

⁹⁸ APK, AKP, sygn. X 297 Kontracten u. Gerichtsbuch der freien Standesherrschaft Pless 1586 – 1612, k.186.

Zdjęcie 20. Pawłowice na mapie Andreasa Hindenberga z 1636 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. 18_5 Mapa pszczyńskiego wolnego państwa stanowego ["Ichnoorthografia Plesniaca"] Andreasa Hindenberga z 1636 roku.

Spadkobiercy Piotra I Pawłowskiego

Synowie Stanisława III Pawłowskiego tj. Piotr II Feliks i Wacław III Jerzy dokonali 31 X 1646 roku wraz z dziedzicami po Zuzannie i Walentym II Pawłowskim zgodnie z wydanym 8 VIII 1646 roku poręczeniem wolnego pana na Pszczynie Zygfrieda Promnitza podziału pozostałego po Piotrze majątku w Pawłowicach na trzy działy. Po jednym dziale dla każdej grupy spadkobierców. Od 15 X 1640 roku dobra były użytkowane wspólnie przez dziedziców i aby zapobiec nieporozumieniom z tym związanych podjęto powyższą decyzję. Dokumenty zawierają bardzo szczegółowy opis położenia poszczególnych części wsi, wymieniają przynależące do nich stawy, chruściny i poddanych. Opisują w jaki sposób należy korzystać z karczmy i młyna, a także wyjaśniają zasady polowań i łowów. Zobowiązania finansowe, jakie pozostały po zmarłym miały być podzielone równo na poszczególne majątki, tak aby nikt nie został poszkodowany. Długi Anny Weroniki Bitowskiej ze Sławkowic, które zaciągnęła na spłatę zobowiązań nieboszczyka, miały jej zostać zwrócone po przejęciu majątków. Zaległości te wynikały z kosztów ochrony, zapłaconych kontrybucji i zniszczeniami u poddanych w trakcie Wojny trzydziestoletniej. Wspomniano również w umowie o wielkiej szkodzie doznanej w związku z podpaleniami dokonanymi wówczas przez oddziały szwedzkie. Tabela nr 2 przedstawia rolników i zagrodników jacy uprawiali ziemię w I dziale Pawłowic, a tabela nr 3 w II części wsi. Dokument wyjaśnia, że komornicy, komorniczki, sieroty i zbiegli poddani mieli pozostać w tym majątku, w którym wówczas przebywali oraz wymienia osoby pozostające w służbie tj. „Jonka Zydyka, Tomassa Stanowskeho, Petra Wimoklika, Sobka Bardzyka, Wawrzina Zgrzebiakowskeho i Blazka Skrzalczika”⁹⁹.

⁹⁹ APK, AKP, sygn. X 396 Akta dotyczące podziału Pawłowic, s. 1-23; APP, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s.192-212. Autor nie odnalazł umowy dotyczącej III działu wsi.

Tabela 2. Spis poddanych z 1646 roku przypisanych do I działu Pawłowic.

Status	Imię i nazwisko*	Szacunek dochodów do wyliczenia danin (talary)
Rolnicy	Franciszek Dyrda	90
	Matthey Hayduczek	15
	Jacob Jakusek	20
	Symon Fakubik	14
	Jan Czerny	12
	Andres Bembenyck	40
	Andres Saczala	30
	Fylyp Nemiecz	20
	Alexy Stoploch	40
	Woytek Ranczek	40
	Jacob Spyra	60
	Jacob Ssablik (karczmarz)	38
Zagrodnicy	Pawel Kuharzow	9
	Woytek Maslowsky	9
	Walek Wymoklyk	9
	Tomek Kłodzyk	20
	Jerzyk Grzebiak	18
	Ssymon Kuharz	5

*Pisownia oryginalna.

Źródło: APK, AKP, sygn. X 396 Akta dotyczące podziału Pawłowic, s. 1-23.

Tabela 3. Spis poddanych z 1646 roku przypisanych do II działu Pawłowic.

Status	Imię i nazwisko*	Szacunek dochodów do wyliczenia danin (talary)
Rolnicy	Krzystek Mußal	14
	Andryß Krautzyk	20
	Kotlarz	20
	Jan Psyk	30
	Adam Kloda	30
	Pawel Mygula	12
	Andrys Godziek	50
	Ffylyp Czeczek	40
	Jan Krytha	20
	Stanek Banck	14
	Grzyrzk Nezgodą	40
	Woytek Nowak	29
	Walek Trzepania	150
Zagrodnicy	Gregorz Gednerek	18
	Jan Smuz	20
	Blazeg Swincz	18
Chałupnicy	Klimek Krupa	4
	Sobek Handuczek	6
	Gregorz Stawowy	-

*Pisownia oryginalna.

Źródło: APK, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s. 201-202.

Zdjęcie 21. Plądrowanie i niszczenie wsi podczas Wojny trzydziestoletniej.

Źródło: L. Stacke, *Deutsche Geschichte*, Bd. II, Bielefeld und Leipzig 1896, s. 275.

Zdjęcie 22. Żołnierze z łupem i schwytanymi chłopami podczas Wojny trzydziestoletniej.

Źródło: L. Stacke, *op. cit.*, s. 272.

Josef Pilnáček podaje w swojej pracy, że bracia Wacław III Jerzy i Piotr II Feliks (Szczęsny) sprzedali w 1646 roku swoje dziedzictwo w Pawłowicach po zmarłym Piotrze I Pawłowskim i Annie Weronice Bitowskiej ze Sławkowic Pawłowi Czechowicowi z Pogowia¹⁰⁰.

Współwłaściciele Pawłowic dzieliły liczne spory. Należała do nich między innymi sprawa ogrodu zwanego Świetlikowski („Schwiedlikowsky”). Narastający problem przynależności nieruchomości został rozstrzygnięty 3 X 1656 roku w Pszczynie. Występujący w imieniu wolnego pana na Pszczynie Erdmanna grafa von Promnitz sędzia ziemski Marcin Kozłowski z Kozłowa wraz z Franciszkiem von Promnitz i Gotfrydem Krätschmerem rozpatrzyli zażalenie Pawła Czechowica na Wacława III Jerzego Pawłowskiego. Wizję lokalną przeprowadzili Joachim Zawadzki i Balcer Wypler, którzy podzielili sporny grunt na dwie części i oznaczyli kopcami¹⁰¹. Piotr II Feliks Pawłowski został pozwany przez Pawła Czechowica w związku z obelgami i przekleństwami jakie wypowiedział w jego kierunku. Oskarżony przyszedł do jego kwatery w Pszczynie, poturbował go i wywołał wielkie zamieszanie w mieście. Czechowic w związku z zajściem wysłał po ochronę do kancelarii na pszczyńskim zamku, a Pawłowski trafił do aresztu i miał w nim pozostawać do czasu rozstrzygnięcia sprawy i zobowiązaniu się, że nie będzie więcej wywoływał zamieszek. Groziła mu oraz jego bratu kara w wysokości 100 florenów węgierskich. Sprawę rozpatrywali 31 VII 1658 roku w imieniu Erdmanna grafa von Promnitz: sędzia ziemski Marcin Kozłowski, Jerzy Adrian von Rottenburg i Jan Jerzy Franken. Oskarżony wniósł o odrzucenie sprawy i umorzenie postępowania¹⁰².

W 1658 roku istniał spór w sprawie stawu położonego w Strumieniu. Burmistrz i Rada tego miasta oskarżyła Piotra II Feliksa o odłowienie leżącego na terenie miasta stawu w wymiarze o wiele większym, niż mu to przysługiwało. Piotr miał podpisaną umowę z duchownym ze Strumienia Pawłem Sebastianem Richoldem na wynajęcie stawów. Sprawą zajmował się 1 VIII 1658 roku w imieniu Erdmanna von Promnitza sędzia ziemski Marcin Kozłowski, Jerzy Adrian Rottenburg i Jan Jerzy Franken¹⁰³. Sąd w tym samym składzie rozpatrywał 4 II 1660 i 31 III 1661 roku skargę Abrahama Frölicha na Piotra II Feliksa Pawłowskiego i jego poddanego Walentego Trzepanię w związku z utratą 35 kop dwuletnich karpi ze swoich stawów¹⁰⁴.

9 VI 1662 roku zostały przeprowadzone na zamku w Pszczynie rozmowy ze wszystkimi spadkobiorcami po Piotrze I Pawłowskim. Za zmarłe: Katarzynę Fragstein i Zuzannę Czechowic i stawili się ich małżonkowie: Krzysztof Fragstein i Paweł Czechowic. Reprezentowali oni również trzecią siostrę Magdalenę Pohunczy. Zażądali na rozprawie wydania przez Wacława III Jerzego i Piotra II Feliksa rachunków w związku z dwuletnim administrowaniem dobrami w Pawłowicach oraz wydania przywilejów i dokumentów dotyczących tego majątku. Bracia wnieśli sprzeciw i podnieśli sprawę szkód wyrządzonych przez Czechowica, kwestię wydania rachunków za okres czteroletniego zarządzania folwarkiem oraz przedłożenia specyfikacji bydła zabranego przez siostry. Prowadzący

---

¹⁰⁰ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 910.

¹⁰¹ APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 16-17.

¹⁰² *Ibidem*, k. 41-42.

¹⁰³ APK, AKP, sygn. X 289 Gräntz Documente und Nachrichten der Freyen Standes Herrschaft Pless 1443 – 1739, k. 138-139; APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 44-45.

¹⁰⁴ APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 97-98; 129-130.

przesłuchanie podkreślili, że 15 X 1640 roku została zawarta ugoda pomiędzy dziedzicami Piotra I w związku z pozostawionymi przez niego zaległościami podatkowymi i długami. Na jej mocy wszyscy spadkobiercy mieli jak najlepiej i bez przeszkód dla jednej lub drugiej strony administrować dobrami. Przez pierwsze 4 lata zadanie to leżało po stronie Fragsteina i Czechowica, a przez kolejne 2 lata do braci. Sędziowie stwierdzili, że strony powinny wzajemnie rozliczyć się z okresów administrowania majątkiem¹⁰⁵.

Wacław III Jerzy występuje 16 III 1664 roku jako poręczyciel w umowie dotyczącej dzierżawy gospodarstwa w Górze po zmarłym Adamie Sobku z Kornic zawartej z Stanisławem Hukiem z Polanki¹⁰⁶. Ten sam 13 VI 1668 roku jest świadkiem podczas spisywania dokumentu sprzedaży Rudziczki¹⁰⁷.

Archiprezbiter żorski Krzysztof Hallacz sporządził 19 X 1664 roku spis pretensji kościołów w Pawłowicach i Żorach wobec spuścizny po Piotrze II Feliksie Pawłowskim. Zgodnie z poczynionymi wyliczeniami z Pawłem Czechowicem i Wacławem III w dniu św. Mikołaja 1660 roku zaległości wobec kościoła w Pawłowicach wynosiły łącznie 475 talarów 24 grosze i 11 i $\frac{3}{4}$ halerza. Składały się na nie między innymi: gotówka, opłaty za używanie stawu kościelnego, zapłata za owies kupiony od kościoła, długi na gruntach zamkowych Jana Grzebinogi z Karczmy, Jana Krola, Bączka i Jakuba Spyry oraz 200 talarów na wykonanie organów lub pozytywu. Na zobowiązania wobec kościoła w Żorach składało się taczmo uiszczane w życie i owsie przez wskazanych chłopów wyliczone łącznie na 136 talarów. Należeli do nich: Bączek, Jakub Spyra, Stoploch, Niemiecz, Bruchol, Kaczmarz, Wymokły i Zgrzebioczek¹⁰⁸.

W dniu 20 VII 1665 roku została zawarta ugoda pomiędzy Pawłem Czechowicem z Pogowia na Pawłowicach działającym w imieniu dzieci pozostałych po nieżyjącej Zuzannie Czechowic *de domo* Pawłowskiej, Krzysztofem Fragsteinem z Naczesławic na Zawięści występującego za dzieci po Katarzynie Fragstein *de domo* Pawłowskiej i za Magdalenę z domu Pawłowski oraz Wacławem III Jerzym Pawłowskim z Pawłowic i na Pawłowicach podejmującym czynności za siebie i na miejscu sierot po Piotrze II Feliksie na życzenie poręczyciela Mikołaja Klocha młodszego z Kornic i Bestwiny na Golasowicach. Zebrani w dokumencie przedstawili sposób, w jaki zostały rozliczone należności z działu trzeciego Pawłowic i wyjaśnili, że sprawę uważają za zamkniętą. Przy spisywaniu ugody powoływano się na wypłacone pieniądze przez Weronikę Swabenską *de domo* Bitowską i Magdalenę Pawłowską *de domo* Piwczowną¹⁰⁹.

Wacław III Jerzy złożył 29 X 1665 roku wyjaśnienia przed administratorami państwa pszczyńskiego w związku z oskarżeniem złożonym przez ówczesnego proboszcza pawłowickiego Jerzego Adama Wanetiusa. Przesłuchiwany zeznał, że kolator kościoła pawłowickiego Jan II podarował mu na wieczną pamiątkę w 1604 roku księgę wykonaną z koziej skóry, średniej wielkości, oprawioną, która miała z obu stron po cztery herby w jednym herbie i wytłoczony wywód rodu Pawłowskich z jego podpisem. W księdze znajdował się rejestr wszystkich gruntów tj. gospodarstw siodłaczych i zagrodniczych we wsi Pawłowice wraz z wykazem rocznych obciążeń na rzecz kościoła pawłowickiego. Wacław III dalej podaje,

¹⁰⁵ APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 145-146.

¹⁰⁶ APK, AKP, sygn. X 298 Testamente und Kontrakte in der Standesherrschaft Pless 1656-1677, k. 98-100.

¹⁰⁷ *Ibidem*, k. 166-167.

¹⁰⁸ APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 38-39.

¹⁰⁹ APK, AKP, sygn. X 298 Testamente und Kontrakte in der Standesherrschaft Pless 1656-1677, k. 118-121.

że kościół miał własną księgę, w której wpisywano rzeczy dla niego istotne tj. taczma, długi kościelne ciążące na gruntach siodłaków, metryki ochrzczonych dzieci, zmarłych oraz zawartych małżeństw. Podczas rewizji przeprowadzonej w 1655 roku Wacław III Jerzy przekazał w ręce sędziów ziemskich państwa pszczyńskiego wielką księgę całych dóbr pawłowickich zawierającą informacje o zakupach i sprzedażach parceli siodłacyjnych. Wykonana była z koziej skóry, oprawiona deskami, a na okładkach miała po cztery herby w jednym herbie i wytłoczony wywód rodu Pawłowskich zapisany w 1605 roku. W trakcie inspekcji w 1655 roku istniała również stara, czarna, wykonana z koziej skóry księga, która była również oprawiona deskami. Dotyczyła transakcji kupna-sprzedaży gruntów kmiecych i ich rocznych obciążeń na rzecz kościoła w Pawłowicach. W tej czarnej księdze była wpisana na wieczną pamiątkę ugoda zawarta pomiędzy poddanymi z Pawłowic i Krzysztofem Grodowskim z Mizerowa dotycząca wody z Pawłowic zasilającej mizerowskie stawy i opłaty, jaką mieli za nią otrzymywać pawłowiccy chłopcy¹¹⁰. Proboszcz chciał mieć wgląd do ksiąg znajdujących się u Pawłowskiego, ponieważ chciał ustalić zobowiązanych do świadczeń na rzecz kościoła po sprzedaży części wsi 31 X 1646 roku Pawłowi Czechowicowi przez braci Pawłowskich. Transakcja dotyczyła 12 gospodarstw siodłacyjnych, 3 zagrodniczych, 2 chałupniczych, młyna i jednej pustki obsadzonej 2 komornikami¹¹¹. W sprawie ustalenia granic majątku zamkowego przesłuchania prowadzili 22 III 1667 roku Maciej Skrzyszowski i Piotr Ruczki. Listę przesłuchanych osób zawiera tabela nr 4¹¹².

Tabela 4. Wykaz osób przesłuchanych 22 III 1667 roku przez Macieja Skrzyszowskiego i Piotra Ruczkiego podczas ustalania granic folwarku zamkowego.

Lp.	Imię i nazwisko*	Wiek świadka (lata)
1	Czebulia	70
2	Błazek Psyk	72
3	Sebestyan Hajduczek	60
4	Maczij Marketan	60
5	Klymek Staniowsky	100
6	Symon Kościelny	60
7	Ffylip Niemiecz	64
8	Jan Kyta Stary	50
9	Jakub Sablyk Stary	60
10	Jan Pssyk Stary	70
11	Pawel Nietura Stary	50
12	Casper Sczypka Stary	50

*Pisownia oryginalna.

Źródło: APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 43-44.

¹¹⁰ APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 40-42. Odpis umowy spisanej w piątek przed św. Marcinem 1512 roku sporządzonej przez księcia Kazimierza z Cieszyna i Wielkiego Głogowa dla Jakuba Grodowskiego (dziadka Krzysztofa) dotyczącego między innymi zaopatrywania stawów w Mizerowie wodą z Pawłowic zachował się i znajduje się w: APK, AKP, sygn. X 2543 Pawłowice. Akta procesowe, s. 142-147.

¹¹¹ APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 40-42.

¹¹² *Ibidem*, s. 43-44.

W związku z nieuregulowaniem płatności na św. Michała 1664 roku w wysokości 60 talarów przez Wacława III Jerzego do administracji państwa pszczyńskiego wystąpił 17 III 1666 roku o wydanie nakazu płatniczego Mikołaj Radocki, którego przed urzędem reprezentował Adam Kazimierz Szeligowski¹¹³.

Wobec kuratorów Wacława III Jerzego i Mikołaja Kłocha sprawujących pieczę nad dziedzicami po Piotrze II Feliksie sprawę do pszczyńskiego sądu wniosło Kolegium Towarzystwa Jezuitów z Opawy. Z przeprowadzonych 4 XII 1666 roku rokowań wynikało, że 12 X 1640 roku został wydany przez ojca Jerzego Benecjusza dokument, mocą którego zostało na wszystkich posesorach dóbr pawłowickich zastrzeżone pewne zobowiązanie, którego realizację należało wyjaśnić¹¹⁴. Z pisma opiekunów kierowanego 24 II 1665 roku do Promnitza wynikało, że chodziło o 666 talarów śląskich, jakie przysługiwały z tytułu dziedziczenia Janowi V Szczęsnemu Pawłowskiemu z części dóbr Pawłowickich¹¹⁵. Przeciwno tym samym osobom występował również w sprawie uiszczania dziesięciny z dóbr zamkowych proboszcz pawłowicki Jerzy Adam Wanety. Rozprawy odbyły się na zamku w Pszczynie 9 II 1667 i 14 XII 1667 roku¹¹⁶.

Pomiędzy właścicielami poszczególnych działów Pawłowic dochodziło także do kłótni dotyczących granic pomiędzy poszczególnymi majątkami. Komisja złożona z Marcina Kozłowskiego, Jana Jerzego von Frankena, Balcara Wyplera i Fryderyka von Näfe rozstrzygnęła 16 VI 1670 roku spór dotyczący dóbr Abrahama Frölicha von Freudenstein. Niedostosowanie się do niego było zagrożone nałożeniem kary finansowej. W postępowaniu uczestniczyli oprócz Frölicha, także Paweł Czechowic i w późniejszym okresie spadkobiercy Piotra II Feliksa Pawłowskiego. Problem utrzymania dróg, przejazdów, przegonów, chodników oraz wspólnego gospodarowania wodą do stawów, korzystania z pastwisk, chruścin i miedz był już wcześniej przedmiotem prac specjalnie powołanej do tego komisji w 1654 roku¹¹⁷.

Balcer Wypler działając w imieniu swojego mocodawcy Erazma Golkowskiego oskarżył Wacława III Jerzego w sprawie pewnych szkód i wydatków dotyczących dziedziców Piotra II Feliksa. Po wysłuchaniu stron 12 IX 1672 roku ustalono, że Golkowski był również stroną, która poczyniła szkody oskarżonym. Jako współopiekun dziedziców Piotra II Feliksa występował oprócz Wacława III Jerzego także Mikołaj Kloch młodszy¹¹⁸. Sprawa szkód poczynionych Golkowskiemu przez Wacława Ohma z powodu najstarszej córki Pawłowskiego powróciła do rozpatrzenia na zamek w Pszczynie 21 III 1673 roku. Skarżący ocenił swoje straty na 36 talarów i 35 groszy, które zostały po przesłuchaniach skorygowane do 20 talarów. Należało mu je wypłacić do 12 tygodni. W tym samym terminie Golkowski miał wypłacić sporne 6 dukatów, o które wystąpili Pawłowski z Kloch¹¹⁹. Kasper Pelchrzim wniósł 19 II 1675 roku wobec spadkobierców Piotra II Feliksa pozew o zapłatę 60 talarów i 33 groszy jakie byli mu winni tytułem zaległych rozliczeń z zawartej umowy dzierżawy¹²⁰.

---

¹¹³ APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 209.

¹¹⁴ *Ibidem*, k. 226.

¹¹⁵ APK, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s. 110-111.

¹¹⁶ APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 333-334, 242.

¹¹⁷ APK, AKP, sygn. X 289 Gräntz Documente und Nachrichten der Freyen Standes Herrschaft Pless 1443 – 1739, k. 245-248; APK, AKP, sygn. X 303 Abschiedsbuch 1656-1750, k. 271-273; APK, AKP, sygn. X 2543 Pawłowice. Akta procesowe, s. 4-13, 297-302.

¹¹⁸ APK, AKP, sygn. X 300 Contracten Buch 1670-1709, s. 49.

¹¹⁹ *Ibidem*, s. 57-58.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 97-98.

Wacław III Jerzy i Mikołaj Kloch młodszy działający w imieniu pozostałych po Piotrze II Feliksie dziedziczek, Anny Holly i nieletniej Marianny zawarli 23 III 1675 roku kompromis z Kasprem Pelchrzmem występującym za żonę Katarzynę *de domo* Pawłowski. Sprawę rozstrzygał sąd w składzie: Bernard Markłowski z Żebraczy, Jan Jerzy młodszy von Franken, Henryk Zajonc i Andrzej Renatus Wisocki. Sprawa dotyczyła rozliczenia się żony Pelchrzma z tytułu 3-letniego użytkowania po ojcu działu zamkowego w Pawłowicach. Z dokumentu wynika, że w majątku znajdowało się wówczas 5 krów mlecznych, 2 sztuki wołów roboczych, 6 sztuk pozostałych wołów, 2 roczne cielęta, 4 roczne woły, 2 owce, 2 sztuki czarnego bydła i 28 baranów¹²¹.

Z pretensjami spadkowymi po zmarłym Piotrze II Feliksie występowała wobec jego spadkobierców i posesorów dóbr w Pawłowicach osiadła na Morawach Ewa Maksymiliana Haltznowska *de domo* Seßwolin. Rozprawy w tym zakresie miały miejsce na zamku w Pszczynie 20 II 1675, 29 X 1676 i 19 VIII 1677¹²².

Ostatni z męskiej linii rodu Pawłowskich na Pawłowicach spisał swój testament 19 III 1676 roku w obecności: Andrzeja Czechowica, Jerzego Teiffela, Jana Jerzego Lippe, Andrzeja Rohowskiego z Kornic, Balcara Strzeli, Zygmunta z Freudensteinu i Pawła Czechowica. Wacław III Jerzy będąc świadomym kruchości życia ludzkiego, będąc przy dobrej pamięci i rozumie postanowił rozporządzić swoim majątkiem „zanim go Pan Bóg powołać raczy z tego świata oszczędzając przy tym przyjaciółom kłopotów i problemów”. Autor testamentu w pierwszej kolejności oddawał duszę swoją Panu Bogu, od którego ją przyjął i pozostawał pełny nadziei, że dzięki śmierci i zasługom Jezusa Chrystusa zostanie ona przyjęta w poczet zbawionych. Ciało po opuszczeniu przez niego duszy miało zostać bez zbędnych nakładów pochowane i pogrzebane po chrześcijańsku w kościele w Pawłowicach, a przy pogrzebie i po nim miały być odprawiane modlitwy i msze święte. W dalszej kolejności testator rozporządził pozostawianym majątkiem, zobowiązaniami i wierzytelnościami wspominając, że siostrze Katarzynie Pelchrzim, Annie Holly i Mariannie dokonał już dwóch zapisów 12 I 1667 i 1 VIII 1666 roku. Przekazał im prawa do roszczeń od dziedziców nieżyjącego już brata Piotra II Feliksa za część pieniędzy przysługującą Wacławowi III Jerzemu ze sprzedanych majątków morawskich 18 I 1664 roku w wysokości 1500 reńskich z odsetkami i za dział trzeci nieżyjącego brata Jana V Szczęsnego 1506 reńskich z odsetkami, które pozostawił po bracie Piotrze II Feliksie na trzech majątkach na Morawach. Sporządzający testament darował wyłączone z jego dóbr gospodarstwo Gubenikowskie wikariuszowi Aleksemu, a jeżeli by on zmarł nie pozostawiając spadkobierców, wówczas nieruchomości miała przypaść kościołowi w Pawłowicach. Wacław III Jerzy miał spore długi wobec kościoła i w związku z tym jego dobra miały mu przypaść w udziale, przy czym należało z tego wypłacić trzem siostrze po 10 talarów, wyprawić pogrzeb, opłacić proboszcza i rektora w takiej samej wysokości jaką otrzymali po śmierci brata Piotra II Feliksa, a księżom uczestniczącym w uroczystości pogrzebowej po reńskim. Ponadto należało wypłacić należności czeladzi, a burmistrzowi Żor Adamowi Franciszkowi Hallaczowi, który służył Pawłowskiemu pomocą w potrzebach prawnych należało dyskretnie oddać 30 reńskich. Proboszczowi należało do roku przekazać 30

---

¹²¹ APK, AKP, sygn. X 298 Testamente und Kontrakte in der Standesherrschaft Pless 1656-1677, k 222-225; APK, AKP, sygn. X 2543 Pawłowice. Akta procesowe, s. 42-61.

¹²² APK, AKP, sygn. X 300 Contracten Buch 1670-1709, s. 103-104; 127-129; 132-133.

reńskich za odprawianie Mszy Świętej za jego duszę każdego piątku przy jego ołtarzu oraz rektorowi i organiście po 2 reńskie¹²³.

Wacław III Jerzy w niedługim czasie po spisaniu ostatniej woli zmarł, a ogłoszony 11 VI 1676 roku do publicznej wiadomości testament przez kancelarię Promnitza wywołał od razu spore zamieszanie i kłótnie. Jeszcze w trakcie spotkania urzędnik proponował zebranim pisemne składanie zastrzeżeń w celu uzyskania zgodnego z prawem rozstrzygnięcia¹²⁴. Siostry były niezadowolone, że ich ojciec związał je rachunkami za kuratelę, wierzytelnościami i dodatkowo obciążył wysokimi kwotami długów do spłaty w gotówce. Taka sytuacja nie mogła ich zdaniem nabrać mocy prawnej. W związku z powyższym, po wysłuchaniu wszystkich stron sporu 31 VII 1676 roku w pszczyńskiej kancelarii została podpisana umowa („Transakcja”) pomiędzy proboszczem z Pawłowic Jerzym Adamem Wanety, proboszczem ze Studzionki Bartholomao Francisco Iagelisem, a Katarzyną Pelchrzim, Anną Holly i Marianną Pawłowski. Córkę Piotra II Feliksa przejęły zgodnie na siebie długi Wacława III Jerzego wobec kościoła w Pawłowicach, na które istniały podpisane przez niego dokumenty w wysokości 700 guldenów reńskich z oprocentowaniem w wysokości 6% płatnym rocznie na św. Jerzego i św. Michała po 21 guldenów reńskich oraz pozostałe. Koszty pogrzebu pokrył proboszcz pawłowicki na kwotę 40 reńskich. Wszystkie zobowiązania wobec kościoła również miały pokryć siostry i zabezpieczyć je na dobrach w Pawłowicach¹²⁵. W sprawie pieniędzy kościelnych zgłosili się 30 IX 1676 roku na zamku w Pszczynie osobiście jako pełnomocnik mąż Anny *de domo* Pawłowski Jerzy Wilhelm Mraksch von Nostkau wolny pan von Litzan oraz proboszcz kościoła w Pawłowicach. Celem ustaleń były nie tylko pożyczone osobiście od kościoła za pokwitowaniem przez Wacława III Jerzego 300 guldenów reńskich, lecz także autoryzowane przez pszczyńską administrację 400 guldenów reńskich. Pełnomocnik wyraził zgodę na zatwierdzenie tych należności w imieniu małżonki. Anna w przytoczonym na rozprawie liście podaje, że ma nadzieję, iż jej ojciec został pochowany w kościele i że akceptuje istnienie długów zaciągniętych przez niego wobec kościoła. Przekazanie mu jednak zgodnie z ostatnią wolą części Pawłowic z wielką szkodą dla córek Piotra II Feliksa było jej zdaniem mocno kontrowersyjne, a tym samym zasadne było wstawiennictwo sędziego ziemskiego wolnego państwa pszczyńskiego Krzysztofa Welczka von Groß Dubensko von Schobischowitz oraz kanclerza tego państwa Jana Jerzego starszego von Franken, którzy przygotowali umowę z 31 VII 1676 roku¹²⁶. Annie nie udało się pozbyć za życia oddziedziczonych długów. Jej spadkobiercy zawarli po jej śmierci 15 III 1697 roku ugodę w tym przedmiocie¹²⁷. Z jej zeznań znajdujących się w aktach kościelnych wynika, że Wacław III Jerzy Pawłowski został jednak pochowany w kościele w Pawłowicach¹²⁸.

W dniu 3 III 1678 roku zapadło na zamku pszczyńskim rozstrzygnięcie w związku z powództwem wniesionym przez rodzeństwo tj. Katarzynę Pelchrzim, Annę Mraksch i Mariannę Schik przeciwko Mikołajowi Klochowi młodszemu. W dokumencie powoływane jest również rodzeństwo Piotra II Feliksa: Katarzyna Fragstein, Zuzanna Czechowicz

¹²³ APK, AKP, sygn. X 298 Testamente und Kontrakte in der Standesherrschaft Pless 1656-1677, k 244-246.

¹²⁴ APK, AKP, sygn. X 300 Contracten Buch 1670-1709, s. 116-117.

¹²⁵ APK, AKP, sygn. X 298 Testamente und Kontrakte in der Standesherrschaft Pless 1656-1677, k 252-255; APK, AKP, sygn. X 393 Pawłowice: Przywileje, kontrakty kupna, zamiany gruntów, s. 120-127. Alfons Nowack w swojej pracy pisze o fundacjach ustanowionych na rzecz kościoła przez zmarłego, a nie o oprocentowanych na 6% długach: A. Nowack, *Geschichte ...*, s. 157.

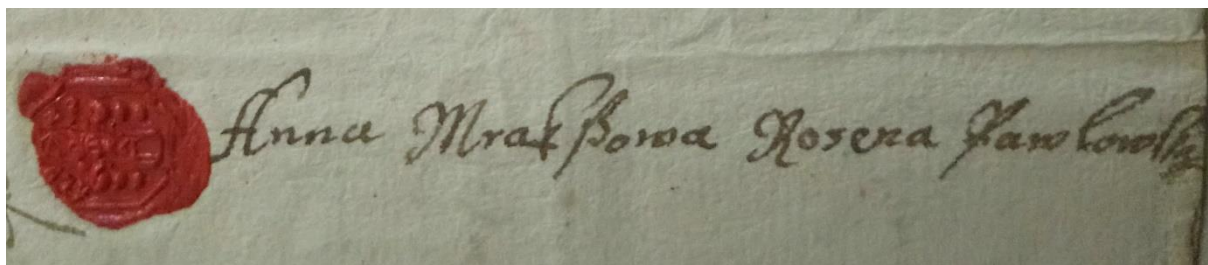
¹²⁶ APK, AKP, sygn. X 300 Contracten Buch 1670-1709, s. 462-468.

¹²⁷ *Ibidem*, k. 202-204.

¹²⁸ APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 64.

i Magdalena Pohunczy oraz brat zmarłego Wacław III Jerzy wykazany jako wcześniejszy opiekun jego dzieci. Przedmiotem sporu były rozliczenia za czas sprawowania kurateli przez Kłocha, zaległości podatkowe, a także zły stan budynku zamkowego i przyległych do niego zabudowań¹²⁹.

Zdjęcie 23. Pieczęć i podpis córki Wacława III Jerzego Pawłowskiego Anny Mraksch z 1676 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. IX 682 Pawłowice: Akta kościelne, s. 68.

Jan V Szczęsny Pawłowski

Syn Stanisława III, a bratanek Piotra I Pawłowskiego Jan V Szczęsny Franciszek Pawłowski, który był członkiem Towarzystwa Jezusowego w Opawie wystawił 3 X 1641 roku dokument, w którym dokonał zapisu całego posiadanego majątku na rzecz tego Kolegium. Pod dokumentem swoje pieczęcie odcisnęli oprócz jego wystawcy: Zygmunt Wacław Wanecki z Jemnic, Hynek Wacław z Tworkowa z Krawar, Wilhelm Prażma z Bílkowa, Jerzy Ścierński z Ścierń, Jerzy Gusnar z Komorna i Jan Krzysztof Twardawa z Twardawy¹³⁰.

Zdjęcie 24. Pieczęć użyta przez Jana V Szczęsnego Franciszka Pawłowskiego w 1641 roku.

Źródło: Zemský archiv v Opavě, Jezuité v Opavě (1483)1625 – 1773, NAD 119, č. pom. 201, inv. č. 13, sig. G12.

¹²⁹ APK, AKP, sygn. X 300 Contracten Buch 1670-1709, s. 133-138.

¹³⁰ Zemský archiv v Opavě, Jezuité v Opavě (1483)1625 – 1773, NAD 119, č. pom. 201, inv. č. 13, sig. G12.

Zdjęcie 25. Dokument wystawiony 3 X 1641 roku przez Jana V Szczęsnego Franciszka Pawłowskiego, w którym dokonuje zapisu na rzecz Kolegium Towarzystwa Jezusowego w Opawie.

Źródło: Zemský archiv v Opavě, Jezuité v Opavě (1483)1625 – 1773, NAD 119, č. pom. 201, inv. č. 13, sig. G12.

Stanisław II Pawłowski

Zdjęcie 26. Biskup Stanisław II Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrúcadlo...*, k. 52.

Osobą, która zrobiła największą karierę z pszczyńskiej linii Pawłowskich był niewątpliwie Stanisław II. Cesarz Maksymilian II powołał go 27 VI 1569 roku po dymisji Wacława z Biebersteina na wakującego kanonika królewskiego¹³¹. Po kolejnych pięciu latach został mu nadany 19 III 1574 roku przez promotora dra Alexandra Ferreusa Ursini, profesora Uniwersytetu Rzymskiego doktorat z prawa kanonicznego¹³². Następnie papież Grzegorz XIII mianował go 30 VI 1576 roku na protonotariusza apostolskiego. Był również proboszczem kościoła pw. św. Piotra w Brnie, prepozytorem Brna, Ołomuńca i Wrocławia. Biskupem Ołomuńca został wybrany 11 VI 1579 roku. Papież Grzegorz XIII potwierdził 26 VIII 1579 roku wybór Stanisława II przez kapitułę ołomuniecką na biskupa po śmierci biskupa Jana (Mezouna z Telc), powierzył mu administrację diecezją i nakazał zrzec się wszystkich poprzednich prebendów przed święceniami. Stanisław II był ponadto członkiem Cesarskiej Tajnej Rady i brał udział jako cesarski wysłannik w wyborach króla Polski. Po przegranej przez arcyksięcia Maksymiliana III Habsburga 24 I 1588 roku bitwie pod Byczyną został powołany do rokowań w sprawie jego uwolnienia. W jego imieniu występował Kasper Rogojski. W negocjacjach uczestniczył również właściciel pszczyńskiego wolnego państwa stanowego Zygfryd von Promnitz. Traktat pokojowy zwany bytomsko-będzińskim został w tej sprawie zawarty 9 III 1589 roku. Stanisław II Pawłowski otoczył opieką w Ołomuńcu liczne grono uciekinierów z Rzeczypospolitej po porażce Habsburga w ubieganiu się o tron Polski. Należeli do nich między innymi: Andrzej Zborowski, Stanisław Stadnicki, Jan Marszewski i Bartosz Paprocki. Cesarz Rudolf II ogłosił 10 VIII 1588 roku biskupa ołomunieckiego Stanisława II Pawłowskiego księciem. Tytuł ten przysługiwał także jego następcom. Stanisław II zmarł 2 I

¹³¹ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 4 listiny p..., NAD 1694, č. pom. 731, inv. č. 1482, sig. AIVa9/2.

¹³² Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 2 listiny perga..., NAD 1694, č. pom. 730, inv. č. 133, sig. AIVc31.

1598 roku¹³³. W czasie pełnienia posługi biskupiej przez Pawłowskiego głowa Stolicy Apostolskiej zmieniała się pięciokrotnie. Po Grzegorzu XIII, który zatwierdził jego wybór na biskupa następowali kolejno: Sykstus V, Urban VII, Grzegorz XIV, Innocenty IX i Klemens VIII¹³⁴.

Zdjęcie 27. Ołomuniec. Drzeworyt z 1593 roku.

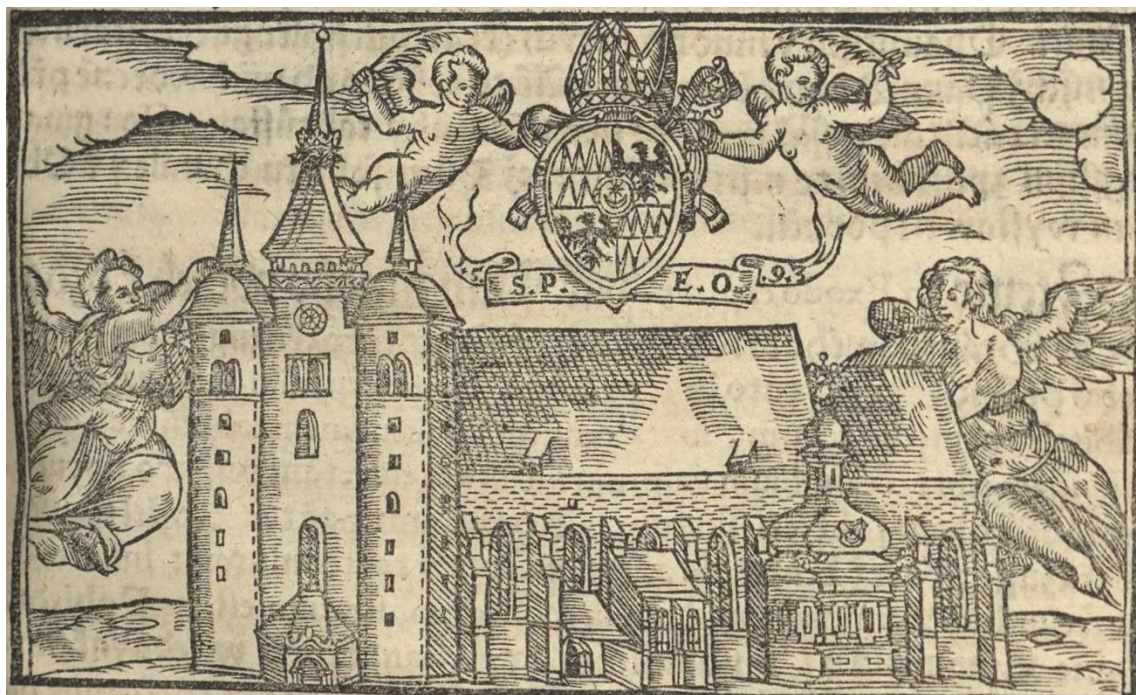
Źródło: B. Paprocki, *Zrčcadlo*..., k. 380.

¹³³ J. Sinapius, *Schlesischer ...*, 1720, s. 695; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl II. (nelistinná část), s..., NAD 1694, č. pom. 697, inv. č. 3209, sig. PA1; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 2 listiny perg..., NAD 1694, č. pom. 730, inv. č. 156, sig. AId20; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 7 listiny p..., NAD 1694, č. pom. 747, inv. č. 5552, sig. GIIIa4/3; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 163, sig. AId24; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Metropolitní kapitula Olomouc 1131 - 1950, díl I., sv. 1 listin..., NAD 1525, č. pom. 561, inv. č. 990, sig. BId17; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl II. (nelistinná část), s..., NAD 1694, č. pom. 697, inv. č. 3209, sig. PA1; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 860, sig. CIIa1; E. E. Mayer, *op. cit.*; R. Dzieszyński, *Byczyna 1588*, Warszawa 2017, s. 191, 193, 210, 219; C. Grünhagen, *Geschichte Schlesiens*, Bd. II, Gotha 1886, s. 111-113; *Rajnolda Hejdensztejna Dzieje Polski od śmierci Zygmunta Augusta do roku 1594: ksiąg XII*. T. II, Petersburg 1857, s. 274-285.

¹³⁴ <https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/papieze> [dostęp: 19 XI 2022].

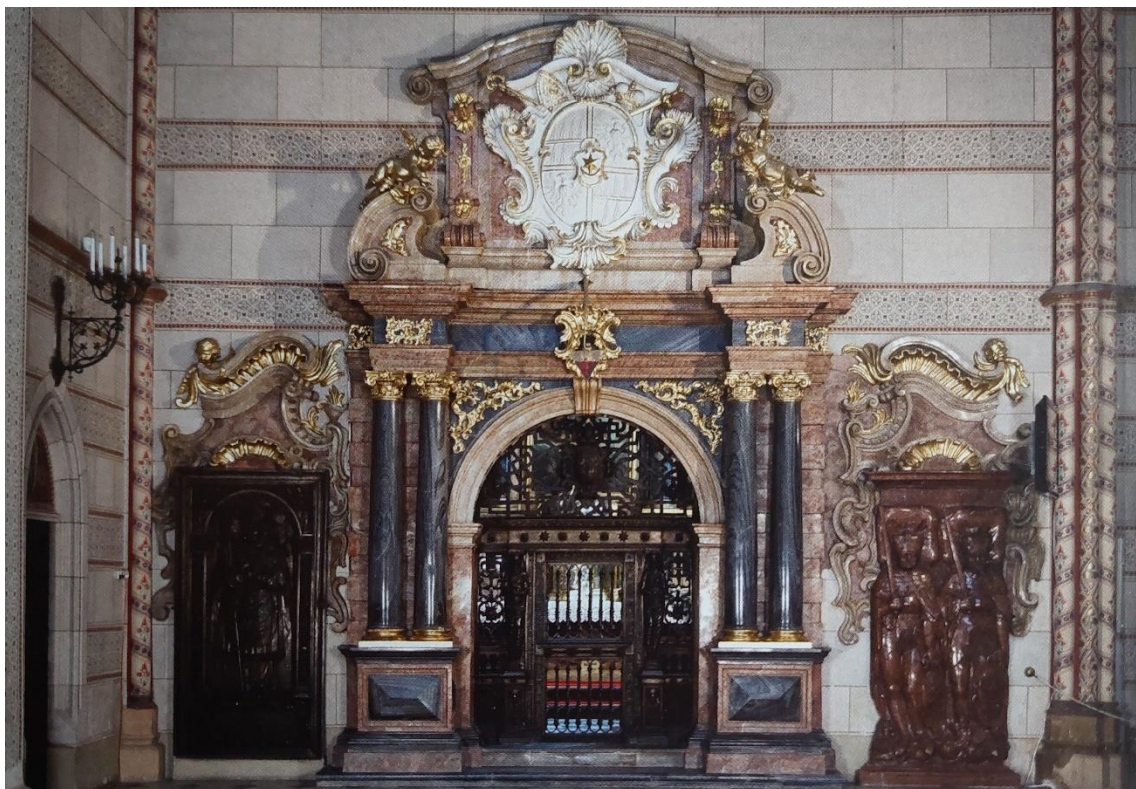

Zdjęcie 28. Katedra w Ołomuńcu po przebudowie przez Stanisława II Pawłowskiego. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrzcadlo...*, k. 195.

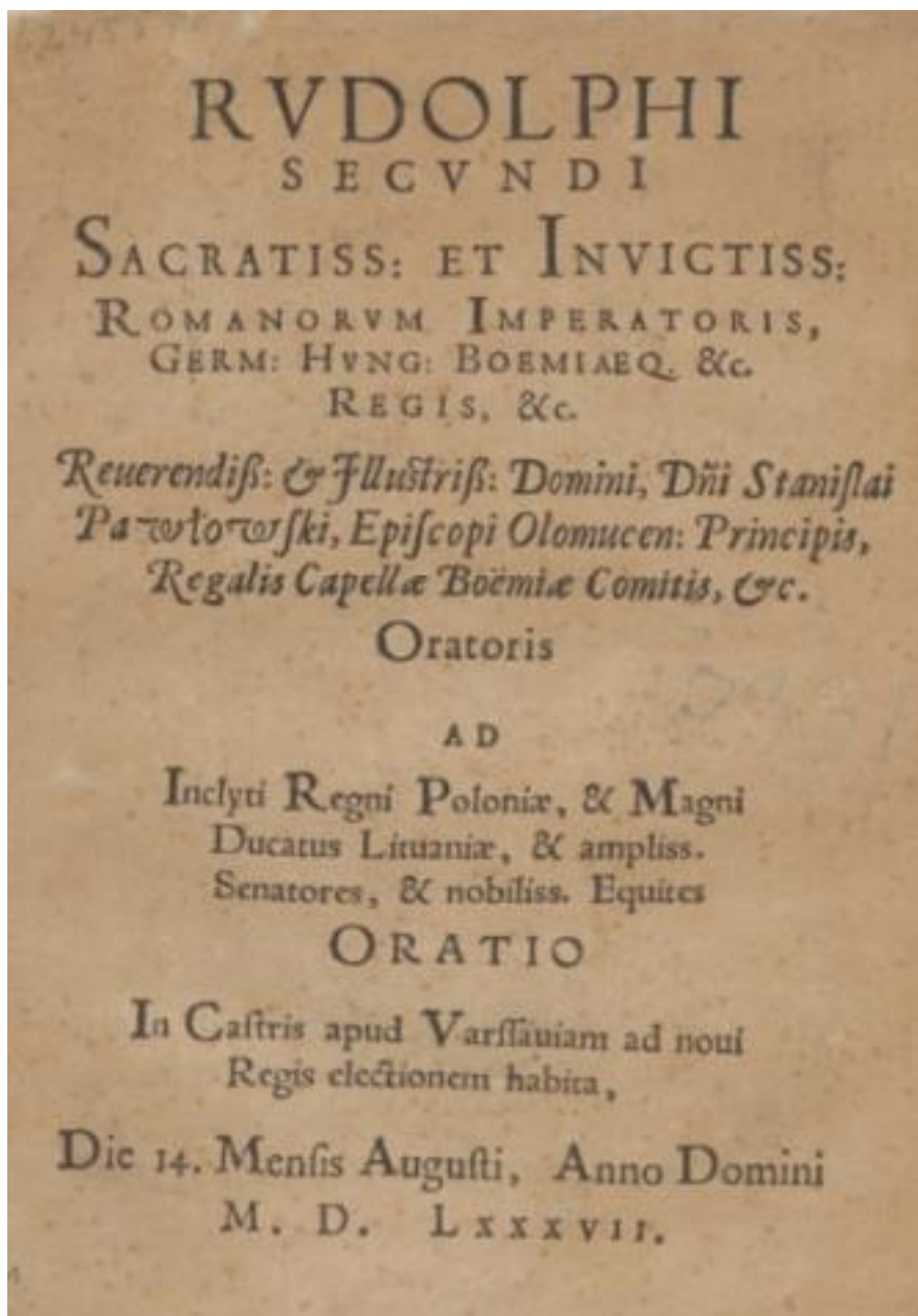
Zdjęcie 29. Kaplica św. Stanisława w katedrze św. Wacława w Ołomuńcu fundacji Stanisława II Pawłowskiego. Portal po przebudowie z lat 1738-1745.

Źródło: *Stanislav Pavlovský...*, s. 63.

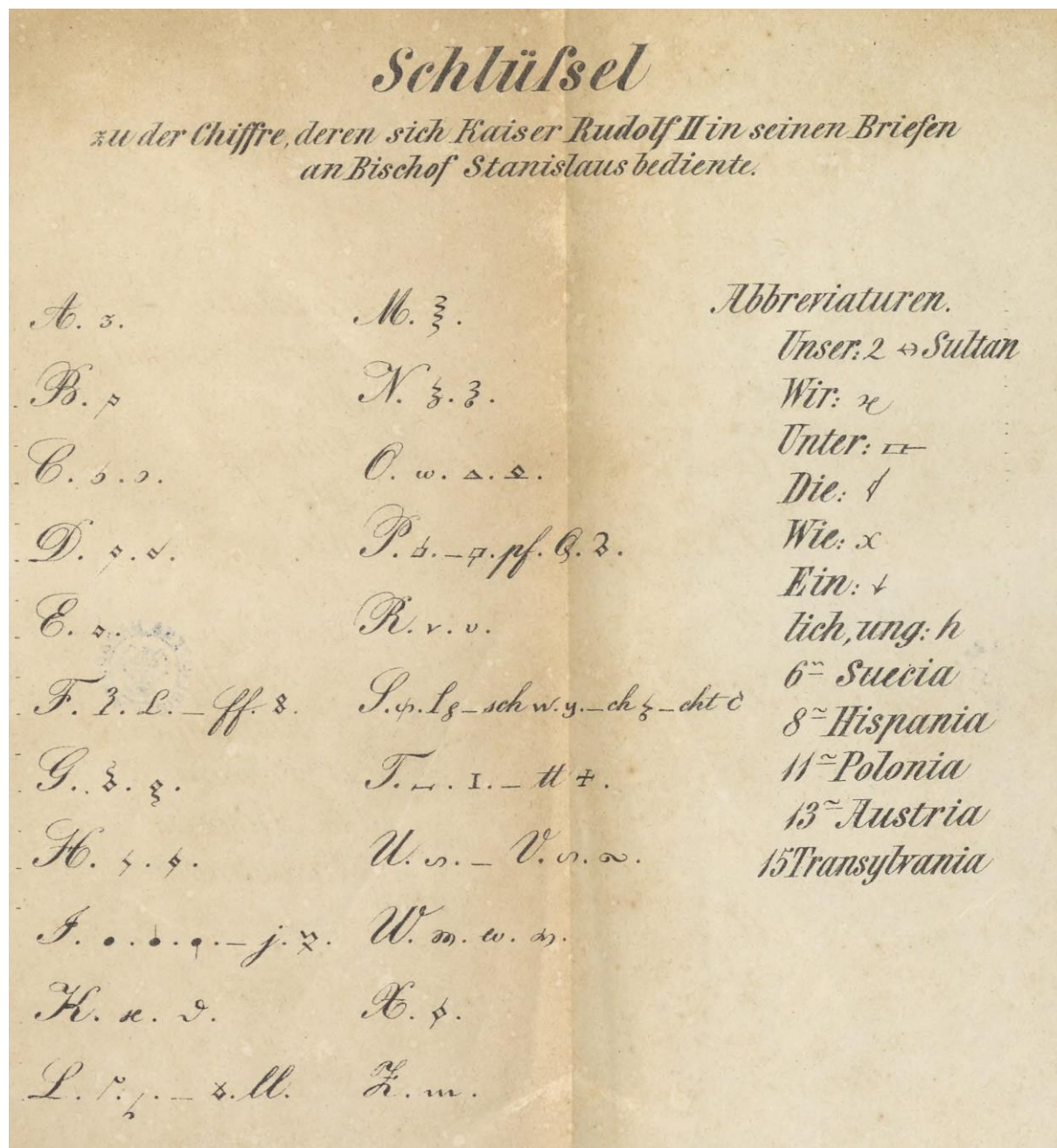

Zdjęcie 30. Pierwsza strona mowy Stanisława II Pawłowskiego wygłoszonej 14 VIII 1587 roku w Warszawie w sprawie wyboru króla skierowanej do senatorów i szlachty Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Źródło: Rvdolphi secvndi sacratiss. et invictiss Romanorvm imperatoris [...] Stanislai Pawłowski [...] oratoris ad incltyti Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae et ampliss. senatores et nobiliss. eqites oratio, in castris apud Varssauiam ad noui regis electionem habita, die 14 mesis Augusti, anno Domini M. D. LXXXVII, Kraków 1587, Biblioteka Narodowa, sygn. SD XVI.Qu.6011; domena publiczna: <https://polona.pl/item/rvdolphi-secvndi-sacratiss-et-invictiss-romanorvm-imperatoris-stanislai-pawłowski,NzYwNTUwODQ/12/#info:metadata> [dostęp: 16 XI 2022].

Zdjęcie 31. Klucz do szyfru używanego przez cesarza Rudolfa II w korespondencji z biskupem Stanisławem II Pawłowskim.

Źródło: E. E. Mayer, *op. cit.*

Pochodzenie biskupa Ołomuńca z rodu Pawłowskich z Pawłowic jest bezsporne. W Archiwum w Ołomuńcu przechowywany jest list Karola Promnitz z 1 XI 1567 roku. Wolny pan na Pszczynie, Żarach i Trebli potwierdził w nim na prośbę szlachcica Stanisława II Pawłowskiego z Pawłowic, że sędzia ziemski państwa pszczyńskiego Bernard Rostek z Bzia i Wacław Czigan ze Słupska w Golasowicach zeznali, że szlachcic Stanisław I Pawłowski był żonaty z Zofią Brandys z Graboszy i że z tego małżeństwa pochodził Stanisław II. Pełna treść dokumentu w języku łacińskim brzmi:

„CAROLUS A PROMNITZ LIBER BARO PLESNENSIS SORAVIENSIS AC TRIBELIENSIS

Omnibus & Singulis cuiuscunque Status dignitatis & eminentia fuerint Reverendissimis in Christo patribus Dnis Episcopis aut eorum uices gerentibus Illustrissimis Principibus, Illustribus Comitibus, spectabilibus & Magnificis Baronibus creterisque harum literarum noticiam habituris, officia mea quam promptissima, amicam complacendi voluntatem & benefaciendi Studium defero: ac D·V·& vobis notum esse volo ad requisitionem Nobilis Stanislai Pawlowski de & in Pawlowitze fidelis mei dilecti interveniente insuper Speciali meo mandato Geverosos fideles meos dilectos Bernhardum Rostek de & in Goldmansdorff iudicem provincialem Baronatus mei Plesneu & Wenceslaum Czigan de Slupska in Golassowitz comparuisse eosque, in mea constitutos prasentia mediante iuramento libere recognovisse sibi bene constare, seque firma memoria tenere Nobilem Stanislaum Pawlowski sibi tempore iamdudum elapso Nobilem Zophiam ex clara & nobili Brandissorum de Grabossitze familia oriundam iuxta praescriptum Sancta catholica Ecclesia firmo matrimony Vinculo iunxisse ac postea Stante legitimo coniugio filium Stanislaum Pawlowski praesentium ostensorem in villa sua Pawlowitze Baronatus mei Plesnensis & diocesis Vratislaviensis progenuisse Quam praefatorum fidedignorum testium recognitionem & testimonium cum memoratus Pawlowski Senior, filio suo in Subsidium Veritatis in Scriptis a me dari Submissee petierit Nolui homini & bono (prasertim cum mihi & parentum Virtus & filij educatio libera probe Sit perspecta) in re tam a'qua & plana desse Quapropter a D·V·& vobis reverenter & amice peto ut non solum dictum Stanislaum Pawlowski iuniorem hominem ex nobili prosapia & antiqua Familia, ortum esse eredat Verumetiam eundem, nobilitati, Solidam virtutem & bonarum literarum Studia adiungere volentem sibi commendatum habeant praterea etiam liberalitate & promotione sua prosequantur Quod D·V·& vos haud granatim facturos mihi certo persuasum habeo Quam animi D·V·promtitudinem ut omni officiorum genere remunerare possim Sedulo enitar. In cuius rei fidem & evidens testimnium hasce literas sigilli mei maioris appensione iussi communiri Acti & Dati in arce mea Plesnensi Calend: Novembris Anno restitutae salutis per Owm saluatorem Millesimo Quingentesimo sexagesimo Septimo¹³⁵”.

Biskup ołomuniecki Jan Grodecki z Brodku potwierdził ponadto 7 X 1573 roku na prośbę kanonika wrocławskiego Stanisława II Pawłowskiego z Pawłowic, że Michał Radecki z Radoczy na Mostach oraz starosta Kromieryża Filip Boryński z Rostropic zeznali, że Stanisław II jest synem pochodzącym z małżeństwa Stanisława I z Pawłowic i Zofii Brandys z Graboszy¹³⁶.

O ile pochodzenie biskupa i jego data śmierci są udokumentowane, to wątpliwości może budzić data urodzenia. Jaroslav Panek jeden z autorów poświęconej mu monografii wskazuje, że przyszedł na świat około 1545 roku¹³⁷. Stanisław II „Stanisław pawlowski der Junger von Paulsdorf” figuruje natomiast w urbarzu z 1536 roku jako osoba stanu szlacheckiego zobowiązana do służby rycerskiej wraz z 1 koniem, co przedstawia zdjęcie nr 26¹³⁸. Pawłowice były wówczas wsią komorną, a nie rycerską. Stanisław II nie był zatem jej właścicielem, którym był pan na Pszczynie. Pełnienie służby rycerskiej wskazuje jednak, że musiał mieć prawa własności do jej części. W ręce Pawłowskich wieś przeszła dopiero z końcem XVI wieku. Tabela nr 5 przedstawia dane z 1536 roku dotyczące rolników z części Pawłowic podległej pszczyńskiej kamerze.

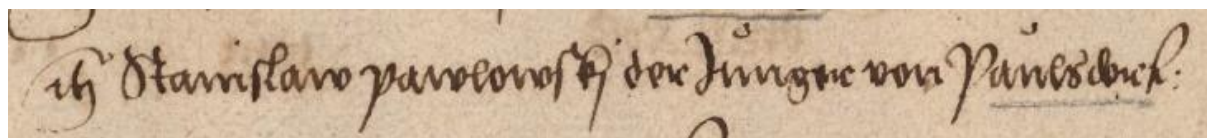
¹³⁵ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 123, sig. AIc25.

¹³⁶ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 130, sig. AIc28.

¹³⁷ *Stanislav Pavlovský z Pavlovic...*, s. 15.

¹³⁸ APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 2.

Zdjęcie 32. Informacja o zobowiązaniu do służby rycerskiej Stanisława II Pawłowskiego z 1536 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 2.

Tabela 5. Wykaz rolników w Pawłowicach w 1536 roku.

Rolnicy*	Liczba rutenów powierzchni	Czynsz					
		Płacony na św. Jerzego			Płacony na św. Michała		
		fl.*	gr.*	hl.*	fl.	gr.	hl.
Nykel	3	-	17,5	-	-	17,5	-
Marek	6	-	21	-	-	21	-
Jakub	4	-	14	-	-	14	-
Jan Kowal	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Jan Rodieg	3	-	10,5	-	-	10,5	-
Jaross	2	-	7	-	-	7	-
Pawel Bartkuw	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Tomek Hunier	4	-	14	-	-	14	-
Mathieg Ssimha	3	-	10,5	-	-	10,5	-
Peter Kytha	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Jurek Jaross	6	-	21	-	-	21	-
Ssimek hrusska	4	-	14	-	-	14	-
Watzlaw wach	4	-	14	-	-	14	-
Jan	6	-	21	-	-	21	-
Morokwa	6	-	21	-	-	21	-
Jakub krenthy	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Jakub Radieg	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Peter wolek	4,5	-	17,5	8	-	17,5	8
Bartek Sopel	6,5	-	22	8	-	22	8
Mathieg Zeleza	6	-	21	-	-	21	-
Jan Skladany	6	-	21	-	-	21	-
Blazek wawak	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Jan Brachizan	8	-	28	-	-	28	-
Woytek Sseliga	4	-	14	-	-	14	-
Martin Stoploch	7	-	24	6	-	24	6
Martin Przibillo	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Wawrzek Bubno	4	-	14	-	-	14	-
Klymek hulass	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Watzlaw Brachizan	3	-	10,5	-	-	10,5	-
Woytek Bunk	4	-	14	-	-	14	-

Woytek Lysek	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Mathieg nezgoda	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Woytek Bozek	4	-	14	-	-	14	-
Klymek	8	-	28	-	-	28	-
Mathussek	7	-	24,5	-	-	24,5	-
Pawel kameka	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Mathieg Tiermoch	7	-	24,5	-	-	24,5	-
Mytzek haly	6	-	21	-	-	21	-
Jan Huser	5	-	17,5	-	-	17,5	-
Pawel	4	-	14	-	-	14	-
Jurek Ssyntha	6	-	21	-	-	21	-
Mathieg Radieg	4	-	14	-	-	14	-
Woytek passek	3	-	10,5	-	-	10,5	-
Mykulass kruz	15	1	16,5	-	1	16,5	-
powyższego czynsz w zamian za pracę	-	-	24	-	-	24	-
der kretschmer	-	2	-	-	2	-	-
Bartyl	-	1	-	-	1	-	-
Mykulay	4	-	14	-	-	14	-
Godiek	6	-	17,5	-	-	17,5	-
Gruska	5	-	17,5	-	-	17,5	-
der kretschmer	5	-	17,5	-	-	17,5	-

*Pisownia imion i nazwisk oryginalna. Fl – floreny, gr – grosze, hl – halerze.

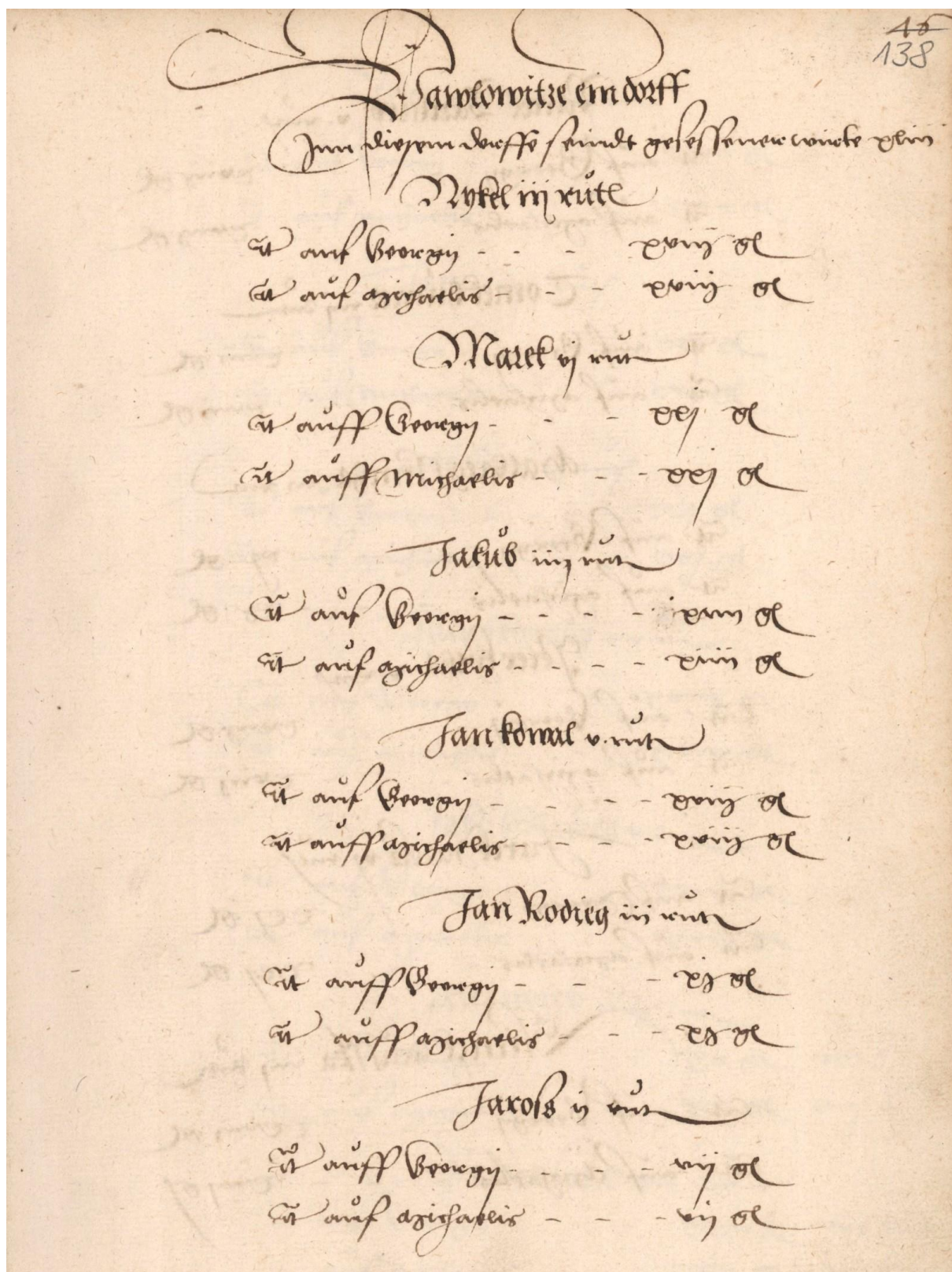
Źródło: APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 138-149. W. Kuhn, *op. cit.*, s. 33-35.

We wsi działały wówczas 2 karczmy. Do pustek, czyli nieobsadzonych gospodarstw należały działki: Nykla, Jana Kowala, Jarossa, Jakuba Radiega, Petera wolka, Michaela Godieka, Jana Rodiega i Jurka Simcha. Każdy rolnik był zobowiązany dostarczać panom na Pszczynie po 2 kury rocznie, owies, zbierać jesienią drewno w lesie i świadczyć pracę według starego zwyczaju. Na Zielone Świątki cała wieś musiała przekazać jednego woła. We wsi znajdowało się wolne sołectwo i karczma, na których ciążyła służba¹³⁹. Prawdopodobnie zatem, że skoro Stanisław II Pawłowski młodszy był zobowiązany do służby konnej z Pawłowic, mógł być właścicielem tego wolnego sołectwa.

¹³⁹ APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 138-149. W. Kuhn, *op. cit.*, s. 33-35.

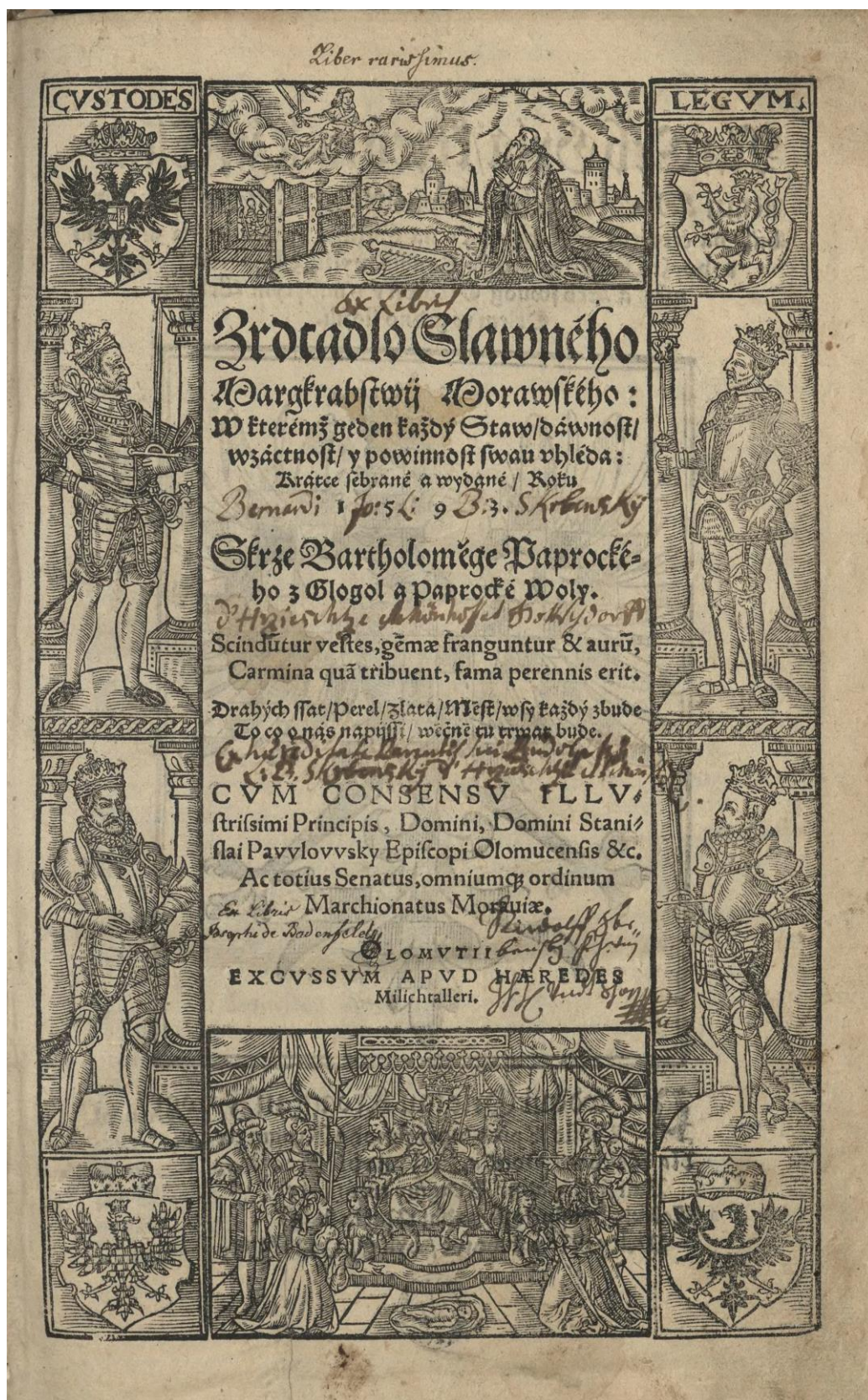
Zdjęcie 33. Karta urbarza z 1536 roku zawierająca wpisy dotyczące mieszkańców Pawłowic.

Źródło: APK, AKP, sygn. V 1, Urbarium der Standesherrschaft Pless v. Jahre 1536, s. 138.

Zdjęcie 34. Strona tytułowa „Zwierciadła sławnego Margrabstwa Morawskiego” Bartosza Paprockiego z 1593 roku pochodząca z biblioteki Bernarda Skrbeńskiego z odwołaniem się do zgody wyrażonej przez biskupa Stanisława II Pawłowskiego.

Martin (Gerstmann), biskup wrocławski, zezwolił Stanisławowi II, biskupowi ołomunieckiemu dokumentem z 27 IX 1580 roku wystawionym w Nysie, na ponowne konsekrowanie ołtarzy i sprawowanie wszystkich urzędów papieskich w kościele znajdującym się w jego rodzinnej wsi Pawłowice¹⁴⁰. Pierwotny kościół drewniany pw. św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach został zastąpiony murowanym. Prace nad nowym kościołem rozpoczęto w 1595 roku przy pomocy ołomunieckiego biskupa Stanisława II. Szczegółowe informacje dotyczące jego budowy, wyposażenia, posługujących proboszczów i inne dane dotyczące parafii znajdują się w publikacji Alfonsa Nowacka¹⁴¹.

Zdjęcie 35. Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach.

Foto: autor.

¹⁴⁰ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 2 listiny perg..., NAD 1694, č. pom. 730, inv. č. 174, sig. AId33.

¹⁴¹ A. Nowack, *Geschichte ...*.

Zdjęcie 36. Chrzcielnica z kościoła pw. św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach¹⁴².

Foto: Jan Obetkon.

¹⁴² W protokole wizytacyjnym z 1688 roku jest wzmianka na temat znajdującej się w kościele kamiennej chrzcielnicy: „Penes ambonam stat baptisterium lapideum, pulchre efformatum, intus aqua munda baptismalis...”, „Przy ambonie stoi kamienna chrzcielnica, pięknie ukształtowana, z czystą wodą chrzcielną w środku...”: J. Jungnitz *Veröffentlichungen aus dem Fürstbischöflichen Diözesan-Archiven zu Breslau. Bd 2. Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiakonat Oppeln*, Breslau 1904, s. 427.

Zdjęcie 37. Polichromia w kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Pawłowicach przedstawiająca biskupa Stanisława II Pawłowskiego i jego herb.

Foto: autor.

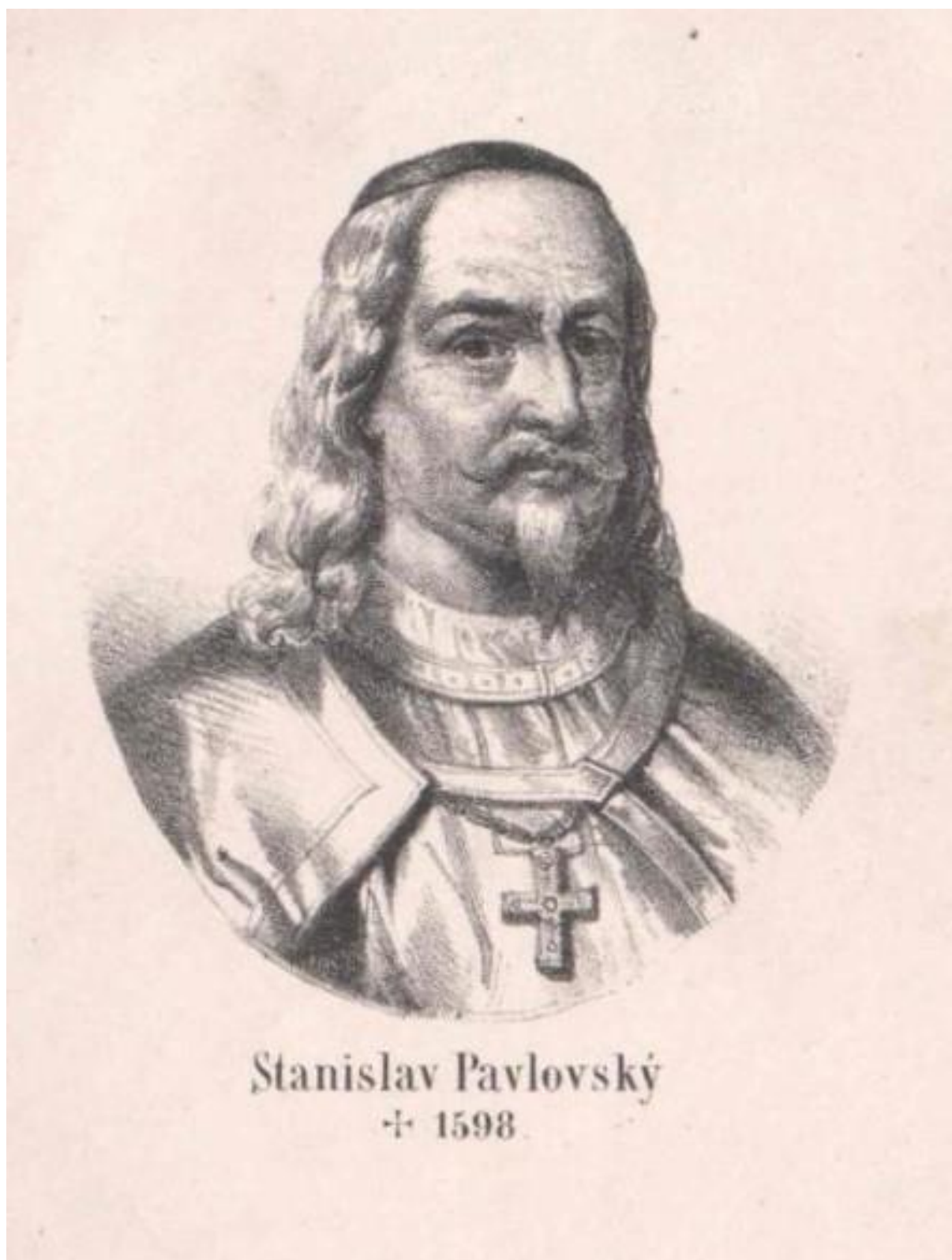
Zdjęcie 38. Insignia biskupa Stanisława II Pawłowskiego na „Programie uroczystości według obrządku kościoła katedralnego w Ołomuńcu” wydanych w Krakowie w 1586 roku.

Źródło: *Agenda caerimonialia secundum ritum Cathedralis Ecclesiae Olomucensis: ad usum eiusdem dioecesis [...]*. Kraków 1586; Biblioteka Narodowa, sygn. SD XVI.Qu.7417; domena publiczna: <https://polona.pl/item/agenda-caerimonialia-secundum-ritum-cathedralis-ecclesiae-olomucensis-ad-usum-eiusdem,MTA5ODk0MzAx/9/#info:metadata> [dostęp: 17 XI 2022].

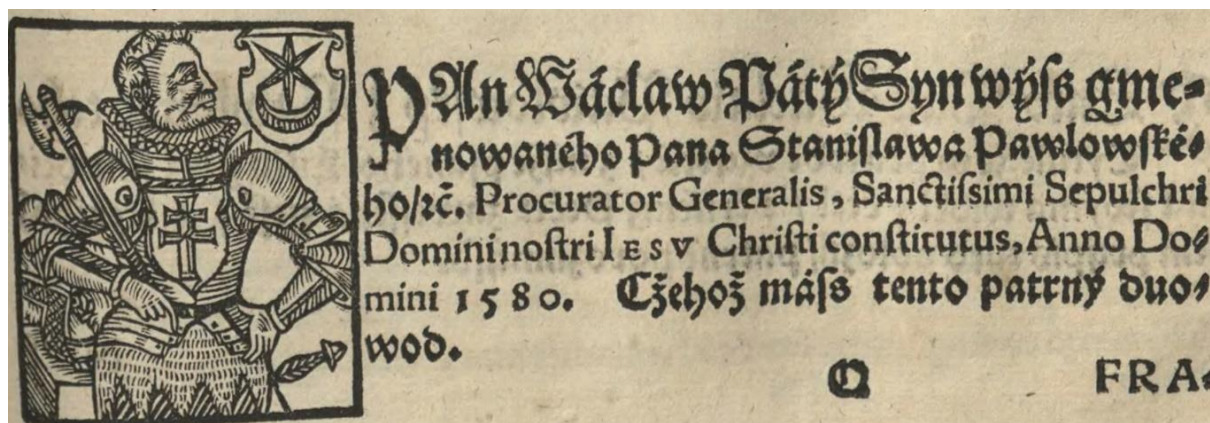
Zdjęcie 39. Stanisław II Pawłowski.

Źródło: <http://data.onb.ac.at/rec/baa7460319> [dostęp 9 XII 2022].

Wacław I Pawłowski

Zdjęcie 40. Wacław I Pawłowski. Drzeworyt z 1593 roku.

Źródło: B. Paprocki, *Zrčadlo...*, k. 59.

Najmłodszym synem Stanisława I Pawłowskiego był Wacław I. Urodził się w 1548 roku, a zmarł w 1600 roku. Został pochowany obok swojego brata w katedrze św. Wacława w Ołomuńcu¹⁴³. Otrzymał w 1580 roku w lenno dobra Hennersdorf (Jindrichov) i Johannisthal (Janov) przy Prudniku. W 1597 roku przyjął również w lenno majątek w Studnicach. Był starostą okręgu Hotzenplotz (Osoblaby) i Katscher. W 1580 roku odbył podróż do Ziemi Świętej, a 20 VII tego samego roku został mianowany przez brata Jana z Bergamo Strażnika Świętej Góry Syjon (Guardiano Sacri Montis Sion, Fratre Joanne a Bergamo) rycerzem i prokuratorem generalnym Zakonu Grobu Świętego na Morawach i Śląsku. Po powrocie wstąpił w związek małżeński z Joanną Zubeck und Zdetin. Ze związku pochodzili Bogusław (w latach 1611-1623 posiadał Wielkie Heraltice, zmarł w 1618 roku), Wacław II, Jan IV i Anna¹⁴⁴. Nagrobek trzech zmarłych w latach 1590, 1591 i 1595 synów Wacława znajduje się w kościele pw. św. Mikołaja w Jindrichovie¹⁴⁵. Na zamku w tej miejscowości znajduje się kaplica Marii Panny konsekrowana 11 XII 1590 roku przez biskupa ołomunieckiego Stanisława II w której znajdowało się niegdyś epitafium czeskiej proweniencji z 1450 roku. Obecna forma zamku powstała po odbudowie po pożarze barokowego zamku w 1844 roku¹⁴⁶.

¹⁴³ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 910.

¹⁴⁴ C. Blázek, *op. cit.*, s. 78-79; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels ...*, 1728, s. 395; F. S. Dohna-Schlobitten, *Aufzeichnungen über die erloschenen Linien der Familie Dohna*, Berlin 1876, s. 195; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Lenní dvůr Kroměříž. Díl V. Spisy lén olomouckých bis..., NAD 1416, č. pom. 1876, inv. č. 10495, sig. R-IV-a-1/4; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Arcibiskupství Olomouc 1144 - 1961, díl I., sv. 7 listiny pa..., NAD 1694 • č. pom. 747, inv. č. 6372, sig. Klb3/2; Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Lenní dvůr Kroměříž. Díl V. Spisy lén olomouckých bi..., NAD 1416, č. pom. 1902, inv. č. 12968, sig. R-VII-b-1/2; <https://www.opava-city.cz/cz/mesto-urad/o-meste/osobnosti/slechta/bellegardove.html>.

¹⁴⁵ J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 909.

¹⁴⁶ Informacja pochodzi ze strony internetowej miejscowości Obec Jindřichov <https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/zamek-a-park/zamek-44cs.html> [dostęp: 3 XII 2022].

Zdjęcie 41. Kościół pw. św. Mikołaja w Jindrichovie.

Źródło: <https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/kostel-sv-mikulase/kostel-sv-mikulase-248cs.html#&gid=1&pid=2> [dostęp: 3 XII 2022].

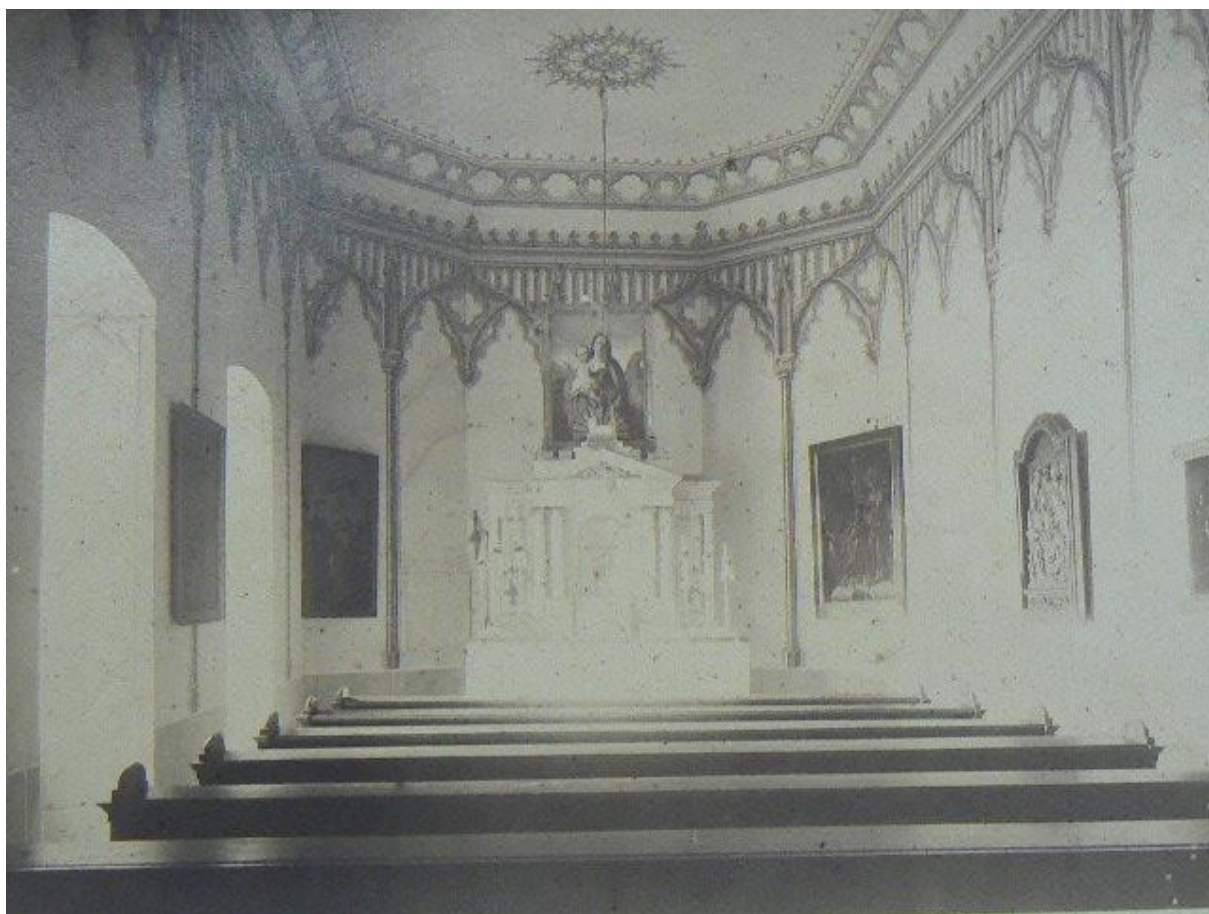

Zdjęcie 42. Płyta nagrobna synów Wacława I Pawłowskiego w kościele pw. św. Mikołaja w Jindrichovie.

Źródło: <https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/kostel-sv-mikulase/kostel-sv-mikulase-248cs.html#&gid=1&pid=34> [dostęp: 3 XII 2022].

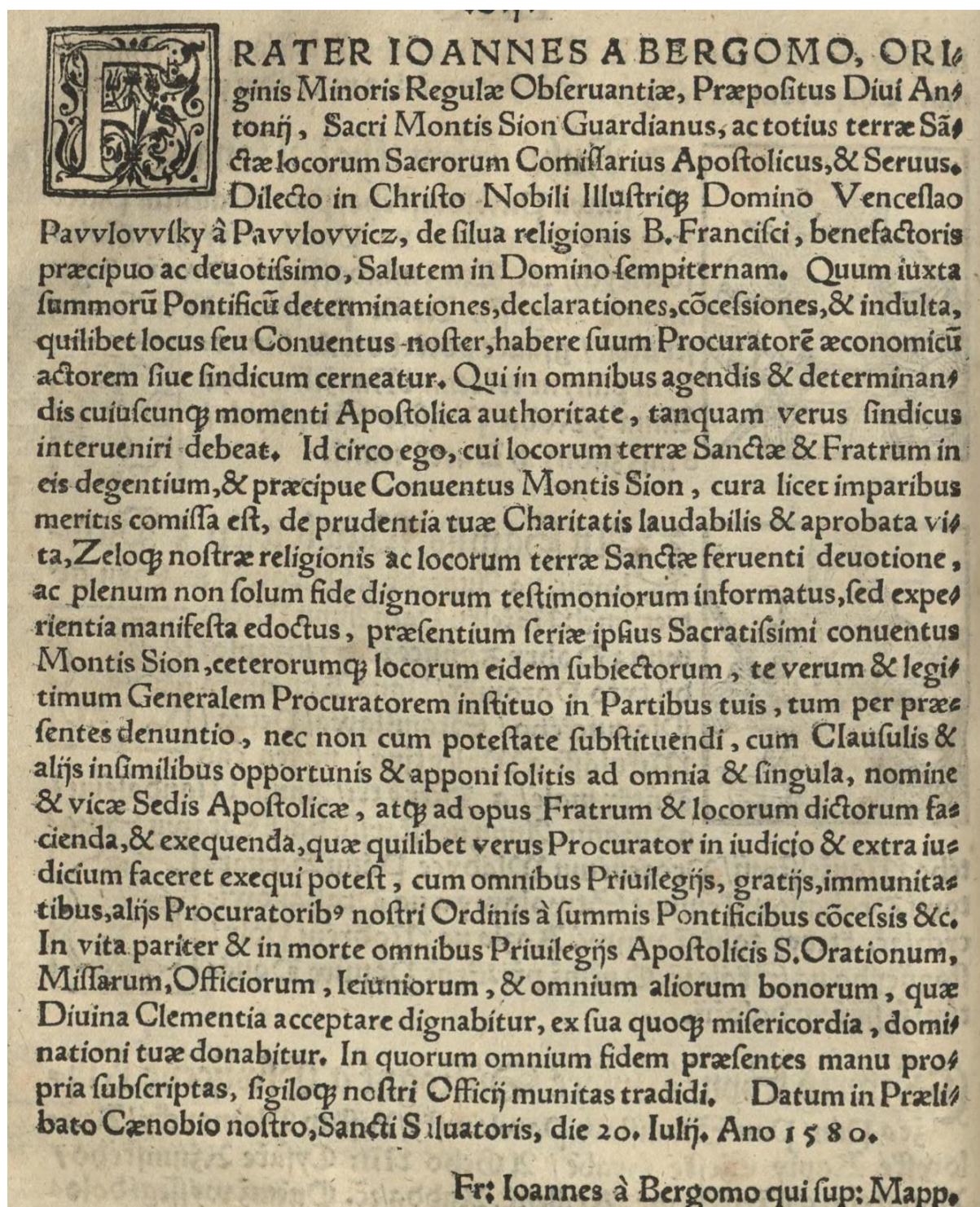
Zdjęcie 43. Zdjęcie archiwalne kaplicy na zamku w Jindrichovie.

Źródło: <https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/zamek-a-park/zamek-244cs.html#&gid=1&pid=51> [dostęp: 3 XII 2022].

Zdjęcie 44. Treść listu Jana z Bergamo dotyczący powołania Wacława I Pawłowskiego na prokuratora generalnego Zakonu Grobu Świętego.

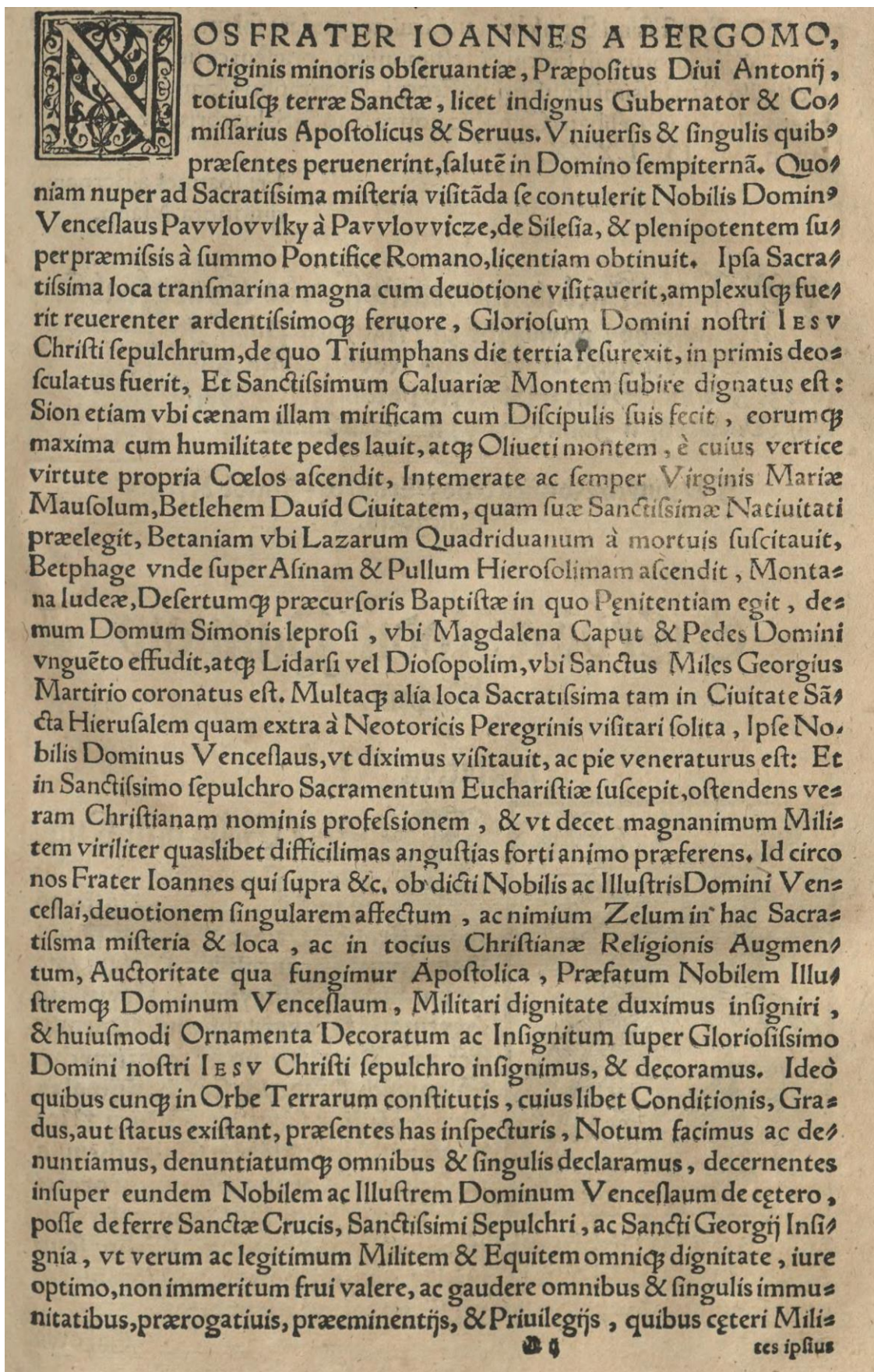

Źródło: B. Paprocki, *Zrčcadlo*..., k. 59.

Bartosz Paprocki potwierdził pod przytoczonym listem Jana z Bergamo, że Wacław I używał tytułu prokuratora generalnego Zakonu, co widział na własne oczy i przeczytał w liście, na którym zawiesił swoją pieczęć.

Zdjęcie 45. Treść listu Jana z Bergamo dotyczący pobytu w Ziemi Świętej Wacława I Pawłowskiego.

tes ipsius Sanctissimi Sepulchri, uti, frui, ac gaudere solent. Quorum omnium & Singulorum in Fidem & testimonium, præsentes fieri curauimus, Ac sigillo Sanctissimi sepulchri, nostroq; Chirographo Comuniri. Datum Hierosolimis in Prælibato Cænobio nostro, Sancti Saluatoris, die XX. Iulij. Anno M. D. LXXX.

Fr: Ioannes à Bergamo
qui supra Mapp.

Źródło: B. Paprocki, *Zrđcadlo*..., k. 59.

Zdjęcie 46. Pieczęć Wacława I Pawłowskiego z 11 V 1594 roku.

Źródło: APK, AKP, sygn. II 90 Przywilej dotyczący sprzedaży Pawłowic.

Syn Wacława I Jan IV Pawłowski na Hennersdorfie i Johannisthalu, który zmarł 1636 roku w Brzegu był dwukrotnie żonaty. Jego pierwszą małżonką była od 19 VI 1606 roku

Barbara von Wachtel und Panthenan (*1597, +26 I 1624), a drugą Maria Eleonora Elżbieta von Dohna (*1586, +1661)¹⁴⁷.

W Archiwum w Ołomuńcu zachowały się pisma z 1606, 1629 i 1630 roku skierowane do Bogusława Pawłowskiego w sprawie zarejestrowania posagu żony jego brata Jana IV w lenno Hennersdorfu, a także prośba z 1618 roku Jana IV do biskupa Franciszka z Dietrichsteina o możliwość sprzedaży lenna Hennersdorf¹⁴⁸. W 1614 roku syn Wacława I posiadał także Janów, a Bogusław w 1615 roku Wielkie Heraltice i od 1616 Hermanice¹⁴⁹.

Erdmann Ferdynand Pawłowski

Erdmann Ferdynand urodził się 22 I 1629 roku w Hennersdorfie, a zmarł 8 VI 1683 roku w Hertwigswalde jako sędzia ziemski księstwa opolsko-raciborskiego. Pochodził z drugiego małżeństwa swojego ojca z Marią Eleonorą Elżbietą von Dohna. Był wnukiem Wacława I Pawłowskiego i synem Jana IV. W 1666 roku został podniesiony przez cesarza Leopolda I do stanu „Herrenstand”, posiadał między innymi dobra Schurgast, Niewodnik, Ślawitz, Weissdorf, Weisswasser, Hertwigswalde, Dometzko, Rogau, Weiderwitz i Ober-Pomdorf. Był rycerzem o wielkim autorytecie w księstwie opolsko-raciborskim. Jego żoną była Maria Elżbieta von Zerotin wdowa von Hoditz und Wolframitz. Pozostawił 2 córki. Katarzynę Karolinę, zmarłą w 1695 roku panią dziedziczną między innymi na Weisswasser i Hertwigswalde, zamężną z Franciszkiem Karolem von Liechtenstein-Kastelkorn oraz Joannę Franciszkę Elżbietę z domu Niewodnik, panią dziedziczną na Schurgaście, Rogau, Weissdorf, Dometzko i Weiderwitz, zamężną 13 XVII 1687 roku z Franciszkiem Juliuszem von Verdugo (*23 V 1661, +5 V 1712). Jej mąż posiadał rozległe dobra, do których należały: Duppau, Scheplau, Welchow, Sachsengrün w Czechach oraz Tworog, Schwieben, Wischnitz i Langendorf okręgu gliwickim¹⁵⁰.

¹⁴⁷ C. Bláček, *op. cit.*, s. 78-79; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels ...*, 1728, s. 395.

¹⁴⁸ Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc, Lenní dvůr Kroměříž. Díl V. Spisy len olomouckých biskupů..., NAD 1416, č. pom. 1701, inv. č. 5792, sig. Misc. I/2.

¹⁴⁹ Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově, Archiv městečka Janov, inv. č. 7, sig. A I-7; Zemský archiv v Opavě, Slezský stavovský archiv, Opava, inv. č. 191, sig. A II-19; Zemský archiv v Opavě, Slezský stavovský archiv, Opava, inv. č. 195, sig. A XXI-17.

¹⁵⁰ C. Bláček, *op. cit.*, s. 78-79, 114; J. Sinapius, *Des schlesischen Adels ...*, 1728, s. 395; F. S. Dohna-Schlobitten, *op. cit.*, s. 195; R. J. Meraviglia-Crivelli, *Der böhmische Adel*, Nürnberg 1886, s. 265. Szerzej o stanie panów „Herrenstand”: J. Kuczer, *Herrenstand – panský stav – stan panów. Trudności w tłumaczeniu i wprowadzaniu do obiegu naukowego pojęć historycznych o złożonym charakterze prawn-administracyjnym i społeczno-kulturowym*, „Lingwistyka Stosowana” 24: 4/ 2017, s. 69–81; J. Kuczer, „Stan panów”? Miejsce Herrenstandu w systemie prawnym, administracyjnym i ustrojowym Śląska w epoce habsburskiej (1526-1740), „Studia Zachodnie”, nr 19, 2017, s. 51-73.

1664 4
In dem: Kaiser: auch zu Dingard und Völs: Kö-
nig: Märt: Rath und Beräuber: man: hant: der:
waller: Sebastian von Gottes gnaden Bischoff zu
Freslat: wie auch: Cantler und Räte bei dero Kö-
nig: Ober: Amt im Tetzogt humb Ober und Nie-
der: Oesterreich

257-VI
143

Ich, der Kaiser: auch zu Dingard und Völs: Kö-
nig: Märt: Rath und Beräuber: man: hant: der:
waller: Sebastian von Gottes gnaden Bischoff zu
Freslat: wie auch: Cantler und Räte bei dero Kö-
nig: Ober: Amt im Tetzogt humb Ober und Nie-
der: Oesterreich

In der That in den Jahren 1710 und 1711
 nicht wenig beschleunigt und in der That
 durch die allmähliche Zunahme der Zahl
 und Anzahl, durch die das Predikat wohl
 gegeben, sich zu vergrößern in jedem Jahre
 liegt, ist die allmähliche Zunahme der Zahl
 selbst von dem König. Aber dem ist nicht
 allein ad notam nachzuweisen und zu zeigen, dass
 der Herr in seinem Willen; sondern auch
 durch die, durch die seinen Geist Descen-
 den, bei allen diesen Dingen und der
 richtigen Seiten, dass der Herr in der
 für die Zeit zum Schluss bezieht, zu zeigen,
 dass der Herr in der That.

Die in dieser allmählichen Zunahme der Zahl
 König; dass die allmähliche Zunahme der Zahl
 in der That allmählich zu zeigen, dass die
 nach dem; dass die in der That
 durch die in der That zu zeigen, dass die
 mit dem Ober dem; dass die in der That
 zu zeigen, dass die in der That zu zeigen, dass die
 folgen, dass die in der That zu zeigen, dass die
 allein bei der Herr in der That zu zeigen, dass die
 Herr in der That zu zeigen, dass die

65

Sebastien,

A. 2000

James Buchanan

St. Langens

Źródło: APK, AKP, sygn. II 548 Dowody pochodzenia szlacheckiego rycerstwa pszczyńskiego 1661-1713, s. 4-6.

Tekst dokumentu w języku niemieckim brzmi:

„Der Rom: Kaiser: auch zu Hungarn und Böheimb Königl: Mayt: Rath und Oberhauptmanschafft Verwalter Sebastian von Gottes gnaden Bischoff zu Breslau; wie auch Cantzler und Rätthe bey dero Königl. Ober Ambt im Hertzogthumb Ober und Nieder Schlesien.

WohlEdle und Gestrenge, Besonders Liebe, auch freundtlich geliebte Herren. Wir mögen Euch und denen Herren hiermit nicht verhalten, welcher gestalt die Röm: Kaiser: auch zu Hungarn und Böheimb Königl: Maytt: Unser allergnädigster Herr, Unß, unterm dato Wien, den 4. Septembris diß zuendlauffenden Jahres, allergnädigst intimiret, daß dieselbte /:titul:/ Herrn Erdtman Ferdinanden Pawlowsky von Pawlowicz, in gnädigster Erkandtnus seines Geschlechts Uhr-alten Ritterlichen herkommens, wie auch von demselben dero Vorfahren Königen zu Böheimb, und dero Hochlöblichsten Ertzhauß Österreich in viel wiege, treu-nütz- und wolersprüßlichen geleisteten diensten, Benebens auch darumben, daß gedachtes Pawlowskisches Geschlecht mit vielen Freyherrlichen, und Gräfflichen Häusern durch Heyrathen verwand worden, die Kaiser: und Königl: gnade gethan, und Ihne, sambt allen seinen Ehrlichen Leibs Erben, und derselben Erbens Erben, Mann und Weiblichen Geschlechts in den Herrnstand dero ErbKönigreichs Böheimb, und dessen incorporirten Landen allergnädigst gewürdiget, gesetzet, und erhoben, Ihme auch des Pradicat Wohlgebohrn, sich zugebrauchen in gnaden Verwilliget, hierauff allergnädigst Befehlende, solches von dero Königl: Ober Ambt nicht allein ad notam nehmen, und gehöriger Orthen weiters insinuiren zulassen; Sondern auch denselben, sambt allen seinen Ehelich Descendenten, bey allen denen Rechten und Gerechtigkeiten, derer der Herrnstand in diesen Herzogthumb Schlesien befugt, zuschützen und zuerhalten.

Wie nun diesem allergnädigsten Kaiser: und Königl: Befehl allergehorsanist nachzukommen Unsere allerunterthänigste Schuldigkeit erfordert; Also thun Wir denselben Euch und denen Herren gebührlich insinuiren mit dem Ober Amtbl: Ermachnen, Sy wolle zu

Jedermännlichs gehöriger observanz solchen, obuerstandenen Inhalt nach, nicht allein bey der Ihnen oninertrauten Pleßnischen Herrschafft Ambts Canzelley alsobalden vermercken; sondern auch in Herrschafft gewöhnlicher massen ferners publiciren, und dabey erheischende Verordnung ergehen lassen. Unß dabey Göttlicher aufsichtempfelende. Geben Breßlau den 7 Decem: A^o1666

Sebastian”.

List biskupa wrocławskiego po przetłumaczeniu na język polski:

„Sebastian z Bożej łaski biskup wrocławski, radca i główny administrator cesarza rzymskiego, a także królewskiego majestatu na Węgrzech i w Czechach oraz kanclerz i radca w Wyższym Urzędzie Królewskim w Księstwie Górnego i Dolnego Śląska.

Szlachetni i wielmożni, szczególnie umiłowani i przyjacielscy panowie. Nie chcemy utrzymywać w tajemnicy informacji, że cesarz rzymski, a także królewski majestat na Węgrzech i w Czechach, nasz najłaskawszy pan, łaskawie obwieścił nam 4 września bieżącego roku w Wiedniu, że pan Erdmann Ferdynand Pawłowski z Pawłowic, w najłaskawszym uznaniu swojego herbu, o starodawnym rycerskim pochodzeniu, jak również jego i jego przodków wiernej służby królowi Czech i prześwietnemu domowi austriackiemu, a także tego, że ród Pawłowskich jest spokrewniony poprzez małżeństwa z wieloma domami wolnych panów (baronów) i grafów. Cesarska i królewska łaska sprawiła, że wymieniony, wraz ze wszystkimi uczciwymi dziedzicami z ciała (z prawego łoża) i dziedzicami tych dziedziców płci męskiej i żeńskiej został najłaskawiej doceniony, ustanowiony i wywyższony do „Herrenstand” (stanu panów) dziedzicznego Królestwa Czech i inkorporowanych krajów i łaskawie uprawniony do używania predykatu „Wohlgeboren” (dobrze urodzony). Powyższe nie tylko przyjmuje sam najłaskawszy „ad notam” jego Królewskim Wyższym Urzędem i należącymi do niego miejscami, ale także wymieniony wraz ze wszystkimi swoimi małżeńskimi potomkami musi strzec i zachowywać wszystkie prawa i sprawiedliwości, do których upoważnia przynależność do „Herrenstand” w księstwie śląskim.

Nasz poddańczy obowiązek wymaga wypełnienia najmiłosierniejszego cesarskiego i królewskiego rozkazu. Więc robimy to samo Wam i panom należycie wzywając wszystkich za pomocą Wyższego Urzędu do jego przestrzegania, do natychmiastowego odnotowania w kancelarii pszczyńskiego urzędu, a także do opublikowania w państwie (pszczyńskim) za pomocą zwyczajowych środków i wydania na to zarządzenia. I polecamy to boskiemu nadzorowi. Wydano we Wrocławiu 7 grudnia 1666 roku.

Sebastian”.

Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn

Po 140 latach od śmierci biskupa Stanisława II Pawłowskiego kolejny potomek protoplasty pszczyńskiego rodu Stanisława I Pawłowskiego został biskupem Ołomuńca. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn urodził się 14 II 1690 roku w Doboszowicach, a zmarł 12 VI 1747 w Salzburgu. Był synem cesarskiego radcy Franciszka Karola von Liechtenstein-Kastelkorn i jego żony Katarzyny Karoliny Pawłowskiej z Pawłowic córki Erdmanna Ferdynanda Pawłowskiego. W 1709 roku Jakub Ernest po rezygnacji brata Filipa Krzysztofa został kanonikiem w Ołomuńcu. Kształcił się w gimnazjach w Brnie i Ołomuńcu. W latach 1709–1711 studiował w Collegium Germanicum w Rzymie (tym samym, co biskup Stanisław

II), gdzie uzyskał doktorat z Pisma Świętego. W 1713 roku w Rzymie przyjął święcenia kapłańskie i w tym samym roku wspomniany wcześniej brat odstąpił mu godność kanonika w Salzburgu. W 1717 roku został archidiakonem w Opawie i asesorem konsystorza. W swoich rodzinnych dobrach w Białej Wodzie ufundował 15 XII 1723 roku klasztor i szkołę pijarów. Był to jedyny klasztor tego zakonu w diecezji wrocławskiej i jeden z dwóch na Śląsku. Drugi znajdował się w Bruntalu w diecezji ołomunieckiej (warto przypomnieć, że na tym terenie posiadłości miał jego przodek Wacław I Pawłowski i jego spadkobiercy). Arcybiskup salzburski Leopold Antoni von Firmian mianował 17 I 1728 roku Jakuba Ernesta von Liechtenstein-Kastelkorn swoim następcą w biskupstwie Seckau, które wchodziło w skład salzburskiej prowincji kościelnej. Równocześnie pełnił także funkcję generalnego wikariusza arcybiskupa dla Styrii i okręgu Neustädt. Kapituła ołomuniecka wybrała go 11 X 1738 roku na biskupa. Papieskie zatwierdzenie nastąpiło 26 I 1739 roku. Po pruskiej okupacji Ołomuńca w 1742 roku zarządził prace remontowe w katedrze i pałacu biskupim. Brał udział 12 V 1743 roku w koronacji Marii Teresy w Pradze na czeską królową. Salzburska kapituła wybrała go 13 I 1745 roku na arcybiskupa Salzburga. Jego krótki pontyfikat upłynął na sporach finansowych z kapitułą¹⁵¹.

Zdjęcie 48. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Jakub_Arno%C5%A1t_z_Lichten%C5%A1tejna.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

¹⁵¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Jakob_Ernst_von_Liechtenstein-Kastelkorn.

Zdjęcie 49. Portret „Fürsterzbischofs Jakob Ernst von Liechtenstein”.

Źródło: <https://www.artnet.com/artists/austrian-school-salzburg-18/bildnis-des-f%C3%BCrsterzbischofs-jakob-ernst-von-9oQ80U7GZ42bLOD3AmAIUQ2> [dostęp: 3 XII 2022].

Zdjęcie 50. Herb Jakuba Ernesta von Liechtenstein-Kastelkorn.

Źródło: https://www.sn.at/wiki/images/8/88/Wappen_von_Jakob_Ernst_Graf_Liechtenstein_im_Keltenmuseum_Hallein.jpg [dostęp: 4 XII 2022].

Zdjęcie 51. Dukat z 1746 roku. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Zdjęcie 52. 1/4 dukata z 1745 roku. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Zdjęcie 53. Talar (1742-1745). Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Zdjęcie 54. Talar z 1745 roku. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Zdjęcie 55. Jakub Ernest von Liechtenstein-Kastelkorn.

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Jakob_Ernst_von_Liechtenstein-Kastelkorn_89350_II.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

Zdjęcie 56. Nagrobek Jakuba Ernesta von Liechtenstein-Kastelkorn – katedra w Salzburgu.

Źródło: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Salzburg_Cathedral_-_cenotaph_Archbishop_Jakob_Ernst_von_Liechtenstein_01.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

Podsumowanie

W niniejszej publikacji wykorzystano szereg archiwaliów i publikacji, z których nie korzystano w opublikowanych do tej pory pracach. Dokładnych okoliczności i dat związanych z pojawieniem się Pawłowskich na ziemi pszczyńskiej nie sposób jednak ustalić w oparciu o zebrany w wyniku kwerendy i zachowany materiał źródłowy. Należy przy tym zaznaczyć, że dokumentacja powoływana przez autorów przedwojennych publikacji odnoszących się do tego rodu zachowała się w pszczyńskim archiwum do dnia dzisiejszego bez jakichkolwiek ubytków. Kilku zebranych informacji nie udało się przyporządkować do rozdziałów¹⁵². Pomimo upływu ponad 530 lat od przyjścia na świat protoplasty pszczyńskiej linii Stanisława I i prawie 350 od śmierci ostatniego przedstawiciela tej gałęzi, to zachowana do tej pory, w głównej mierze na zamku w Pszczynie dokumentacja majątkowa pozwoliła potwierdzić, uporządkować i uzupełnić dane pochodzące z herbarzy i stworzyć drzewo genealogiczne Pawłowskich w pszczyńskim wolnym państwie stanowym do II połowy XVII wieku. Możemy również poznać przebieg karier przedstawicieli rodu w ówczesnym społeczeństwie, a także sprawy związane z nabywaniem, dziedziczeniem i zbywaniem majątków. Możliwe było również przedstawienie niektórych potomków Wacława I. Ich losy nie były co prawda związane z ziemią pszczyńską, niemniej warto przybliżyć czytelnikom ich sylwetki z uwagi na osiągniętą przez nich pozycję. List informujący o podniesieniu ich do wyższego stanu został odnaleziony w pszczyńskim archiwum. Autor nie podejmował w większym zakresie tematów związanych ze sprawami znajdującego się w Pawłowcach kościoła parafialnego, ponieważ zostało to już opracowane przez Alfonsa Nowacka¹⁵³. Z tego samego powodu w związku z publikacjami Jakubca i Mayera nie rozwijano wątków dotyczących sprawowania posługi biskupa Ołomuńca przez Stanisława II i jego udziału w wyborach króla Polski¹⁵⁴.

Osiadli w pszczyńskim wolnym państwie stanowym Pawłowscy byli na przestrzeni XVI i XVII wieku okresowo właścicielami Boryni, Golasowic, Jarząbkowic, Krzyżowic, części Mikołowa, Rudołtowic, a przede wszystkim Pawłowic. W tych ostatnich wymarła w 1676 roku ich męska linia i tutaj znosili trudy dotkliwej na tym terenie Wojny trzydziestoletniej. Zdawać by się w związku z tym mogło, że zakres ich działalności miał jedynie lokalny charakter. Nic bardziej mylnego. Warto wspomnieć, że już Stanisław I otrzymał bezpośrednio od króla Zygmunta I Starego w obecności wielu dostojników list potwierdzający swoje szlachectwo, czy przywołać Wawrzyńca I oraz Jana I, synów jego brata Michała, którzy służyli w wojsku króla Zygmunta Augusta pod dowództwem hetmana Mikołaja Sieniawskiego i brali udział w wojnie moskiewskiej. Po uzyskaniu przez Stanisława II godności biskupa Ołomuńca ród wszedł w posiadanie majątków na terenie Moraw, a duchowny dzięki zaufaniu cesarza pełnił funkcję jego wysłannika podczas wyborów króla Polski, a następnie negocjatora w sprawie uwolnienia z niewoli jego brata po przegranej bitwie pod Byczyną. W sprawę scalenia Pawłowic w rękach

---

¹⁵² Dotyczy to następujących danych: 1. Josef Pilnáček podaje, że w 1539 roku córka zmarłego również w tym samym roku Andrzeja Kozłowskiego wychodzi za mąż za Pawła Pawłowskiego z Pawłowic. Roman Sękowski podaje natomiast w swoim herbarzu, że była ona córką Henryka Kozłowskiego, który zapisał jej wiano w wysokości 200 guldenów: J. Pilnáček, *op. cit.*, s. 204, R. Sękowski, *op. cit.*, t. 4, s. 92. 2. W 1670 Maria Beata Ludwika Pawłowska v. Pawlowitz wdowa grafin Wrba bierze ślub z wdowcem Johannem Blankowskim (*1604 +1687): C. Blážek, *op. cit.*, s. 12. 3. Kasper Niesiecki wspomina w swojej publikacji, że linia Pawłowskich herbu Leliwa osiadła w Prusach. Nieznany z imienia jej przedstawiciel miał z również nieznaną z imienia Maliszewską 5 synów: Michała, Franciszka, Florianą, Krzysztofa i Jana. Ich „niedalekim” stryjem był według autora „Herbarza Polskiego” Stanisław biskup Ołomuński: K. Niesiecki, *Herbarz Polski*, t. VII, Lipsk 1841, s. 262.

¹⁵³ A. Nowack, *Geschichte...*

¹⁵⁴ O. Jakubec, *op. cit.*; E. E. Mayer, *op. cit.*

Walentego I został zaangażowany przez biskupa nawet sam Rudolf II. Warto również wspomnieć kanonika w Ołomuńcu Jana III, członka Towarzystwa Jezusowego w Opawie Jana V Szczęsnego oraz Wacława I, jego podróże do Ziemi Świętej, pełnienie funkcji prokuratora generalnego Zakonu Grobu Świętego na Morawach i Śląsku i nabyte majątki poza ziemią pszczyńską. Wnuk tego ostatniego Erdmann Ferdynand został podniesiony przez cesarza w dowód uznania do stanu „Herrenstand”, a kolejny potomek, syn Katarzyny Karoliny *de domo* Pawłowskiej Jakub Ernest Liechtenstein-Kastelkorn został biskupem Ołomunca, arcybiskupem Salzbuga, a jego wizerunek widnieje na złotych dukatach.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Katowicach

Akta miasta Pszczyny,

sygn. 369

Archiwum Książąt Pszczyńskich,

sygn. 18_5.

sygn. II 90, 468, 469, 476, 480, 482, 495, 500, 505, 548.

sygn. V 1, 4.

sygn. IX 682

sygn. X 286, 287, 289, 291, 297, 298, 300, 301, 304, 393, 395, 396, 2505, 2543.

Státní okresní archiv Bruntál se sídlem v Krnově

Archiv městečka Janov

Státní okresní archiv Nový Jičín

Archiv obce Drnholec nad Lubinou

Zemský archiv v Opavě

Jezuité v Opavě

Slezský stavovský archiv

Zemský archiv v Opavě - pobočka Olomouc

Arcibiskupství Olomouc

Lenní dvůr Kroměříž

Metropolitní kapitula Olomouc

Źródła drukowane

Agenda caerimonialia secundum ritum Cathedralis Ecclesiae Olomucensis: ad usum eiusdem dioecesis [...]. Kraków 1586; Biblioteka Narodowa, sygn. SD XVI.Qu.7417.

Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 r. z komentarzem L. Musioła, Pszczyna 1988.

Jungnitz J. *Veröffentlichungen aus dem Fürstbischöflichen Diözesan-Archiven zu Breslau. Bd 2. Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiakonats Oppeln*, Breslau 1904.

Musioł L., *Dokument sprzedaży księstwa pszczyńskiego z dn. 21 lutego 1517 r.*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauki na Śląsku”, t. II, Katowice 1930.

Rvdolphi secvndi sacratiss. et invictiss Romanorvm imperatoris [...] Stanislai Pawłowski [...] oratoris ad inclyti Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae et ampliss. senatores et nobiliss. eqites oratio, in castris apud Varssauiam ad noui regis electionem habita, die 14 mesis Augusti, anno Domini M. D. LXXXVII, Kraków 1587, Biblioteka Narodowa, sygn. SD XVI.Qu.6011.

Schaeffer H, *Kronika Wolnego Państwa Stanowego a od 1827 r. Księstwa Pszczyńskiego*, Część I i II, Pszczyna 1997.

Opracowania

Bazgier W., Kieloch A., Zdziebło J., *Miejscowości gminy Pawłowice w starym obiektywie*, Pawłowice 2020.

Blázquez C., *Der abgestorbene Adel der Preussischen Provinz Schlesien und der O. Lausitz. Erster Theil*, Nürnberg 1887.

Die Kirchenbücher Schlesiens beider Confessionen, Breslau 1902.

Dohna-Schlobitten F. S., *Aufzeichnungen über die erloschenen Linien der Familie Dohna*, Berlin 1876.

Dudała H., Schäffer W., *Księgi metrykalne w Archiwum Archidiecezjalnym w Katowicach. Przewodnik po zespole*, Katowice 2015.

Dzieszyński R., *Byczyna 1588*, Warszawa 2017.

Gawlik S., *Starowieyscy herbu Biberstein (monografia rodziny)*, Krosno 2012; W. Gojniczek, *Tschammerowie z Iskrzyczyna w drugiej połowie XV wieku i w XVI wieku*, „Familia Silesiae”, t. II, Cieszyn 1997.

Grünhagen C., *Geschichte Schlesiens*, Bd. II, Gotha 1886.

Kohutek L., *Pawłowice*, Katowice, Orłowa 1939, mps, Muzeum Śląska Cieszyńskiego w Cieszynie, sygn. MC/H/5613.

Kuczer J., *Herrenstand – panský stav – stan panów. Trudności w tłumaczeniu i wprowadzaniu do obiegu naukowego pojęć historycznych o złożonym charakterze prawn-administracyjnym i społeczno-kulturowym*, „Lingwistyka Stosowana” 24: 4/ 2017.

Kuczer J., „Stan panów”? *Miejsce Herrenstandu w systemie prawnym, administracyjnym i ustrojowym Śląska w epoce habsburskiej (1526-1740)*, „Studia Zachodnie”, nr 19, 2017.

Kuhn W., *Vier oberschlesische Urbare des 16. Jahrhunderts*, „Quellen und Darstellungen zur schlesischen Geschichte”, Bd. XVI, Würzburg 1973.

Kuzio-Podrucki A., *Hoberg, Hohberg, Hochberg. Trzy nazwiska - jeden ród / Drei Nachname - eine Familie*, Wałbrzych - Książ 2018.

Kuzio-Podrucki A., *Mieroszewscy. Między Śląskiem a Małopolską*, Tarnowskie Góry 2010.

Kuzio-Podrucki A., *Wybrane rody szlacheckie na ziemi pszczyńskiej*, „Szkice z dziejów ziemi pszczyńskiej”, Katowice-Tychy 2020.

Mayer E. E. *Des Olmützer Bischofes Stanislaus Pawłowski Gesandtschaftsreisen nach Polen aus Anlass der Königswahl nach dem Ableben Stefan I (1587-1598)*, Kremsier 1861.

- Meraviglia-Crivelli R. J., *Der böhmische Adel*, Nürnberg 1886.
- Musioł L., *Golasowice. Monografia historyczna*, Katowice 1968, mps, Biblioteka Śląska w Katowicach.
- Musioł L., „*Ichnoorthographia Plesniaca*” Zabytkowa mapa ziemi pszczyńskiej Andreasa Hindenberga z 1636 roku, Pszczyna 1994.
- Musioł L., *Krzyżowice, gmina i parafia*, Katowice 1969, mps, Biblioteka Śląska w Katowicach.
- Niesiecki K., *Herbarz Polski*, t. VII, Lipsk 1841.
- Nowack A., *Geschichte der Landpfarreien des Archipresbyterates Sohrau O.-S.*, Oppeln 1912.
- Nowack A., *Historia parafii wiejskich archidekanatu żorskiego na Górnym Śląsku do 1912 roku*, Pawłowice 2010.
- Nowack A., *Historia parafii wiejskich Archiprezbiteratu Żory na Górnym Śląsku*, Opole 2011.
- Obetkon R., *Sprawy majątkowe Zborowskich ze Zborowa herbu Jastrzębiec w pszczyńskim wolnym państwie stanowym od pierwszej połowy XVII do drugiej połowy XVIII wieku*, "Prace Historyczne", nr 149, z. 1, Kraków 2022.
- Orlik Z., *Gmina Pawłowice – szkice z dziejów*, Kraków 2001.
- Orlik Z., *Opowieści ziemi pszczyńskiej*, Tychy 2009.
- Paprocki B., *Herby rycerstwa polskiego. Na pięciorynki Xąg rozdzielone*, Kraków 1584.
- Paprocki B., *Zrdcadlo Slavného Margkrabstwii Morawského: w kteremž jeden každý Staw/dáwnost/wzácnost/ y powinnost swau uhléda: Krátce sebrane a vydané / Roku 1593 Skrze Bartholoměje Paprockého z Glogol a Paprocké Woly*, Olomouc 1593.
- Pilnáček J., *Rody starého Slezska*, t. III, Brno 1991.
- Pisarek S., *700-lecie parafii (1293-1993) i 400-lecie kościoła p.w. św. Jana Chrzciciela (1596-1996) w Pawłowicach*, Pawłowice 1996.
- Polak J., *Poczet panów i książąt pszczyńskich*, t. I i II, Pszczyna 2007.
- Polak J., *Ziemia pszczyńska. Rozwój gospodarczy od Piastów do Hochbergów*, Pszczyna 2000.
- Rajnolda Hejdensztejna Dzieje Polski od śmierci Zygmunta Augusta do roku 1594: ksiąg XII*, t. II, Petersburg 1857.
- Řezníček J., *Moravské a slezské urbáře po 1372, před 1407-1771 (1849) katalog*, Brno 2002.
- Rybnik. Dzieje miasta i jego dzielnic*, pod red. Z. Hojki i B. Klocha, Rybnik 2017.
- Sękowski R., *Herbarz szlachty śląskiej*, t. IV, Katowice 2005.
- Sękowski R., *Herbarz szlachty śląskiej*, t. VI, Katowice 2008.
- Siebmacher J., *New Wapenbuch: Darinnen deß H. Röm. Reichs Teutscher Nation hoher Potentaten, Fürsten, Herren und Adelspersonen auch anderer Ständ und Stätte Wapen An der Zahl 3320 über beneben ihren Schild und Helmkleinoten mit besonderm Fleiß erkündiget, und oft Kuppferstück Zum Druck verfertigt*, Nürnberg 1605.

Sinapius J., *Des schlesischen Adels anderer Theil oder Fortsetzung schlesischer Curiositäten, darinnen die gräflichen, Freyherrlichen und adelichen Geschlechter, so wohl schlesischer Extraction, als auch die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen... in völligem Abrisse dargestellt werden. Nebst einer nöthigen Vorrede und Register*, Leipzig und Breßlau 1728.

Sinapius J., *Schlesischer Curiositäten Erste Vorstellung Darinnen die ansehnlichen Geschlechter Des Schlesischen Adels Mit Erzählung Des Ursprungs, der Wappen, Genealogien, der qualificirtesten Cavaliere, des Stamm-Häuser und Güter beschrieben*, Leipzig 1720.

Słownik biograficzny ziemi pszczyńskiej, red. A. Lysko, Pszczyna 1995.

Spyra B., *Archiwum księząt pszczyńskich. Przewodnik po zespołach 1287–1945*, Warszawa 1973.

Stacke L., *Deutsche Geschichte*, Bd. II, Bielefeld und Leipzig 1896.

Stanislav Pavlovský z Pavlovic (1579-1598) biskup a mecenáš umírajícího věku, pod red. O. Jakubca, Olomouc 2009.

Sworzeń M., Dudek A., *Mikołowski słownik biograficzny*, Mikołów 1998.

Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. XIII, Warszawa 1916.

Witowski C. T., *Herbarz pszczyński. Księga ziemian, rycerzy, władyków i panoszy wolnego pszczyńskiego państwa stanowego od XVI do XVIII wieku (próba prezentacji problemu)*, Pszczyna 1998.

Wypler J., *Beitrage zur Geschichte des altoberschlesischen Rittergeschlechts der Wypler in der ehemaligen Herrschaft Pless – Przyczynki do historii starogórnośląskiego rodu rycerskiego Wyplerów w byłym państwie Pszczyńskim*, Katowice 1936.

Wypler J., *Sobieszciana ze Śląska*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauki na Śląsku” 1934, t. IV.

Wypler J., *Stosunki prawno-małżeńskie szlachty pszczyńskiej*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” 1938, t. VI.

Zaczarowany świat kartografii część I dynastia plessensis pod red. A. Złotego, Pszczyna 2002.

Żdziebło J., *Górnośląscy Reitzensteinowie i ich dobra Pawłowice – Pielgrzymowice – Bzie Górne, Jastrzębie-Zdrój* 2008.

Źródła internetowe

<https://cz.saleoutlet2022.ru/content?c=b%C3%ADl%C3%A1%20voda&id=1> [dostęp: 3 XII 2022].

<http://data.onb.ac.at/rec/baa7460319> [dostęp 9 XII 2022].

<https://diecezja.pl/parafie/graboszyce-parafia-sw-andrzeja-apostola/> [dostęp: 10 XII 2022].

<https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/papieze> [dostęp: 19 XI 2022].

https://pl.wikipedia.org/wiki/Jakob_Ernst_von_Liechtenstein-Kastelkorn [dostęp: 3 XII 2022].

<https://polona.pl/item/rvdolphi-secvndi-sacratiss-et-invictiss-romanorvm-imperatoris-stanislai-pawlowski,NzYwNTUwODQ/12/#info:metadata> [dostęp: 16 XI 2022].

<https://polona.pl/item/agenda-caerimonia-secundum-ritum-cathedralis-ecclesiae-olomucensis-ad-usum-eiusdem,MTA5ODk0MzAx/9/#info:metadata> [dostęp: 17 XI 2022].

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0a/Jakub_Arno%C5%A1t_z_Lichten%C5%A1tejna.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/Jakob_Ernst_von_Liechtenstein-Kastelkorn_89350_II.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Salzburg_Cathedral_-_cenotaph_Archbishop_Jakob_Ernst_von_Liechtenstein_01.jpg [dostęp: 3 XII 2022].

<https://zamkomania.pl/graboszyce.php> [dostęp: 10 XII 2022].

<https://www.artnet.com/artists/austrian-school-salzburg-18/bildnis-des-f%C3%BCrsterzbischofs-jakob-ernst-von-9oQ80U7GZ42bLOD3AmAlUQ2> [dostęp: 3 XII 2022].

<https://www.naszlaku.com/bila-voda> [dostęp: 4 XII 2022].

<https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/kostel-sv-mikulase/kostel-sv-mikulase-248cs.html#&gid=1&pid=2> [dostęp: 3 XII 2022].

<https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/kostel-sv-mikulase/kostel-sv-mikulase-248cs.html#&gid=1&pid=34> [dostęp: 3 XII 2022].

<https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/zamek-a-park/zamek-44cs.html> [dostęp: 3 XII 2022].

<https://www.obecjindrichov.cz/obec/historicke-pamatky-a-turisticke-zajimavosti/zamek-a-park/zamek-244cs.html#&gid=1&pid=51> [dostęp: 3 XII 2022].

<https://www.opava-city.cz/cz/mesto-urad/o-meste/osobnosti/slechta/bellegardove.html> [dostęp: 7 XII 2022].

https://www.sn.at/wiki/images/8/88/Wappen_von_Jakob_Ernst_Graf_Liechtenstein_im_Keltemuseum_Hallein.jpg [dostęp: 4 XII 2022].

Indeks osobowy i miejscowy

- Anhalt-Köthen, 6
Augezd, 32
Austria, 75
Baluch, 23
Banck, 39
Banshur, 35
Bardzyk, 37
Bartkuw, 55
Bączek, 42
Bembennyck, 38
Benecjusz, 44
Berger, 34
Berlin, 7
Bestwina, 42
Betlemfalwa, 21
Będzin, 49
Biała Woda, 77
Biasowice, 29
Bieberstein, 6, 25, 34, 36, 49
Bijasowice, 30
Bílków, 47
Birsock, 33
Bitowski, 36, 37, 41, 42
Bláček, 7, 9
Bojszowy, 25, 34, 36
Bonck, 35
Bonczek, 35
Borynia, 27, 36, 84
Boryński, 29, 30, 54
Bozek, 56
Brachizan, 55
Brandys, 16, 17, 53, 54
Branicki, 18
Brno, 33, 49
Brodecki, 22, 23, 25, 28, 33
Brodek, 54
Bruchol, 42
Brzeg, 70
Bubno, 55
Bujakowski, 18
Bunk, 55
Burawa, 10
Byczyna, 49, 84
Bytom, 49
Bzie, 14, 33, 53, 54
Charwat, 24
Chilka, 35
Chmielisko, 28
Cieszyn, 32, 33, 43
Czebulia, 43
Czechowic, 11, 33, 41, 42, 43, 44, 45, 46
Czechy, 7, 75, 76
Czeczek, 39
Czerny, 38
Czigan, 25, 28, 53, 54
Ćwiklice, 29
Dahm, 30
Damkowice, 18
Dietrichstein, 71
Doboszowice, 76
Dobra Ziemica, 25, 30, 32, 33
Dohna, 71
Dolne Bludowice, 33
Domaslowice, 36
Dometzko, 71
Drahanowski, 33
Dreylingk, 30
Drnholec, 28
Dubowszcza, 35
Duppau, 71
Dyrda, 38
Fakubik, 38
Ferreus Ursini, 49
Firmian, 77
Fragstein, 33, 41, 42, 46
Franken, 41, 44, 45, 46
Freudenstein, 11, 44, 45
Frisch, 34
Frölich, 10, 41, 44
Frydek, 28
Frysztat, 22
Galeczka, 30
Gardawice, 36
Gardawski, 16, 32
Gednerek, 39
Genda, 34
Gerstmann, 59
Gilowice, 35
Gmirka, 34
Gmrdzin, 23
Godziek, 35, 39, 56
Gogołowa, 27
Golasowice, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 42, 53, 54, 84

Golkowski, 44
 Gołuchowski, 18
 Góra, 42
 Graboszyce, 16, 17, 53, 54
 Grodecki, 54
 Grodowski, 16, 24, 43
 Groß Dubensko, 46
 Gruska, 56
 Grzebiak, 38
 Grzebinoga, 42
 Grzegorz XIII, papież, 49, 50
 Grzegorz XIV, papież, 50
 Gunterrode, 30
 Gurecki, 35, 36
 Gusnar, 47
 Guzy, 23
 Habsburg, 6, 49
 Hajduczek, 43
 Halbawa, 10
 Halka, 34
 Hallacz, 42, 45
 Haltznowski, 45
 Haly, 56
 Handuczek, 39
 Hayduczek, 38
 Hennersdorf, 25, 29, 30, 64, 70, 71
 Hermanice, 71
 Hertwigswalde, 71
 Hindenberg, 26, 37
 Hoditz und Wolframitz, 71
 Holly, 28, 45, 46
 Homan, 23
 Hotzenplotz, 29, 64
 Hruszka, 55
 Huk, 42
 Hukvaldy, 28, 29, 30
 Hulass, 55
 Hulczyn, 25, 32, 33
 Hunier, 55
 Huser, 56
 Iagelis, 46
 Innocenty IX, papież, 50
 Jakubec, 6, 84
 Jakusek, 38
 Jan z Bergamo, 64, 68, 69
 Janov, 64
 Janów, 71
 Jaross, 55, 56
 Jarząbkowice, 25, 26, 28, 84
 Jastrzębie, 33
 Jemnice, 47
 Jindrichov, 29, 64, 65, 66, 67
 Johannisthal, 25, 64, 70
 Kaczmarz, 42
 Kalita, 34
 Kameka, 56
 Karwina, 33
 Karwiński, 32
 Katowice, 7
 Katscher, 64
 Kazimierz II, książę cieszyński, 21, 43
 Kechrle, 23
 Kieta, 34
 Kisielowski, 18
 Kisielów, 18
 Klemens VIII, papież, 50
 Kliczdorf, 10
 Kloch, 24, 25, 28, 30, 42, 44, 45, 46, 47
 Kloch und Kornic, 16
 Kloda, 39
 Kłodzyk, 38
 Klokocova, 28
 Klynar, 23
 Kmita, 18
 Kochendorf, 9
 Kohutek, 32
 Komormo, 47
 Kopciowice, 28, 36
 Kopfel, 34
 Kornice, 25, 35, 42, 45
 Koshzelny, 35
 Kotlarz, 39
 Kotulin, 28
 Kowal, 55, 56
 Kozłowski, 28, 29, 30, 34, 41, 44
 Kozłów, 28, 29, 41
 Kościelny, 43
 Kraków, 62
 Krätschmer, 41
 Krautzyk, 39
 Krawary, 16, 47
 Krayz, 23
 Krczmarz, 23
 Krenthy, 55
 Kretzmer, 35
 Kreuzy, 34
 Krol, 42
 Kromieryż, 6, 54
 Krop Damkowsky, 18
 Krupa, 39

Kruz, 56
 Krytha, 39
 Krzeczyn, 36
 Krzyżowice, 23, 34, 84
 księstwo opolsko-raciborskie, 71
 Kuharz, 38
 Kuharzow, 38
 Kunawa, 10
 Kyta, 43
 Kytha, 55
 Langendorf, 71
 Larisch, 33
 Latański, 18
 Leopold I, cesarz, 71
 Liechtenstein-Kastelkorn, 71, 76, 77, 78,
 79, 80, 81, 82, 83, 85
 Ligota, 24
 Lippe, 45
 Litwa, 52
 Litzan, 46
 Lublin, 14
 Lupa, 27
 Lynar, 23
 Lysek, 56
 Łąka, 9
 Maczek, 23
 Maksymilian II, cesarz, 49
 Maksymilian III, arcyksiążę, 49
 Maria Teresa, cesarz, 77
 Marketan, 43
 Marklowice, 27, 32
 Markłowski, 32, 33, 45
 Marszewski, 49
 Masłowski, 38
 Mathussek, 56
 Mayer, 6, 84
 Mezoun, 49
 Mieleck, 34
 Mieroszewski, 6
 Mierzeński, 18
 Mikołów, 10, 32, 34, 84
 Mirów, 29, 33, 34
 Mistek, 29
 Mizerów, 43
 Młeczko, 33, 35
 Młynarz, 23
 Mohelnica, 33, 36
 Molanthon, 35
 Morawy, 9, 32, 36, 45, 58, 64, 84, 85
 Morokwa, 55
 Morski, 28
 Mosty, 54
 Mraksch, 11, 46, 47
 Musioł, 22, 28
 Mußal, 39
 Mygula, 39
 Myszkowski, 14, 15
 Naczestawice, 27, 42
 Näfe, 44
 Niemiecz, 38, 43
 Neuburg, 10
 Neustädt, 77
 Nezgoda, 39, 56
 Nidecki z Nidku, 16
 Niemiecka Lutynia, 32
 Niemiecz, 42
 Nietura, 43
 Niewodnik, 71
 Niezgoda, 35
 Noga, 34
 Nosek, 23
 Nostkau, 46
 Nowack, 32, 59, 84
 Nowak, 39
 Nysa, 59
 Ober-Pomisdorf, 71
 Ohm, 44
 Oleśnicki, 18
 Ołomuniec, 6, 25, 28, 29, 33, 49, 53, 54,
 59, 62, 64, 71, 76, 77, 84, 85
 Opaliński, 18
 Opawa, 44, 47, 48, 77
 Oppersdorff, 24
 Orlik, 28
 Osiny, 27
 Osiński, 27
 Osoblaha, 29, 64
 Ostachowski, 16
 Palczowski, 16, 23, 34
 Panek, 54
 Paniowy, 18
 Paprocki, 7, 9, 11, 16, 27, 49, 58, 68
 Passek, 56
 Paszek, 9
 Pawłowice, 6, 9, 10, 11, 14, 16, 23, 24, 25,
 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37,
 38, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 53, 54, 55,
 56, 57, 59, 60, 61, 72, 75, 76, 84, 85
 Pawłowska Anna, 10, 16, 23, 25, 33, 46,
 64

Pawłowska Barbara, 14
 Pawłowska Helena, 14, 16
 Pawłowska Joanna Franciszka Elżbieta, 71
 Pawłowska Katarzyna, 33, 42, 45
 Pawłowska Katarzyna Karolina, 71, 76, 85
 Pawłowska Magdalena, 16, 33, 42
 Pawłowska Marianna, 45, 46
 Pawłowska Zuzanna, 33, 37, 42
 Pawłowski, 6, 7, 9, 10, 11, 28, 36, 42, 44,
 45, 49, 50, 53, 54, 75, 76, 84
 Pawłowski Andrzej, 9, 14, 15, 18
 Pawłowski Bogusław, 64, 71
 Pawłowski Erdmann Ferdynand, 9, 71, 72,
 75, 76, 85
 Pawłowski Jan I, 14, 84
 Pawłowski Jan II, 7, 16, 23, 24, 25, 27, 28,
 29, 32, 33, 34, 35, 36, 42
 Pawłowski Jan III, 33, 35, 36, 85
 Pawłowski Jan IV, 64, 70, 71
 Pawłowski Jan V Szczęsny, 33, 44, 45, 47,
 48, 85
 Pawłowski Michał, 14, 15, 16, 84
 Pawłowski Mikołaj, 33, 36
 Pawłowski Piotr I, 10, 33, 36, 37, 41, 42,
 47
 Pawłowski Piotr II Feliks, 33, 37, 41, 42,
 44, 45, 46
 Pawłowski Stanisław I, 7, 9, 10, 14, 15, 16,
 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 53, 54,
 64, 76, 84
 Pawłowski Stanisław II, 6, 7, 9, 10, 16, 23,
 24, 29, 30, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58,
 59, 61, 62, 63, 76, 77, 84
 Pawłowski Stanisław III, 25, 33, 36, 37, 47
 Pawłowski Wacław I, 7, 16, 23, 24, 25, 29,
 30, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 85
 Pawłowski Wacław II, 64
 Pawłowski Wacław III Jerzy, 10, 33, 37,
 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47
 Pawłowski Walenty I, 7, 10, 16, 23, 24, 25,
 27, 28, 29, 30, 31, 85
 Pawłowski Walenty II, 25, 33, 35, 36, 37
 Pawłowski Wawrzyniec I, 14, 16, 84
 Pawłowski Wawrzyniec II, 16, 24
 Pašek, 34
 Pelchrzim, 10, 11, 23, 44, 45, 46
 Pestecza, 23
 Pieksa, 35
 Pilnáček, 7, 16, 27, 41, 64
 Pisarzowice, 32
 Piwczowny, 42
 Podstatski, 33
 Pogowie, 41, 42
 Pohunczy, 33, 41, 47
 Pokrzik, 23
 Polanka, 42
 Polska, 6, 49, 52, 84
 Ponięczyce, 28
 Porąbka, 28
 Praga, 29, 77
 Prażma, 47
 Pribor, 28, 30
 Promnitz, 6, 10, 23, 24, 25, 28, 29, 30, 33,
 34, 35, 36, 37, 41, 44, 46, 49, 53
 Promnitze, 10
 Prudnik, 64
 Prusinowice, 33
 Przibillo, 55
 Psyk, 39, 43
 Pszczyna, 8, 9, 10, 22, 24, 25, 28, 29, 30,
 35, 36, 37, 41, 44, 45, 53, 54, 76, 84
 pszczyńskie wolne państwo stanowe, 6, 23,
 25, 28, 29, 30, 33, 34, 36, 42, 43, 46, 49,
 53, 76, 84
 Pzribilla, 35
 Radecki, 54
 Radieg, 55, 56
 Radiej, 23
 Radocki, 44
 Radocza, 54
 Rajski, 14, 18, 23, 25
 Rajsco, 25
 Rakowska, 28
 Ranczek, 38
 Rattaj, 23
 Ratzkin, 10
 Riapnig, 35
 Richold, 41
 Rodieg, 55, 56
 Rogau, 71
 Rogojski, 49
 Rohowski, 45
 Rostek, 14, 23, 24, 33, 53, 54
 Rostropice, 30, 54
 Rottenburg, 41
 Ruczka, 43
 Rudolf II, cesarz, 29, 49, 53, 85
 Rudołtowice, 10, 21, 22, 84
 Rudziczka, 34, 42
 Rusecki, 36

Rybnik, 24
 Rzeczpospolita, 49
 Rzym, 49, 76, 77
 Sablyk, 43
 Sachsengrün, 71
 Saczala, 38
 Salzburg, 76, 77, 85
 Scheplau, 71
 Schik, 46
 Schobischowitz, 46
 Schurgast, 71
 Schwieben, 71
 Sczypka, 36, 43
 Sebastian, biskup wrocławski, 72, 75, 76
 Seckau, 77
 Seßwolin, 45
 Shneider, 35
 Sholaso, 35
 Shuhry, 34
 Siatzek, 35
 Siebmacher, 12
 Sieniawski, 14, 84
 Siepaneck, 34
 Simcha, 56
 Simoradz, 35
 Sinapius, 7, 27
 Siozala, 35
 Skidzin, 14
 Skidzinski, 18, 28
 Składany, 55
 Skrbeński, 58
 Skrzalczik, 37
 Skrzyszowski, 27, 36, 43
 Skrzyszów, 28
 Sławitz, 71
 Sleziona, 10
 Sliomna, 35
 Slupsk, 28, 33, 53, 54
 Slupski, 27
 Sławkowice, 36, 37, 41
 Smolnizeck, 35
 Smuz, 39
 Sobek, 42
 Sopel, 55
 Spiera, 35
 Spyra, 38, 42
 Ssablik, 38
 Sseliga, 55
 Ssimha, 23, 55
 Ssop, 23
 Ssyntha, 56
 Stadnicki, 49
 Staniowsky, 43
 Stanowski, 37
 Stara Wieś, 25, 30, 32, 34
 Starowiejski, 32
 Stawowy, 39
 Stoploch, 34, 35, 38, 42, 55
 Strumień, 10, 41
 Strzela, 45
 Studnice, 64
 Studzionka, 46
 Stwołow, 33
 Styria, 77
 Suszec, 34
 Swabenski, 42
 Swehla, 23
 Swincz, 39
 Switawa, 34
 Sykstus V, papież, 50
 Syp, 35
 Szeliga, 14
 Szeligowski, 44
 Ściernie, 25, 47
 Ścierński, 14, 25, 27, 47
 Śląsk, 10, 18, 27, 32, 64, 75, 76, 77, 85
 Świetlik, 16, 34
 Tarnowski, 18
 Teiffel, 45
 Telce, 49
 Tęczyński, 18
 Thurzo, 21
 Tiermoch, 56
 Tomicki, 18
 Trebla, 10, 53
 Trzeczkwice, 27, 36
 Trzepania, 39, 41
 Trzyszów, 27
 Tschammer, 6
 Turcja, 11
 Turzo, 6
 Twardawa, 47
 Twardy, 35
 Tworów, 16
 Tworów, 47
 Tworog, 71
 Tychy, 10
 Ujazd, 29, 32, 34, 36
 Ujczski, 25
 Ujczytza, 25

Urban VII, papież, 50
 Usycze, 36
 Verdugo, 71
 Wach, 55
 Wachtel und Panthenan, 71
 Waclaw, książę cieszyński, 10, 25
 Wanecki, 47
 Wanetius, 42
 Wanety, 44, 46
 Warszawa, 52
 Wawak, 55
 Weiderwitz, 71
 Weissdorf, 71
 Weisswasser, 71
 Welchow, 71
 Welczek, 46
 Węgry, 75, 76
 Wiarpel, 35
 Widek, 27
 Widoń, 27
 Wiedeń, 6, 7, 75, 76
 Wieliczka, 29
 Wielki Głogów, 43
 Wielkie Dubieńsko, 32
 Wielkie Heraltice, 64, 71
 Wieża, 29
 Wilczek, 23, 25, 30, 32, 33
 Wimoklik, 37
 Wischnitz, 71
 Wisocki, 45
 Wolek, 55, 56
 Woszczyce, 36
 Woszczycki, 27, 36
 Woythasska, 23
 Wrocław, 49, 54, 72, 75, 76
 Wymokly, 42
 Wymoklyk, 38
 Wypler, 6, 32, 36, 41, 44
 Zabrzeg, 28
 Zabrzeski, 35
 Zajonc, 45
 Zawadzki, 41
 Zawisć, 42
 Zborowski, 6, 49
 Zbytków, 27
 Zejmen, 23
 Zeleza, 55
 Zerotin, 71
 Zgrzebiakowski, 37
 Zgrzebioczek, 42
 Ziadlowicze, 25, 33, 36
 ziemia oświęcimska, 14
 ziemia pszczyńska, 6, 7, 9, 18, 21, 84
 ziemia rybnicka, 24
 Ziemia Święta, 64, 69, 85
 ziemia zatorska, 14
 Zigota, 33
 Zubeck und Zdetin, 64
 Zydyk, 37
 Zygmunt August, król Polski, 14, 27, 84
 Zygmunt I Stary, król Polski, 18, 19, 84
 Żagań, 10
 Żary, 10, 53
 Żebracza, 32, 33, 45
 Żory, 42, 45

**Drzewo genealogiczne Pawłowskich z Pawłowic
w pszczyńskim wolnym państwie stanowym.**

